PANAIT ISTRATI
CRUCIADA MEA SAU A NOASTRĂ

Gravuri în lemn: Veniamin Precup
Ilustrații: Horia Alexandrescu, Brânduș, Nicol, Leo Giacomello
reproduse din colecția revistei "Cruciada Românismului"
- cu amabilitatea Bibliotecii Centrale Universitare - Cluj -

PANAIT ISTRATI

CRUCIADA MEA SAU A NOASTRĂ

Cuvînt înainte de

JEAN HORMIERE

Ediție îngrijită de

CIPRIAN MOGA

DELTA PRESS

Cluj - 1992

I.S.B.N. 973-95356-0-7

CUVÎNT ÎNAINTE

*În 5 decembrie 1934, Panait Istrati declara, într-un interviu acordat cotidianului **Rampa**, că pregătește al cincilea volum al cărții **Viața lui Adrian Zografi - Agitatorul**, - consacrat lui Ștefan Gheorghiu, avînd ca fundal ''Valea Prahovei! Petrolul!''.*

*A doua zi, Istrati primește vizita - pe care el o solicitase - a lui Alexandru Talex (care tocmai împlinea douăzeci și cinci de ani) și a lui Mihail Stelescu, doi tineri care scoseseră o revistă, **Cruciada Românismului**. Îi primește ca pe niște ''frați''. Tîrziu după căderea noptii, după îndelungi spovedanii, hotărîrea unei colaborări regulate a scriitorului este luată.*

*Descoperind articolul lui Talex despre recent apăruta sa carte, **Biroul de plasare**, (''Cronica literară'', nr.1 din 22 noiembrie 1934) Istrati telefonase la tipografia în care tînărul lucra la revistă, dorind să-l vadă.*

*Înainte cu cîteva săptămîni, Talex se întîlnise, din întîmplare, ieșind de la Biblioteca Academiei, cu colegul său de la Facultatea de Litere din București. Stelescu, care făcuse parte din ''Garda de Fier'' a lui Codreanu, o părăsise din rațiuni atît personale, cît și de fond. Așa cum va spune în primul din seria de articole ''Sfaturi pentru tinerii care fac politică'' (**Cruciada Românismului**, nr.1), el descoperise falsitatea, cinismul, ipocrizia conducătorilor și ''teatrul'' politicii (un desen al lui Brânduș, în acelasi număr, caricaturizează ''circul'' politicienilor). Iar mai tîrziu, va adăuga: ''Nu, nu e nevoie de revolta sîngeroasă, ci de cea adînc sufletească.'' (''În țara în care nimeni nu se mai revoltă'', nr.4). Istorici și martori, explicînd această plecare, vor pune în prim plan cînd*

motive personale (rivalități pentru putere), cînd motive strict politice (refuzul terorismului de către Stelescu, după asasinarea lui I.G.Duca). După moartea sa, în vara lui 1936, găsim într-un articol semnat de Talex: ''Românismul lui Mihail Stelescu era constructiv, antixenofob și iubea pe omul bun, punînd la zid numai pe cel rău''.

Din primele momente ale întîlnirii, Stelescu propune prietenului său să fondeze împreună o revistă, o ''revistă de atitudine politică și spirituală'', care să combată agresiunile Gărzii de Fier și să deschidă pentru tineri căi de acțiune în cultură și viața socială, în afara politicului.

Ce putea oare să-i unească, dacă nu tocmai ceea ce-i opunea: activismul lui Stelescu, idealismul lui Talex.

Talex nu avea, la începutul ***Cruciadei,*** *altă experiență a ziaristicii decît cea a presei studențești. În primul său articol din revistă, el denunță falsul și formalismul literar și salută - relevînd ''rolul social'' al scriitorului și ''funcțiunea de educație națională'' - pe romancierul autor al* ***Biroului de plasare****. Istrati va lua, de aici înainte, locul mentorului ce îl avusese înainte: Vasile Pârvan.*

Panait Istrati se întorsese de patru ani în România. Confruntat mai întîi cu probleme sentimentale (ruptura cu Marie-Louise Baud-Bovy - ''Bilili'' -, divorțul cu Ana Munsch), luase în căsătorie o tînără studentă, Margareta Izescu. Retras la început la Brăila, el se instalează pînă la urmă la București, fugind de ''certurile de familie''.

Într-un text pe care-l dă ***României Literare*** *în 1933 (''Ceva mai bun, mai omenesc''), el evocă cele trei borne ale existenței sale: lupta socială, prietenia, scrisul. Călătoria de 16 luni în U.R.S.S. [1], îl face să-și piardă încrederea în socialism. Prietenia cu Romain Rolland se stricase în 1930; totuși, cînd, în toamna lui 1934, Istrati îi scrie ca să-i ceară să intervină în favoarea unui antifascist italian amenințat cu expulzarea din România (Igito Nucitelli), Rolland îi va răs-*

1 - Vezi vol. **Spovedanie pentru învinși**, ed.Dacia 1990.

punde promițîndu-i ajutorul și felicitîndu-l pentru ultima sa carte apărută în Franța, ***Mediterana, răsărit de soare.***

Acest sfîrșit de toamnă aduce puțin balsam peste existența sa chinuită. Istrati se simte la capătul puterilor, cu trupul stins. Ruperea contractului cu editura Rieder (pe care criza economică a împins-o la faliment), l-a privat de resurse indispensabile. Și, pînă la urmă, integrarea sa în ''inteligentia românească'' nu a avut loc, în ciuda celor cîtorva prietenii [1].

Majoritatea textelor-far, scrise de Istrati între 1932-1933, au apărut în presa franceză sau au fost păstrate în sertar. Turneul de conferințe ''Les Arts et l'Humanité d'aujourd'hui'', din Austria și Germania, pentru ''Deutscher Kulturbund'', a relansat reflecțiile sale cu privire la artă. Primul volum din ***Viața lui Adrian Zografi*** *i-a permis să scrie o prefață definitivă asupra ''neaderării'' sale (''L'homme qui n'adhère à rien''). Scrisoarea adresată lui François Mauriac a clarificat poziția sa față de religie. Națiunea? Nu devine o problemă pentru Istrati decît odată cu* ***Cruciada****. Oare ea nu înseamnă, pentru el, decît o mamă rea care își primește rău fiul risipitor, după o atît de lungă absență?...*

Colaborarea lui Panait Istrati la ***Cruciada Românismului*** *cuprinde patru etape.*

Prima (din 22 noiembrie 1934 la 10 ianuarie 1935) lansează discuțiile. Ea începe cu articolele lui Talex (''Cronica literară'') și ale lui Stelescu (primele ''Sfaturi'', în numerele 1-5); continuă cu primul articol al lui Istrati în numărul 5 (''Scrisoare deschisă către... dreapta'') căruia îi răspund principalii membri ai redacției în numărul următor: Stelescu și Constantin Caragea (responsabil al paginii de politică externă), Talex și Paul Bărbulescu - cei mai puțini ''politicieni'' din echipă.

Publicarea ''Scrisorii deschise către Francis Jourdain''

---

1 - Demostene Botez, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, s.a.

*în **Curentul**, la 17 ianuarie 1935, deși exterioară istoriei **Cruciadei**, prin răsunetul pe care îl va avea în Franta, anunță a doua etapă a colaborării. Tot în 17 ianuarie, Istrati dă primul articol dintr-o serie de trei: ''Națiune și Naționalism''. Urmează ''Dictatură și Democrație'' și ''Platforme, Idei''. În același timp apar ''Rectificări'' al lui Stelescu și ''Da! Un pumn...'' al lui Talex. Sîntem la sfîrșitul lui ianuarie.*

*La începutul lunii următoare, revista pro-comunistă **Monde**, odată cu răspunsul lui Francis Jourdain la acuzațiile din **Curentul**, începe o campanie împotriva lui Panait Istrati, care va continua în numerele din 8 februarie (articole de Dolivet, Nizan și Vildrac), din 15 februarie (articol de Jean-Richard Bloch) și din 22 februariecu faimosul - de tristă amintire - ''Haiduc al Siguranței'' de Henri Barbusse, care îl acuză pe Istrati de ''a se fi tîrît în fața reacțiunii și a poliției'' și de a fi fost ''cumpărat de dușman''.*

*Această polemică survine în momentul în care **Cruciada** trece printr-un scurt conflict. Apariția unui articol favorabil Italiei fasciste (''Din fresca istorică a fascismului'', de Tudor Ionescu în nr. 12 din 21 februarie 1935) atrage protestele lui Istrati care vorbește de nerespectarea contractului moral și amenință cu plecarea. De ce această reacție? Trebuie oare să o atribuim ciocnirilor succesive ale scriitorului cu poliția italiană, la întoarcerea sa din Egipt cu Bilili (în 1930), sau din prima lui călătorie în Franța, cu Margareta (în 1931)? Sau recentei intervenții pe lîngă Romain Rolland în favoarea unui antifascist italian (afacerea Nucitelli)? În orice caz, el nu pare preocupat în acelasi fel de tabloul admirativ pe care îl face Constantin Caragea Germaniei naziste în numerele 10,11 și 12 (''Ce am văzut în Germania''). Poziția sa, mai de grabă ambiguă, față de Germania, apăruse cu cîteva săptămîni mai devreme într-un articol despre plebiscitul din Sarre, scris pentru **Tribuna** (București): ''Lecția din Sarre''. ''Răspunsul redacției'' și articolul de fond al lui Mihail Stelescu - ''Nici dreapta, nici stînga'' - îl vor mulțumi pe Istrati, care își reia colaborarea cu ''Numerus... politicianus''.*

Contradicțiilor care-l agită, atacurilor foștilor săi prieteni sau tovarăși de drum, vin să se adauge problemele vieții de zi cu zi, grijile financiare, sănătatea șubredă. O scrisoare adresată lui A.M. de Jong, prietenul său olandez, datată 16 februarie, ni-l arată pe Panait Istrati ''scîrbit să mai țină pana''. Lumea din jur se întunecă: ''legea universală... dezordinea economică''. El evocă o ''existență de umiliri permanente'' și spune în continuare: ''Îmi voi vinde sufletul regelui Carol al II-lea care, mi se spune, plătește bine, fără să ceară nimic celor care sînt în stare să-i opună un refuz [1]*. Dacă merge, o șterg la Nisa, singur de data asta. Vreau să crăp, ca unele animale, departe de vizuină''.*

În perioada de cîteva săptămîni între mijlocul lui februarie și sfîrșitul lui martie, colaborarea lui Istrati la ***Cruciadă*** *este regulată, însă articolele sale sînt, în general, mai scurte, ca și cum i-ar fi lipsit dintr-o dată suflu. În orice caz, el nu a încetat să dialogheze, să răspundă sau să dea replici prietenilor săi, unui cititor (Aurel Mihăilescu), unui fals prieten (Toma Vlădescu de la* ***Gândirea****), unor foști prieteni, acum dușmani (Henri Barbusse).*

În această a treia perioadă (februarie-martie 1935) articolele lui Istrati sînt în genere dublate sau precedate de articole ale lui Stelescu. Discuția se reia după cele trei articole din ianuarie. Dialogul a devenit, se pare, permanent (redus la dialogul în doi, căci Talex este mai mult ocupat cu problemele administrative ale revistei). Dacă nu cumva trebuie să vorbim doar de reflecții ''paralele''! Între 14 februarie și 28 martie, în articole de fond, se pun față în față convingerile unui tineret naționalist împins la extremă, exprimate de Stelescu, și deziluziile a 30 de ani de credințe ale lui Istrati.

Nu vreau decît să citez ultimele cuvinte ale ultimului

---

1 - În această scrisoare, Istrati propunea Fundațiilor Regale transferarea drepturilor de proprietate asupra operei sale (douăzeci de volume), în schimbul unui venit lunar, a unei case - care să devină muzeu după moartea sa -, a unui serviciu pentru soția sa și a unui ajutor de urgență pentru a se putea îngriji în străinătate. O parte a acestui ajutor a fost primit cu cîteva zile înainte de moartea sa, dar Fundațiile Regale n-au mai dat curs propunerii lui Istrati.

*articol al lui Panait Istrati scris pentru **Cruciadă**, unde vorbește de "...marea tristețe a celor care cred mereu că va veni o zi cînd omul va reuși, în sfîrșit, să sară mai sus decît borul pălăriei lui".*

*Tot în 28 martie, Romain Rolland scrie o scrisoare de despărțire în care îl acuză pe Istrati că s-a "băgat pînă în gît în politică din care nu înțelege nimic". (În acea vreme nu-i trebuia mai mult de patru zile unei scrisori ca să ajungă din Paris sau din Elveția la București.) Lui Panait Istrati îi mai rămîn două săptămîni de trăit. Scrisoarea către rege a fost expediată la 9 martie. Moartea survine la 16 aprilie. Numărul 20 al **Cruciadei**(18 aprilie 1935) apare în 8.000 de exemplare din care multe sînt distribuite gratuit. (Revista, la începuturile sale apărea în 2000 de exemplare și le înmulțise de trei ori pentru Crăciunul 1934 - ne amintim primul articol al lui Istrati). La moartea scriitorului revista nu-și împlinise decît a șasea parte din existență, dar marea ei perioadă se sfîrșise.*

*Începe ultima etapă, postumă. Istrati este omniprezent în paginile **Cruciadei**: portret aproape emblematic, referințe multiplicate; Talex și prietenii săi își continuă omagiul săptămîni în șir. Ei publică Testamentul scris "din adîncul unei fîntîni": "Între fascism și comunism", însă și "Scrisoarea deschisă lui Romain Rolland", scrisorile către Guerson - șeful G.P.U., scrisoarea către Mauriac, textul conferinței din Germania din 1932, "Artele și Umanitatea de azi", "La un raccord", "Moartea noastră laică" și "Sarkiss".*

*

*Care a fost destinul **Cruciadei Românismului**?*

Timp de un an încercarea zadarnică de a structura o "mișcare". Să nu ne îmbătăm cu vorbe: primul "Congres", anunțat pentru decembrie lui 1935, se încheie fără nici un succes.

Stelescu este asasinat în iulie 1936 în patul său din spitalul Brîncovenesc de un comando al Gărzii de Fier. Talex va

încerca o vreme să salveze idealismul începuturilor, sau cel puțin pe-al său. De acum înainte în 10 numere, între iulie și septembrie, el redactează editorialele. Însă resortul s-a rupt. Lupte interne îl constrîng să abandoneze mișcarea(nr.90). Timp de opt luni, vor apărea încă zece numere; la conducerea revistei se succed Nicolae Rădescu, apoi Ion Aurel Manolescu. Un ultim număr(100), apare în mai 1937, cu un articol de Constantin Rădulescu-Motru, "Naționalismul în arte" pe prima pagină.

Astfel a sfîrșit ***Cruciada Romanismului****, "foc de paie" care s-a întins pe doi ani și cîteva luni. Au învins teroarea și corupția, "Garda" și vechea politică pe care "Cruciații" au dorit să o țină la distanță. Abia ieșiți de pe băncile universității, trecînd "de la bibliotecă pe baricade", amenințați cu șomajul, duși de vîntul vremii - naționalistă fără scăpare - destinul lor s-a întîlnit, între Crăciun și Paști cu cel al bătrînului Istrati. Dar viața a trebuit să continue.*

Cît despre Istrati, cu puțin înainte de moarte, privindu-și boala trupului și a existentei, va fi regăsit societatea vremii sale. Confundînd "frați de cruce" și "cruciați" i s-a părut că regăsește dacă nu propria tinerețe, cel puțin o tinerețe la adăpost de blestemul timpului. Iar alături de acest tineret prea ideal a crezut că poate învinge Răul Social. Lupta a fost inegală. Vaporul cruciaților a luat apă și s-a scufundat din cauza neputinței sau a unor contradicții de nerezolvat.

Recitind astăzi aceste pagini înflăcărate din ***Cruciadă****, îl regăsim pe Panait Istrati de la începuturi, cel al grevei docherilor de la Brăila, în 1910 și, douăzeci de ani mai tîrziu, pe cel al curajoasei denunțări a represiunii de la Lupèni (în 1929). El a rămas acelasi ziarist supus momentului și scriind, pe loc, cu inima. A rămas "free lance" în această meserie. Nu a avut cu* ***Cruciada*** *alt contract decît cel moral. Articolele sale sînt scrisorile unei corespondențe publice și polemice, căreia*

posteritatea poate să-i caute excesele - asta nu o costă și n-o va costa nimic. Dorința noastră, după mai bine de cincizeci de ani, este mai mult decît simpla nostalgie de a găsi urme pe care Istoria le-a ascuns multă vreme. Ea se naște din frămîntările prezentului. Și a citi aceste articole, astăzi, înseamnă a ne întreba ce vom face mîine.

Jean HORMIERE
trad. Liliana ȘOMFELEAN

Ediții precedente ale articolelor lui Panait Istrati
din **Cruciada Românismului**

Între Crăciun 1934 și Paști 1935, Panait Istrati dă o duzină de articole unei reviste noi, **Cruciada Românismului.**

Cîteva luni după moartea scriitorului, survenită în aprilie 1935, Alexandru Talex, unul din cei doi fondatori ai revistei, grupează aceste articole și alte cîteva texte ale lui Istrati sub titlul **Cruciada mea sau a noastră.**

Între 1940 și 1941, un tînăr român emigrat în Franța, Ion Căpătană, traduce textele din **Cruciada Românismului** pentru a-l dezvinovăți pe Istrati în urma acuzațiilor lansate în 1935 de Henri Barbusse și revista **Monde.**

Urmează uitarea, în România ca și în Franța, din diferite motive.

Cu ocazia centenarului nașterii scriitorului, Alexandru Talex, care de cincizeci de ani și-a consacrat viața lui Istrati, publică în volumul **Amintiri** (Minerva, 1984), primul articol din seria oferită **Cruciadei.**

În 1989, în numărul 6 al revistei "Cahiers Panait Istrati" apare totalitatea articolelor, completate cu pagini suprimate de cenzură în 1935, într-o traducere mai fidelă decît cea a lui Căpătană. Un dosar critic le însoțește.

NOTĂ ASUPRA EDITIEI

Spre deosebire de editiile precedente, volumul de fată aduce o noutate: prezenta, alături de articolele lui Panait Istrati, a materialelor lui Mihail Stelescu si Alexandru Talex ce au constituit coloana vertebrală a polemicilor din paginile *Cruciadei Românismului*. Am făcut acest lucru în egală măsură în scopul restituirii literare a operei istratiene si pentru a oferi *cititorului* cîteva repere pretioase - desi formulate de mai mult de o jumătate de secol - referitoare la probleme revenite în actualitate: natiunea si nationalismul, democratia, partidele politice, monarhia, fascismul si comunismul, dictatura si terorismul politic, miscarea studentească, implicarea în politică, s.a. Perioada frămîntată a anilor '30, bogată în evenimente similare celor ce se petrec astăzi în România, ne face să credem că această carte îi va fi o bună călăuză.

Pentru a fi în acord cu această idee ne-am decis să înlocuim postfata de la prima editie - ***Panait Istrati, un vizionar social***, de Alexandru Talex - cu un articol de acelasi autor - ***Abulia tineretului***, (***Cruciada Românismului*** nr. 60, 8 februarie 1936), pe care l-am considerat mai apropiat planului nostru. O altă noutate este capitolul din deschiderea cărtii - ***Înainte de întîlnire*** - cuprinzînd trei texte definitorii pentru cei trei corifei ai ***Cruciadei*** - ***Prefata la Adrian Zografi***, a lui Panait Istrati, ***Cronica literară la Biroul de plasare*** de Alexandu Talex si ***În tara în care nimeni nu se mai revoltă*** de Mihail Stelescu.

Materialele au fost preluate din colectia «Cruciadei Românismului» de la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj. Completarea pasajelor cenzurate a fost făcută prin confruntarea cu manuscrisele originale, puse cu amabilitate la dispozitie de Alexandru Talex. De un mare folos ne-au fost notele din numărul 6 din *Cahiers Panait Istrati, Valence 1989*

înainte de intîlnire

Panait ISTRATI

PREFAȚĂ LA "ADRIAN ZOGRAFI" [1]

sau

Mărturisirile unui scriitor din vremea noastră

Povestea vieții lui *Adrian Zografi,* în șase volume, ar fi trebuit să constituie, la origină, *întreaga* mea operă. O operă literară dublată de mărturia unui om matur. Împlineam patruzeci de ani, cînd, în vara anului 1924, apăru *Chira Chiralina,* întîia mea carte. Desigur, nu-i o vîrstă la care se debutează în meseria de scriitor - am spus-o de altfel în prefața *Chirei* mele. Pe atunci, însă, nu eram hotărît decît să povestesc un caz. Și n-am făcut-o decît împins de Romain Rolland.

Dar, de îndată ce m-așternui la scris, pasiunea temperamentului meu îmi luă mințile, așa cum vîntul ia un fulg. Străluceam de bucurie, plîngeam în hohote de fericire, la gîndul că un prieten de un soi și o dimensiune, încă necunoscute mie, voia ca eu să scriu, ba chiar în limba franceză! Și ce franceză! Am mai povestit-o și altădată: un ciripit, a cărui melodie armonioasă mă scosese din minți și pe care o descoperisem singur descifrînd cu dicționarul pe Fénelon, Jean-Jacques și alti cîtiva clasici. Căutam un mijloc rudimentar, care să mă ajute să fiu înțeles de colegii mei, zugravii elvețieni. M-am trezit cîntînd dintr-un flaut, ale cărui sunete îmi minunau auzul. Și deoarece un ascultător ca Romain Rolland îmi striga: "Dă-i drumul!" m-am supus, ca să-i fac plăcere, cu o încredere oarbă; dar scăpai de printre degete firul călăuzitor al Ariadnei mele și mă rătăcii într-un labirint de povestiri minunate.

Cînd am vrut să mă înapoiez, la al meu *Adrian Zografi,* la viața lui adevărată sau verosimilă, am observat că flautul meu plesnise. *Mihail* își pleda rău marea sa cauză: *prietenia.*

---

1 - Scrisă la Mănăstirea Neamțului, iulie 1932

încurcai realitatea și visul. Îmi lipsea oare suflul? Încercai să mă conving cîntînd *Nerantula* și *Ciulinii Bărăganului*. Și am fost foarte aplaudat.

Dar viermele îndoielii se strecurase în ceea ce era mai bun în mine. Mă temeam de contactul cu sufletul operei mele. Ca să îndepărtez spiritul rău, am aruncat între mine și el un mănunchi de fîșii de viată: *Pescuitorul de bureți* și apoi ultimul meu chiot: *Țața Minca,* care începe cu elanurile de altădată, spre a se stinge îndată ca un "cîntec de lebădă". Și-acum, iată-mă cu brațele bălăbăninde dinaintea vieții lui Adrian Zografi, care trebuie să fie uimitoare, dar pe care o privesc cu un ochi rece. Mi-e silă de el. Pentru el nu mai am *un flaut,* ci *un condei,* ca toți scriitorii din vremea mea, care nu scriu din pasiune, ci pentru a-şi cistiga existenta, cu "arme" pe care, spre paguba mea, nu le am: întîi, ei știu a face cărți, în timp ce eu sînt un nepriceput; și apoi ei scriu în limba maternă, pe cînd eu bîjbîi ca un orb, dîndu-mă cu capul de pereții unor reguli gramaticale din care nu cunosc o iotă.

Nimeni să nu-și închipuie că eu fac aceste mărturisiri ca să cerșesc nu știu ce indulgență a cititorului sau a posterității. Nu alții mă vor învăța ceea ce sînt, ceea ce pot sau nu. De asemenea, cînd pomenesc de "scăderile" mele, trebuie să se înțeleagă prin ele, *eroismele* mele. Și-acum, iată dovada, pe care o supun mai cu seamă la examenul acestui tineret, care-mi scrie ca să mă întrebe *cît sînt de fericit:*

Dacă a scrie e o dramă pentru cel ce-și transformă vocația în cult, chiar cînd jonglează cu limba sa maternă, ce trebuie să însemne asta pentru mine care, într-o franceză întîmplătoare, sînt nevoit încă și acum să deschid de-o sută de ori pe zi *Larousse*-ul, pentru a-i cere să-mi spună - de

exemplu - cînd se scrie *amener* și cînd *emmener* ? Dar asta-i chinurile iadului! Înaintez ca o cîrtiță, obligată să urce o scară incandescentă. Și sufăr cu vîrf și îndesat, neștiind aproape niciodată cînd îmi ameliorez și cînd îmi înrăutățesc textul.

Vai de soarta celor așa ca mine! Înainte de-a fi scriitor, am cunoscut binișor muncile cele mai grele, dar nu bănuiam atunci că-mi rămînea să cunosc și pe cele mai inumane dintre toate: acelea care se practică în admirația oamenilor și la capătul cărora sufletul și trupul ți se vlăguiesc de moarte. Da! acest suflet pe care l-am apărat atîta de jugul nevoilor imediate și care era întîia mea fericire! Astăzi el mă părăsește încetul cu încetul, fără să pot - ca pe vremea cînd eram un biet salahor - să-l salvez de la o moarte păcătoasă. *Condamnat să scriu,* - iată eroismul meu întors pe dos.

L-am voit oare cîtuși de putin? Nu! Spre diferentă de *Martin Eden,* n-am trimis niciodată vreun manuscris unui editor sau om de litere, și cei care mi le trimit azi pe ale lor, reamintindu-mi "marele meu noroc", nu știu că Romain Rolland s-a războit cu mine din ianuarie 1921 pînă în mai 1922, ca să mă hotărască să scriu. E prima dovadă de eroism, ce am cunoscut la dînsul: *"Lucrează,* striga el omului ce părăsise spitalul din Nisa. *Eu datoresc muncii salvarea mea!"*

Pînă atunci, abandonasem încercările literare la pagina treizeci sau cel mult patruzeci. Și asta în românește, la cîțiva ani depărtare una de alta. Aveam groază de munca literară, *care nu mergea de la sine.* Îmi închipuiam că romancierii scriu așa cum cîntă privighetoarea. Era, de altfel, o gîndire comodă, ce se împăca cu al meu *dolce farniente.* Nu-mi plăcea efortul.

Glasul de la Villeneuve m-a impresionat cu accentul său deosebit: atunci cînd ai ceva de spus și darul de a exprima, renunțarea este o crimă, iar lenea o rușine.

M-am supus, deci, cu tot elanul. Dar, necunoașterea

limbii m-a făcut să plătesc, încă de la început, bucuria de a scrie, *de a scrie în limba franceză.* Îmi simțeam pieptul ca un furnal plin cu metale în fuziune, ce căutau o iesire și nu găseau tipare gata să le primească. Stăvileam, la fiecare pas, materia incandescentă, ca să văd dacă e vorba de *doi l* sau un *e* grav, de *doi p* sau unul singur, de un feminin sau masculin. Nu știu cum de n-am înnebunit la aceea vreme. Și ce de aur frumos, risipit pe pămînt!

În felul acesta mi-am scris toate cărțile si întreaga-mi corespondență. Fost-a oare vreodată, în istorie, un alt scriitor atît de înghesuit ca mine?

Totuși, cîtă vreme dogoarea interioară s-a menținut la maximum, suferințele nașterilor mele chinuite fură suportabile. Eram aidoma trubadurului nestiutor, sau mai degrabă a țiganului lăutar de la Brăila care încasează înjurături și bătăi la toate nunțile țărănesti, numai din plăcerea de a vedea pe meseni, zi și noapte, cu privirile agătate de buzele și arcusul său. Am cunoscut și eu atari ochi pe care i-am iubit. Ei sînt cei ce au făcut din mine un povestitor.

Dar, vai! Într-o zi farmecul s-a destrămat!

Mă amestecai în treburile lumii și discutai cu prietenii mei despre ideile și problemele din vremea mea. Am fost, mai întîi, dojenit, cu delicatețe, apoi, fiindcă stăruiam, mă bruftuiră: "Cismarule, vezi-ți de ghetele tale!" Atunci, mă supărai. Uitau oare, că Adrian Zografi a fost mai mult un revoltat decît un povestitor? Nu uitaseră; dar ei voiau ca revolta lui să fie cu zgardă. Ceea ce mă supără, la culme. Ne certarăm. La înapoierea mea din Rusia, mă despărții de cei mai mari prieteni ai mei.

Și în timp ce Egiptul mă respingea de la granița sa, iar Italia mă arunca într-una din închisorile sale din Triest, "binevoitorii" anunțau "trădarea" mea Europei muncitoare,

clasei mele: "agent al Siguranței române", "vîndut burgheziei". Au făcut tot ce le-a stat în putință, în mijlocul unei tăceri care-mi dovedi cît de singur este omul pe pămînt.

Deșertăciunea deșertăciunilor...

Dar asta nu-i totul. Se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură, ci, totdeauna, bine întovărășită.

În singurătatea mea, mereu crescîndă din acesti ultimi ani, îmi rămase totuși, unul sau doi prieteni vechi, dintre acei care au jucat un rol ideal în existența mea. I-am pierdut si pe aceștia, într-un fel de nemărturisit, din.cauza *banilor!*

Desigur, cărțile mi-au adus ceva bani pe care îi împărțeam, pe măsură ce veneau, cu oricine - prieten sau necunoscut - care mi se adresa. Nu făceam cu asta decît să continui o practică de totdeauna, care nu era numai a mea. În Orient, mai ales, întrajutorarea prietenească, ca și ajutorul dat unui necunoscut sînt lucruri banale. Lor le datoresc că n-am crăpat de mizerie. În direcția aceasta, Orientul însuși a fost destul de generos cu mine.

Ei bine! Cei mai buni prieteni ai mei au numit risipă acest fel al meu de-a fi. Se pare că acești bani blestemați trebuiau păstrați, ca să-i mîncăm în familie.

Aci, cearta noastră a fost orientală: dezgustătoare, murdară, definitivă. De-o parte și de alta sufletele s-au prăbușit sub povara ocărilor.

Dar, asta-i totul? Nu, mai trebuia și colacul.

A fost femeia.

Numeroase au fost femeile în viața mea. Le-am iubit. M-au iubit. Și despărțirile noastre au fost totdeauna suportabile. Avînd oroare de suferința, care vine de pe urma cărnii înșelate - cea mai îndobitocitoare dintre toate! - am făcut chiar imposibilul, pentru ca în timpul unei rupturi răul să nu fie ucigător pentru nici una din părți.

Da, făceam chiar imposibilul... Și reușeam, pentru că eu țineam hățurile. Dar veni ziua cînd o femeie - cea mai mare dintre toate cîte am cunoscut: *femeia tovarășe de viață*

- îmi subtilizează conducerea nebunului echipaj. Presimțind dezastrul, ah! de cîte ori n-am impolorat-o să mă lase să mă duc dracului, cît mai era timp ca răul să poată fi egal suportat!

- Nu... nu! striga ea. Nu pot trăi fără tine! Ucide-mă, mai bine!

Atunci, plecai capul și-i trecui hățurile.

M-a dus pe marginea prăpastiei, m-a scuipat în față, și m-a prăvălit în abis, pe neașteptate. N-a suferit deloc. Era ocupată de altceva.

A fost o femeie de mare caracter. Mi-au spus-o cei mai distinși dintre prietenii mei. Și chiar eu eram convins de acest lucru.

Doamne! Dă-i bărbatului ciumă, lepră și orice altă năpastă de pe lumea asta, dar nu-l blagoslovi cu o femeie de "mare caracter".

Eu eram să-mi pierd mințile.

Asta s-a întîmplat în vara lui 1930.

*

Nici un ideal social. Nici o credință în artă. Nici o prietenie Nici o femeie - tovarășe de viață.

Singur, lungit în patul meu, cu ochii fixați pe tavanul alb al căsuței mele din Brăila, am trăit zile și nopți în luptă cu nebunia și sinuciderea. Nu voiam să mă prăbușesc. Voiam să înțeleg. Să înțeleg monstruozitățile existenței!

Credeam că învinsesem. Încă o dată! Dar, nu. Un alt dușman mă pîndea: tuberculoza! Ea m-a înjunghiat pe la spate, cînd nu mă așteptam.

O nouă luptă, dar fără nici un succes.

În starea asta, mă aflu acum.

Retras, în clipa de față, în această veche mînăstire din Carpații moldoveni, de unde și scriu aceste rînduri, mă răzvrătesc - pare-mi-se zadarnic - împotriva soartei mele. Nu

mai am pentru a respira decît baza plămînilor. De patru luni, îmi petrec trei sferturi din timp în pat. Nu pot face decît două sute de pași si nici să vorbesc cinci minute, fără să nu mă sufoc. Iar trupul meu, ars de febră, nu cîntărește mai mult de cincizeci de kilograme. Tuberculoza - vechea mea cunoștință - nu m-a adus niciodată în halul ăsta.

Și asta-i grav.

Cu toate astea, nu pot să mor!

Partea cea mai serioasă, cea mai cinstită a operei mele, se află mereu în burta mea. Nu mă simt născut să distrez pe oameni, ci să-i instruiesc frățește, deoarece experiența mea de viață e una dintre cele mai generoase. Să nu mi se spună că oamenii nu vor să fie instruiți. Ba da! ei o vor, dar dîndu-le exemplul.

De ce sîntem atît de simțitori la triumful binelui asupra răului? Pentru ce ne bucurăm de înfrîngerea celui rău? Pentru că ne-am născut buni. Dar acest triumf și această înfrîngere nu trebuie s-o arătăm oamenilor doar prin romane, la teatru sau la cinematograf, ci trebuie să le-o dovedim în viață, si iată ceea ce nu se face decît rareori.

Destul de rar, din două motive: mai întîi, fiindcă omul deși s-a născut bun, el este în acelasi timp o făptură orgolioasă, seacă și egoistă; apoi, fiindcă e foarte greu să fii generos în viață, cîtă vreme enorma majoritate a oamenilor face contrariul.

Ei bine, de-a lungul vieții mele - care-i una dintre cele mai dureroase - singura comportare, îndeplinită cît mai perfect posibil, a fost tocmai aceea de a fi învins greutatea de-a te comporta ca un om generos. Da! astăzi, cînd viața ni-e la cheremul celei mai ușoare răceli, pot să strig în fața tuturor: răscoliți-mi existenta, veți găsi în ea tot ce vreți împotriva mea, dar nu veți putea găsi nici o urmă din defectul

care-i nenorocirea omenirii: *egoismul,* cumplitul egoism care-i face pe om nesimţitori la nenorocirea aproapelui.

Aici se află, în întregime, al meu *Adrian Zografi.*

Adrian va dovedi, cu exemplul vieţii sale, că nu-i neapărat necesar să ai un suflet stoic sau virtuos, pentru a putea şi a trebui să trăieşti generos. E, pur şi simplu, pentru că generozitatea oferă sufletului mai multe satisfacţii decît egoismul.

Viaţa nu este frumoasă numai cînd eşti la adăpost de mizerie în mijlocul suferinţei universale; sau cînd trăieşti într-o vilă măreaţă, înconjurat de femei frumoase, de prieteni linguşitori, de automobile superbe şi de cîini frumoşi, aşa cum o fac cei mai mulţi dintre artiştii şi lupii moralişti ai veacului nostru apocaliptic.

Viaţa poate fi mult mai frumoasă, murind pe un pat de scînduri, fără ranchiună, cu conştiinţa uşurată de orice povară ruşinoasă - *cu toate că ai avut şi tu ocazia şi chiar pofta, uneori, să faci ceea ce face aproape toată lumea.*

Omenirea poate trăi fără drumuri, fără electricitate şi chiar fără higienă corporală, moare însă dacă nu are suflete curate.

*

Adrian va trăi şi va muri poate pe un pat de scînduri, pentru că, avînd credinţă totală în generozitate, viaţa l-a răsplătit din belşug.

Aceasta se plăteşte. Se plăteşte cu sîngele tău.

Cum ar fi putut el să-şi sfîrsească viaţa într-un palat şi soţ al unei americance bogate, cînd el a ţintit la descoperirea unui Romain Rolland şi a unui Gheorghe Ionescu şi cînd viaţa, cea atît de bogată în miracole, i-a dat şi pe unul şi pe celălalt?

Oh, da!... Se va putea despărţi, într-o zi, de amîndoi. Nu numai moartea desparte pe oameni, mai sînt, de aseme-

nea, neînțelegerile și nimicurile temperamentelor noastre. Dar asta nu contează. Se uită de-a lungul secolelor. Ceea ce contează și nu se uită niciodată, în memoria generoasă a oamenilor, sînt marile prietenii, creatoare de miracole.

Unul din aceste miracole e frumoasa clipă a întîlnirii noastre, tustrei, în noaptea adîncă a eternității.

Iată mîna mea... Și să murim fiecare în patul ce ni-e drag!

*

Am înțeles acest lucru, după ce am trăit șaisprezece luni în URSS și după ce am biruit gîndul sinuciderii și nebunia. Am înțeles că "nimeni nu poate sări mai sus de borul pălăriei sale", așa cum spune nu mai știu cine.

Totuși, trebuie să încerci a merge mai departe. Oricît de puțin. Dar să încerci.

Deoarece se află în fața noastră, ca un cadavru rău-mirositor, teribila viață a oamenilor, - a oamenilor care se sfîșie unul pe altul. În sfîrșit! Nu-i oare adevărat că, de cînd e lumea, orice pumn care se ridică deasupra omenirii, din orice parte ar veni el, de sus ori de jos, nu zdrobește decît semenul slab? Ei bine! unde stă scris că asta trebuie să se continue astfel pînă la sfîrșitul veacurilor?

Știu: savanți-prieteni îmi reamintesc neîncetat biologia și legile ei. Nu! nu! dacă universitățile nu propovăduiesc decît asta - la pămînt cu ele! Eu refuz să mă consider o pasăre de pradă, care se hrănește cu sîngele fîrtatelor ei. Eu sînt om, adică singura ființă animală care suferă la priveliștea suferinței semenilor ei. Nu trebuie să fiu confundat cu un biet uliu.

Atunci? La ce servesc oare toate aceste științe, toate aceste arte, tot bălegarul filozofiilor voastre milenare, de vreme ce n-am ajuns încă să interzicem - sub pedeapsa cu moartea - de-a trăi din sîngele aproapelui nostru? De ce, de

la înălţimea catedrelor voastre de morală şi religie voi propovăduiţi Frumosul, Binele, Dreptatea, de vreme ce toţi - pînă la ultimul - nu faceţi în practică decît să ascultaţi de legile biologice ale uliului?

*

Dar toate aceste lucruri s-au mai rostit şi atît de bine încît mulţimile, totdeauna însetate de dreptate, se dau în vînt după ele. Şi din toti iconoclaştii, ele şi-au făurit noi idoli.

Ce-a ieşit din toate astea? Nimic.

Sau mai degrabă, da! a apărut o nouă meserie, cea mai oribilă dintre toate: meseria, destul de bănoasă, a artistului sau moralistului care se hrăneşte cu sîngele sfintei revolte a învinşilor.

Acum s-a sfîrşit!

Văd apărînd în stradă un om nou, un golan. Un golan care nu mai crede în nimic, dar care are încredere totală în forţele vieţii şi, de pe patul meu de suferinţă - care îmi poate deveni în toamna asta un sicriu, - eu îi spun acestui golan ceea ce Adrian Zografi n-o să mai aibe timpul necesar. Îi spun următoarele:

După ce am crezut în toate democraţiile - în toate dictaturile şi în toate ştiintele şi după ce am fost pretutindeni dezamăgit, ultima nădejde de dreptate socială mi-am călăuzit-o spre arte şi artişti. Dat fiind marea lor influenţă asupra maselor, mă aşteptam, gîndindu-mă la ceea ce tîşneşte din cărţile lor de uriaşi revoltaţi, ca toţi să coboare în stradă în fruntea cruciadei împotriva civilizaţiei bestiale, demascînd toate ipocriziile democratice, dictatoriale, religioase, ştiinţifice, pacifiste sau moralizatoare.

Nu s-a văzut nimic din toate acestea, după cum ştiţi. Arta e o escrocherie, la fel ca toate celelalte pretinse valori. Eu însumi am făcut artă şi n-am brodit-o rău, deci am tot dreptul să spun: încă o escrocherie. Artistul face la fel ca

omul bisericii: predică sublimul, dar adună la gologani, cît poate mai mulți; te abandonează în gura lupului și se retrage să-și rontăie "agoniseala", perfect apărat de chiar acele mitraliere ce-ți cere ca tu singur să le distrugi.

Iată ce sînt artele și artiștii care-ți răscolesc măruntaiele. Niste șarlatani!!

De aceea, cînd, în bîrlogul lor, te-ar îndemna să aderi la cutare sau cutare lucru, vărsîndu-și lacrimile pentru suferința ta, tu să n-aderi la nimic!

Nici chiar la toate acele "patrii internaționale" care sînt atît de la modă în vremea noastră.

Traiască omul care nu aderă la nimic!

*

Cititorule, tu care erai obișnuit cu arta mea, părăsește-mă! Nu mai am chef de artă și chiar dacă mă vindec, renunt să o mai fac.

Dar *Jean Christophe* m-a învățat ceea ce n-am învățat în toți scumpii mei Balzaci. Am învățat să vorbesc cinstit cu omul care crede în mine..

În paginile acestui *Jean-Christophe* pe care-l citeam acum treisprezece ani, vopsind tractoare la Geneva, în acest *Jean-Christophe,* despre care un Georg Brandes îmi scria mai tîrziu că "nu-i o operă de artă", *eu am învățat ceea ce trebuie să fie un scriitor cinstit și un cititor cinstit.*

Asta nu-i puțin! E ceva mult mai mult decît toate aceste bărbi de *Divina Comedie* și chiar *Faust.* Da, da... Mult mai numeroase sînt operele de artă care vizează zenitul, decît cele care vă învață cum să vă conduceți cinstit în viață. Merg mai departe: e mult mai ușor să te înflăcărezi, decît să ai, pur și simplu, bun simț - cinstitul și rarul bun-simț. Și apoi, este nevoie ca fiecare epocă să-și găsească ceea ce are nevoie și eu nu cred că epoca noastră, care-i cea mai săracă în opere care țintesc zenitul, n-a ajuns în situația asta, fiindcă

duce lipsă de opere care să învețe pe om să fie cinstit, fără de care lumea va pieri.

Iată ceea ce mă face să amintesc exemplul lui *Jean-Christophe.* Să nu credeți că vreau să-l flatez pe Romain Rolland. Ne știați prieteni. Aflați că nu mai sîntem, de trei ani. De ce? Oh! toți acești "de ce"! Ce importanță pot să aibă? Trist este că nu mai sîntem prieteni.

Voi scrie deci un *Adrian Zografi* cinstit, unde va fi și mai puțină artă decît în *Jean-Christophe,* și nici o documentare. Nici o asemănare, afară de cea sufletească.

Arta lui Adrian al meu va fi adevărul meu, dorința mea de dreptate. Documentul, - *eu, cuvîntul meu.*

Iată-te prevenit, cititorule.

La acest început de serie nu-ți mai spun ceea ce se obișnuiește: că trebuie "să ai răbdare", că trebuie "să aștepți" urmarea, sfîrșitul sau alte gogoși literare.

Nu. Nu trebuie să aștepți nimic. Tu trebuie să-ți găsești ceea ce cauți, în fiece volum sau să mă părăsești de îndată!

Panait ISTRATI

Alexandru TALEX

CRONICA LITERARĂ [1]

Panait Istrati: **Biroul de plasare**, roman
editura **Cartea Românească**

Problema romanului, și în genere a literaturii românești, îmbracă de la o vreme aspecte de o acută decadență. Atît scriitorii cît și publicul se perpetuează într-o stare confuză și sterilă. Primii, ignorînd realitatea sufletească a acelora care îi cumpără. Iar ultimul, convins greșit că citirea unei cărți nu trebuie să însemne nimic în viața sufletească a lectorului. Datorită acestor două false psihologii am ajuns la realitatea unei literaturi formaliste, fără ecou și în care jocul mai stăpînit sau mai exuberant al fanteziei plăsmuiește totul.

Scriitorii noștri de azi uită, în majoritatea cazurilor, că literatura îndeplinește un rol social și ca atare menirea ei este de a forma și desăvîrși sufletele.

Dacă publicul cititor român este atît de năuc și de circumspect în cumpărăturile de cărți literare, de vină sînt numai *intelectualii*, aceia care au scris utopii fanteziste ori au copiat fotografic și fără adîncime viata. Rezultă de aici că nivelul scăzut, atît moral cît și material, al literaturii noastre - oglindește deficiențe reale ale grupului de personalități creatoare. Și ele sînt: lipsa de temeinică educație sufletească, de cultură serios adîncită și de cunoastere adîncă și cu mari experiențe a vieții active.

Prin 1927, regretatul Pârvan, analizînd lipsa de răsunet a literaturii române contemporane, nota că: "La noi se face astăzi o literatură formalistă. De aceea nu are ecou... Pentru a crea se cere mai întîi să fi trăit viața adevărată, să fi suferit... Nu zic că scriitorul trebuie numaidecît să caute tot felul de aventuri pentru a avea subiecte. Trebuie, însă, să ia parte la viața activă.

1 - **Cruciada Românismului** nr.1 din 22 noiembrie 1934

Ne trebuie o autoeducare a grupului de personalităţi creatoare, o revizuire de conştiinţe şi aceasta independent de factorii conducători. Adevăratul literat nu poate fi o anexă nici a politicii, nici a poporului. Literatul este *Majestatea sa literatul* şi trebuie să se ridice la înălţimea misiunii sale."

Dreptatea lui Pârvan este evidentă. De altfel, din nişte notiţe manuscrise rămase de la dînsul, reiese că n-a preţuit din toată literatura noastră decît pe Eminescu, Creangă, Coşbuc şi Odobescu.

Şi atît. Numai atît, fiindcă literatura românească de atunci, ca şi aceea de astăzi, era străină de imperativele adevăratei arte, de sufletul creator românesc. Ţinta tuturor fiind sporirea productivităţii în beneficiul simţurilor inferioare. Falsificarea sufletului creator românesc prin producţii formaliste, spre a se compromite definitiv speranţa că poporul românesc ar putea da ceva trainic şi de cinste în manifestările lui intelectuale.

E drept că unghiul de judecată al lui Pârvan era etic, nu estetic. Pentru el opera de artă trebuia să îndeplinească o funcţiune de educaţie naţională şi apoi una estetică. Aceasta fiindcă Pîrvan sesizase prăpastia de nivel între public şi scriitor de la noi. Atîta vreme cît publicului, căruia ne adresăm, nu-i vom grăbi o alinare sufletească, gîndurile noastre vor rămîne o sămînţă seacă şi fără rod.

Strădania primă a intelectualilor noştri ar trebui să fie tocmai această asanare morală a poporului. Fiecare din noi să simţim că sufletul nostru este idee şi că *singura valoare omenească este putinţa de a trăi noi înşine în sufletul altuia.*

Spiritualitatea românească numai atunci îşi va avea o legitimă existenţă, cînd va ţîşni din suferinţa milenară a acestui neam şi-i va trăi trecutul şi realităţile, - dezbărîndu-se de împrumuturile fără fond ale străinătăţii, care ne socoate coloniali.

Altfel "civilizaţia singură este un grajd sistematic pentru vite bine hrănite", iar "un popor care se încredinţează unor mediocri se sinucide"...

*

Apariția statornică și cu europeană circulație a romanelor lui Panait Istrati, pune pentru romanul românesc de astăzi soluția problemelor dezbătute mai sus. Panait Istrati este singurul scriitor român care *nu poate* scrie decît într-o limbă străină - cea franceză, - dar care totuși oferă o literatură de gînduri ostenite în rezolvarea frămîntărilor. O căutare de a prinde din turmentarea epocii zumzetul generator al atîtor surprinderi și delăsări din noi. Fărîma de adevăr etern care stă la baza oricărei atitudini sau fapte omenești.

"Am vagabondat, scria el într-o mărturisire, ca să aflu în oameni un pic de adevăr și să lupt cu ei pentru adevăr și sinceritate... am iubit viața în chipul cel mai sîngeros și ea mi-a supt tot sîngele."

Iată deci pe adevăratul scriitor, care atunci cînd va pune mîna pe condei nu va face numai o simplă transcriere de impresii obiectivate. Aceasta pentru că Panait Istrati, înainte de a fi scriitor, a fost un răsfățat al suferinței și al întîmplării. Și înainte de a suferi și a i se întîmpla atîtea, Panait Istrati a crezut nestăvilit în trebuința necesară de a-și răspunde mai întîi sieși, pe proprie socoteală, de tot ceea ce e omul, viața și misterele ei. Și abia tîrziu, cînd experiența îi îndopase deja sufletul cu atîtea concluzii, s-a putut înțelege și pe sine, scriind.

Dragostea pînă la pierzanie pentru oameni, adevăr și sinceritate, aspru și neostenit dor de ducă, comoară nesleită și covîrșitoare de experiențe și suferinți, - care l-au făcut duios, puternic, gigant și liber - iată în cîteva biete cuvinte pe adevăratul Panait Istrati.

Apropierea cu Gorki trebuie cristalizată în dragostea niciodată potolită pentru o umanitate care i-a făcut atîta rău, dar care este totuși atît de blîndă, de resemnată și de pură în decăderea ei. Cît și acea nespusă iubire pentru natură și povești, care să evoce semiobscurul unei vieți din care n-ai nimic

ce regreta. De aceea, poate, criticul pirandellian Adriano Tilgher l-a şi caracterizat astfel: ”Istrati povesteşte cum floarea înfloreşte şi vîntul suflă, din nestăpînitul îndemn al firii sale. Povestirea la el nu este scop; ci mişunare în suflet de istorii şi basme, de întîmplări ce se cheamă una pe alta. El se lasă în voia bucuriei de a povesti, dintr-o istorie răsare altă istorie, dintr-un mugur alt mugur...”

Şi totuşi, în ţara noastră, Panait Istrati continuă să fie hulit şi la discreţia atîtor resentimente politice. Oamenii noştri de litere şi de viaţă publică uită că Istrati a fost insul care nu s-a sfiit să-şi mărturisească erorile, sufletul care a trăit ideile pînă la descompunerea sa fizică, care a crezut şi s-a prăbuşit de atîtea ori cu o seninătate care numai aceasta face să-l iubeşti.

Biroul de plasare este a doua carte în româneşte din ciclul *Viaţa lui Adrian Zografi*. De curînd apărutul op este o continuare a *Casei Thüringer,* descriind aceleaşi fapte - viaţa sa. În *Biroul de plasare,* Adrian Zografi - alias Istrati - îşi povesteste aventura socialistă de la Bucureşti, antagonismul între om şi idee atunci cînd te sorteşti unei dedicări. Pe cînd ideea este statornică, rămîne pură şi nu simte fluctuaţiile vietii, omul e prea legat de lut, nesigur şi murdar totodată.

Interesul - pe lîngă cel documentar, al mişcării socialiste la noi - stă întîiul rînd asupra vieţii sufleteşti a lui Adrian Zografi. De aici şi asupra conflictelor cu viaţa şi cu oamenii, pe care le rezolvă într-un fel util şi lectorului.

Adrian Zografi este tipul ”lucrătorului idealist, cu oarecare cultură de autodidact, cu oarecare talent de scriitor şi cu mult spirit de independenţă, calităti care-l vor face să sufere şi să se sbată, necruţîndu-i-se pentru asta nici chiar idealurile”. În acest sens vor rămînea ca pagini de antologie confesiunile sale dinaintea adevărului gol al mişcării socialiste, descrierile de oameni, care conduc cu pretenţii de arhangheli izbăvitori masele

de oameni, dar care în realitate nu urmăresc decît un scop bine determinat și precis: ajungerea lor.

Sîntem entuziaști nu pentru ideile politice ale lui Adrian Zografi, ci de adînca sa individualitate, mișcare cu orientări largi în cadrul realizărilor omenești, care la un moment dat a putut să demaște că mai toate mișcările, fie ele de dreapta sau de stînga, nu sînt făcute din elita creatoare. Ci de toți acei ratați și farsori ai vieții, din acei cărora mizeria sufletească și materială le înverșunează animalul cu ambiția unei ajungeri cu orice preț. Dintr-o luptă pentru împămîntenirea în rîndurile oamenilor a unor adevăruri, cîțiva - și tocmai capii - au degenerat în viermuită sforărie a căpătuirii.

Un citat exemplificator :

"Adrian se simțea singur în cugetarea lui și din alte pricini. Există o "elită" socialistă - șefi și subșefi ai fostei "mișcări" și actualei - care se dădea în vînt după marxism, economie politică și literatură.

Oamenii aceia păreau îndopați cu o învățătură doctorală, infailibilă și rigidă, cu ajutorul căreia explicau totul, răspundeau la orice, cu o ușurință și promptitudine orgolioasă și adesea mișcătoare și nu tolerau nici o contrazicere. Îndoiala o ignorau pur și simplu. Față de manifestarea celui mai neînsemnat spirit de independență sau a unei deosebiri de temperament, simțeau o aversiune fizică. *O concepție materialistă a istoriei*, căreia Adrian nu-i sesiza adevărul desăvîrșit și, mai puțin, veșnicia, le oferea acelor oameni cheia tuturor evenimentelor sociale, tuturor acțiunilor omenești, pînă la cele mai mărunte fapte diverse...

Printre interpretările ce se dădeau, cu ajutorul acelei științe, faptelor și gesturilor omenirii, erau unele care-i smulgeau lui Adrian strigăte de admirație, atît erau de adevărate. Dar nu înțelegea el de ce explicau în același chip pe efermerul Cromwell și pe eternul Shakespeare, mașina cu aburi și pe Byron, mizeria țăranului român și pesimismul splendid al poeziei genialului boem Eminescu. Temperament, caracter, perso-

nalitate, arbitrar, - nu existau. Același cuplet pentru a explica totalitatea, universalitatea întîmplărilor vieții.

Deci, își zicea el, dacă viu la socialism, ar fi pentru că sînt sărac. Ei bine, nu: tot așa aș face și dacă aș fi bogat. Ceva mai mult, în caz că socialismul n-ar schimba cu nimic nedreptatea dintre oameni. Aș fi în stare să-mi oblig concetățenii să fie drepți, bătîndu-i la spate. Numai să mi se dea puterea absolută de a aplica dreptatea prin toate mijloacele. Ce-mi caută mie aici concepția materialistă a istoriei? Sînt un om revoltat, nu pentru că sînt sărac, ci pentru că sînt generos. Îmi bat joc de toate favorurile cu care m-ar copleși viața, din moment ce trebuie să trăiesc în mijlocul unei suferințe universale! Și dacă cutare gînditor sărac era pesimist, cutare altul nu era mai puțin, deși domnea pe un imens imperiu."

De-aici, șubrezimea doctrinei socialiste, care prevedea dispariția nedreptății în ziua în care cauzele economice ale acestei nedreptăți ar dispărea:

"Dacă inima omului egoist nu se schimbă la priveliștea pildei și prin puterea educației, nu există ordine socială care să poată schimba fața lumii. În cea mai desăvîrșită egalitate de drepturi, ticălosul va găsi totdeauna mijlocul să-l asuprească pe cel slab. Și nu cred în bunătatea îngerească a clasei mele. Nu cred nici în egalitatea de drepturi între oameni. Cutare act se poate numi dreptate într-un caz și nedreptate într-altul. N-au toți oamenii aceleași nevoi. Nu poți nici să le oferi și nici să le retragi tuturor oamenilor mijloacele de-a avea de exemplu, o vastă bibliotecă, în același spirit de dreptate cu care îi îngădui fiecăruia să-și cîștige pîinea și îl opresti să aibă palat."

Iată cugetări care ar trebui să pună pe gînduri pe toți tinerii noștri care fac o politică "isbăvitoare a unei umanități exploatate și obidite".

Panait Istrati, prin sufletul și prin talentul său înnăscut pentru așa ceva, este astăzi cel mai mare scriitor român. Repet, român, prin lumea scrierilor sale, prin stilul său - încă imperfect pe alocuri, - român prin universalitatea scrierilor sale. Adevăra-

ții creatori ai unui neam sînt cei care îi scriu suferința, istoria sufletească, o măiestresc și o fac să circule dincolo de granițele politice, în necuprinsul sufletelor omenești de pretutindeni. Panait Istrati așa este.

Alexandru TALEX

Mihail STELESCU
ÎN ȚARA ÎN CARE NIMENI NU SE MAI REVOLTĂ [1]

Aceasta-i țara mea. Căci mor încolăciti de frig la colțuri de stradă energii umane și nimeni nu se obosește măcar să arunce o privire. Se svîrcolesc în neputința găsirii unei pîini atîția tineri ce ar crea minuni și nimeni nu țipă. Nedreptatea înăbușă respirația ca o negură deasă de toamnă și nici un glas nu s-aude strigînd după dreptate.

Nu confundați strigătele răgușite de clăcași plătiți, ce se agită la fiecare firmă de ziar, cu cele ce ar trebui să fie izvorîte din revoltă sinceră și din suferintă. Strigătul e o parodie, nu e revoltă. Toți acești coriști ai moralei publice sug și se îndeasă ca niște purcei de lapte în jurul mamei celei bune, democrația cu mamelele de aur.

Revolta cinstită, titanică, vulcanică, care să impună respect prin glasul ei de tunet nu se aude în țara aceasta. Nu, nu e nevoie de revolta sîngeroasă, ci de cea adînc sufletească.

De revolta care să zăgăzuiască torentul nebuniei și al cruzimii actuale. Revolta care să unească, revolta care să înnobileze, revolta care să doboare în svîrcolirile neputinței pe clovnii vieții politice, biete marionete dornice de un portofoliu, o limuzină și o tinichea în piept.

Mulți au crezut să poată găsi la o răscruce de drum pe

1- **Cruciada Românismului** nr.4 din 13 decembrie1934

marele revoltat, pe acela care să strige cu ecou de tunet suferința acestui neam, dar în același timp să fie omul care să miște prin curajul său energii creatoare.

Nu l-au găsit. Revolta era pițigăiată și manifestată la adăpostul legiunilor de tineri care cădeau secerați. Ei, da, într-adevăr, mînați de marea și sfînta revoltă.

Revolta lui era poză și atît.

Ecoul unui glonte de revolver, slobozit într-un vătășel obscur de provincie, nu e un gest care să caracterizeze pe un salvator de neam.

Chiar dacă o propagandă bine montată te poate duce, pe brațe de mii de oameni, la achitare.

Atîta timp cît acest lucru se face precugetat și scontînd "gloria", e un tîrg sîngeros, murdar si josnic.

Revolta! Țipătul comprimat ce poartă în el geamătul de agonie al unui neam nu poate sălășui în sufletul unui om nevolnic și fricos în fața unei izbucniri de mișcare ilegală, dar nu teroristă.

E condamnabil de întregul sistem actual un astfel de gest revoltat.

Nu pînda și pirateria politică, nu faima creată prin lovituri, nu montări, nu teatru, ci zbucium, luptă dreaptă și cinstită, riseantă, da, dar eroică.

De ce tac azi și dorm marii nostri agitatori de mase? Tactică? Diplomație? Nu! Lașitate se numește aceasta. Marii viteji s-au intimidat de stările de asediu?

Tac și rabdă, așteptînd iar pertractări cu cabinetele ministeriale, deoarece în ei nu sălășuiesc revoluționarii necesari salvării acestei nații.

Toată lumea cască gura la un Bentoiu [1], la Skoda [2], la intrigile partidului Național Țărănesc [3], la toată minciuna săvîr-

---

1 - Ministru al minelor în perioada interbelică, implicat în furturi de minereuri aurifere.

2 - "Afacerea Skoda" - Mare scandal politic, petrecut în 1933, survenit în urma dezvăluirii publice a unei afaceri privind contractarea de armament - puști mitralieră și tancuri - în condiții total dezavantajoase pentru Romå-

șită în paginile cotidienelor susținute de toate lipitorile acestui neam, lipitori cu sînge străin, dar vai, și atît de mulți cu sînge de-al nostru, sînge de român.

Unde e țipătul de disperare care să disloce din loc forțele morale ale acestui neam ce au rămas înlemnite de groaza ce le-o inspiră murdăria în care trăim?

Unde?

Da, domnilor de la cenzură, da, domnilor cu starea de asediu, n-auziți în sufletele voastre cum țipă strigătul dreptății? Lăsați foarfeca, lăsați baioneta, haide! Curajul strigătului cine-l are? E doar pentru țară, pentru credință, pentru neam, pentru noi toți. Eu țip. M-aude cineva în țara în care nimeni nu se mai revoltă?

Mihail STELESCU

---

nia. În acest joc erau implicați numeroși oameni politici, printre care Iuliu Maniu, care a fost obligat să demisioneze din funcția de presedinte al Partidului Național Țărănesc.

3 - Aluzie la demisiile succesive, din funcția de președinte, ale lui Iuliu Maniu (mai 1933) și Al. Vaida Voevod (noiembrie 1934), precum și la diferitele scindări petrecute în această perioadă în sînul P.N.T.

crăciun 1934

Surpriza numărului nostru de Crăciun va fi o senzațională confesiune a lui **Panait Istrati**

Scrisoare deschisă către dreapta

Cereți deci, Joi 20 Decembrie a. c.
„Cruciada Românismului"
festivă și în culori. Prețul numai 2 Lei

ianuarie 1935

Panait ISTRATI

SCRISOARE DESCHISĂ... CĂTRE DREAPTA[1]

Către dreapta, da.

Așa mi-a fost mie dat, să mă întorc cu fața către toate punctele cardinale. Dar nu din interes, ci numai pentru ca să nu-mi spună vreodată conștiința că aș fi refuzat, de-a lungul vieții mele, să îmi plec urechea spre orice glas de deznădejde, de oriunde ar fi venit, și din orice direcție l-ar fi adus vîntul. E inutil să adaug că la mine conștiinta e inima. Adică ceva cald. Poate prea cald.

Un asemenea gest, îl mai fac acum - cu multă liniște sufletească - din cauză că mă știu om care am păcătuit față de semenii mei. I-am nedreptățit. Da: cîndva, sfătuit de dogme, am voit să le tai capul *fără să-i ascult.* [2] De-atunci însă dogmele au murit. Eu am continuat să trăiesc. Și mi-am dat seama că sînt om cu păcat. De asta spun că nu mi-e rușine să mă întorc cu fața și să stau de vorbă, chiar cu dușmanii mei.

Cine se știe mai curat la suflet decît mine, liber e să mă scuipe. Dar eu trebuie să-mi urmez drumul cel nou.[3] Chiar știindu-mă scuipat.

*

Și pe drumul meu cel nou a apărut, săptămînile acestea, *Cruciada Românismului,* iar în această *Cruciadă,* o rubrică cu niște *Sfaturi pentru tinerii care fac politică* [4].

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.5 din 20 decembrie1934.

2 - Aluzie la adeziunea sa la mișcarea socialistă și la Revoluția din Octombrie.

3 - Vezi Prefață la "Adrian Zografi" (pag.17) sau "L'homme qui n'adhère à rien" și "Adhèrer ou ne pas adhèrer"- vol. "Le pèlerin du coeur" - col. N.R.F., Ed. Gallimard, 1984.

4 - Rubrică semnată de Mihail Stelescu. Vezi **Addenda,** pag 187.

Ceea ce am putut citi cu toții acolo, mărturisesc, pe mine m-a uimit. Desigur, o să se spună că pe mine mă uimesc prea multe lucruri și prea repede. Ei, ăsta e norocul meu! Facultatea asta n-o au decît copiii și copiii sînt singurii oameni care se nasc și renasc zilnic. Vine o vreme cînd ostenesc, se opresc și mor. Eu, se vede treaba, am rămas mereu copil. E un mare noroc.

Datorită lui, nu m-am sfiit să chem la mine pe tinerii de la "Cruciada" care dau asemenea sfaturi tinerilor.

De ce i-am chemat? Mai sînt oare eu azi un om să pot aduce cuiva vreun folos politic? Îmi mai poate, oare, cineva aduce un astfel de folos? Hotărît, nu! nici în cazul întîi, nici în al doilea.

Atunci de ce i-am chemat? Uite așa, ca să ne privim în albul ochilor, să ne strîngem mîna și să ne auzim sunetul vocii.

Cu ce s-or fi ales ei, din acest contact eteric, au s-o spună poate mîine, - poate, după moartea mea. Eu însă, ca mai bătrîn, mă grăbesc să spun numaidecît ce gîndesc.

*

Mai întîi m-a intrigat ruptura produsă în blocul acela care se credea aproape de "triumf" [1] în ajunul zadarnicului asasinat de la Sinaia [2]. Nu cunoșteam pe Mihail Stelescu - așa cum nu cunosc aproape pe nimeni în țara asta - dar mi se spusese de el că e "un suflet sincer, curat".

Și iată-l tocmai pe el că se rupe din bloc și pleacă trîntind ușile!

Pînă aici, nimic extraordinar, decît doar că, după mine, pleca cel mai neîntinat dintre corifei, dar, ce avea să facă și *să fie* el, de acum încolo?

Iată ce mă interesa - sau *ce interesează* pe toată

1 - Garda de Fier.

2 - Asasinarea primului ministru I.G.Duca de către legionari.

lumea care asistă la vastele convulsiuni de reînnoire umană ale epocii noastre.

Da, - ce avea să facă și să fie Mihail Stelescu? Avea el să fondeze - ca d-l Iunian, ca d-l Goga sau Argentoianu,[1] sau chiar ca "grupurile" cu blînde veleități [2] - un alt partid, o altă "grupare" împănată cu neisprăviți și avidă de putere? Sau avea să privească speriat la cangrena de pe corpul pe care-l abandona?

În cazul întîi, ruptura nu e decît o chestiune de "șefie". Ea n-are nici o valoare psihologică și nici un viitor înalt uman. E goana după plăcintă. Istoria o spulberă.

În cazul al doilea - buclucul e mare și perspectiva impresionantă! Și tocmai asta s-a întîmplat.

Cel puțin așa presupun. Așa aș dori să fie. Așa promite să fie - și numai în felul acesta poate să impună respect oricui. Adică oricărui om muncit de nobile avînturi. Secătura, pleava, milioanele de proști și de egoisti de jos și de sus nu interesează istoria reformelor adînc răscolitoare.

Istoria popoarelor ne arată că pînă azi omenirea n-a reușit decît să-și sfîșie o parte din propriu-i corp în vreme ce-și îndestula partea cealaltă. Un astfel de trecut e numai o dîră de întuneric pe care a lăsat-o viața în urma ei. O rușine.

Comuniștii au pornit... cruciada lor împotriva acestei rușini. Dacă o fac cu succes sau nu - nu despre asta e vorba acum. Dar la ei se petrec lucruri pline de învățăminte pentru tot restul omenirii. Și unul din miile de învățăminte de acolo îl reprezintă felul cum se produc la ei rupturile, smulgerile din corpul care cangrenează.

În Rusia sovietică rupturile nu se fac niciodată pe o

---

1 - Lideri de partide de centru-dreapta: Grigore Iunian - șef al unei fracțiuni P.N.Ț. care se va scinda în 1932, formînd Partidul Radical Țărănesc; Octavian Goga (poetul) - fondator al Partidului Național Agrar dintr-o fracțiune dizidentă a Partidului Poporului al mareșalului Averescu; Constantin Argentoianu - fondator al Uniunii Agrare, în 1932, ca urmare a ruperii de Partidului Poporului.

2 - Aluzie la Partidul Social-Democrat.

chestie de plăcintă, nu numai fiindcă acolo plăcinta nu există - ci fiincă acolo nasc zilnic *oameni uriași,* adică: *dornici de puritate.* Acolo, un Mihail Stelescu, rupîndu-se din corpul care fatal putrezește, nu duce cu el duhoarea putregaiului, ci se spală imediat, ia o baie de purificare, rămînînd singur sau aproape singur cu *Ideea.* Ideea-cristal.

Acesta este marele noroc sau, dacă vreți mai simplu - *al nădejdilor noastre de mai bine.* Împărăția sovietică, în întreprinderile ei cotidiene poate să avorteze de o mie de ori pe zi. Ea va rămîne veșnic vulcanul clocotitor care va împroșca omenirea cu bolizi incandescenți. Am *trăit* în confraternitate de simțire cu aceşti bolizi purificatori si aș dori ca boala şi nevoile să nu mă înfrîngă înainte de a fi venit timpul să vă înfăţişez, vouă, oamenilor slabi, ca să știți sau să nu uitați că omul nu se hrănește cu pîine.

Omul, da. Nu vorbesc de viermi.

Și acum să vedem ce-i cu *Cruciada Românismului.*

Am spus că am poftit la mine, ca să-i văd, pe Stelescu și pe Talex. Și ei au venit.

Au venit, deși erau perfect conștienti că veneau la omul care nu aderă la nimic. Eu nu mai sînt azi decît *îndoiala,* otrava care nimicește acțiunea de masă. Am spus că voi muri convins că orice organizaţie nu profită decît organizatorilor ei, niciodată organizaților. Deci, nu văd în orice nou organizator decît un nou profitor al turmei. Îi disprețuiesc și pe unul, și pe celălalt, și rămîn singur.

Singur cu suferința nesfîrșită.

Deci tot ader la ceva. Căci suferința e și ea ceva, cineva. Poate că e chiar ceva mare și sfînt - cineva care rămîne veșnic răstignit, care nu se pretează la nici un fel de măsluire, care dărîmă Biserici născute moarte, care demască credințe grase de osînză, dogme sociale umflate de

prostie și rămîne singură, țintuită de cruce cu mască de Dumnezeu.

Pe acest Christ etern, l-am pus în picioare între noi cînd au venit la mine cei doi tineri de... dreapta. Și-am văzut că, cu toată tinerețea lor au înțeles și s-au îndoit de ei. Nu de sinceritatea lor, ci de justiția drumului parcurs pînă ieri - drumul care i-a dus la Sinaia - la actul de răzbunare, legitim pentru ei, dar infiltrat lor din calcule politice de interesații din umbră. Nu mi-au spus nimic, dar am văzut limpede că priveau lucizi cangrena de pe corpul părăsit. Cam așa cum se petrec lucrurile în Rusia.

Simțeam că nu-mi cer decît să-i înțeleg și ar fi plecat ușurați. Ori, acesta e singurul rost pe care îl mai am eu pe lume: *să înțeleg pe cei învinși.*

- Cîți sînteți?

- Numai noi doi.

- Atunci sîntem trei.

Sîntem trei, adică trei sute, trei mii, sîntem milioane. Căci noi sîntem viitorul.

Viitorul nu e și nu poate fi ceea ce aduce dreptate numai unei părți a omenirii. Viitorul e dreptatea absolută. Tot ce nu e dreptate absolută nu e nimic. Și acest nimic e treaba asasinilor tuturor credințelor și idealurilor omenești.

Vedeți, deci, la ce depărtare trebuie aruncat jalonul. Departe, în bezna secolelor!

Dacă acest prim punct este bine stabilit între noi, rămîne să vedem *în ce chip* vom merge, ne vom îndrepta către această neptuniană luminiță de speranță.

Și acum, ia să vedem dacă sîntem eroi!

*

Din parte-mi iată:

1) M-ați urît pentru COMUNISMUL meu.

V-am dovedit - am dovedit tuturor că nu fusesem un

comunist, ci numai un om. Dar un *om,* nu un vierme. Dovadă că m-am separat de toți viermii și am rămas singur.

2) INTERNAȚIONALISMUL meu.

Ați trîmbițat în toată țara că sînt un calomniator și un vînzător de neam. Ori, eu nu eram în vremea asta decît un iubitor de oameni, adică doream binele omenirii întregi, așa cum doresc şi azi. Spus-am eu cîndva că doresc binele omenirii cu prețul dispariției neamului meu? Ferit-a sfîntul! Dacă s-ar putea dovedi așa ceva, aştept să fiu linșat de toți cei care se numesc Istrati în nenumărate sate din judetul Brăila și care se trag cu toții din același "moș Stoica Istrati", tatăl mamei mele, tatăl lui moș Anghel, tatăl lui moș Dumitru, al lui moș Ștefănache, care și-a lăsat oasele la Plevna.

Eu, pînă acum, n-am voit să stau de vorbă cu voi, dar dacă o facem azi, apoi vă rog mai întîi să nu credeți că numai voi aveți rădăcini în țara asta.

Iată, în ce privește românismul meu.

Mai trebuie să știti că pentru acest românism, am refuzat să devin cetățean francez, să primesc premii, să port legiunea de onoare, să uit limba mea, să nu mai revăd meleagurile copilăriei, să mă procopsesc și să mă-ngraș...

Ceva mai mult. Fiindcă acum opt ani, *Institutul Internațional de Cooperație Intelectuală* [1] m-a ales (fără să știu) "membru în secția asiatică", am refuzat să iau parte mai mult decît la o ședință, fiindcă am considerat că eu nu vin din Asia, ci de sub Carpați.

Iar cînd, după zece ani de locuire printre francezi, mi-am dat seama că mai cald îmi ține o înjurătură românească decît o rece politeță occidentală, am rupt cu Occidentul și m-am întors la matcă, încă din 1930.

În sfîrșit, poate că ar fi bine să vă amintesc că am scris pînă azi optsprezece volume în limba franceză, citite în momentul de față în 27 de limbi. Puțini dintre voi le cunosc. Mai bine le cunosc cei cu care se întîlnește și voiajază

1 - Institut cu sediul la Geneva, aflat sub patronajul Ligii Națiunilor.

domnul Titulescu. Şi aceşti străini, toate aceste neamuri ştiu de la mine, nu de la voi, ce suflet are un român şi cum stă întins sub soare pămîntul românesc.

Şi să dea Dumnezeu acestei ţări oameni care s-o cinstească peste hotare mai mult decît am cinstit-o eu, dar mi se pare că o să treacă vreme multă pînă să se mai repete cazul meu.

Pentru care n-am nici un merit. Nu eu, ci destinul meu a fost marele meşter.

3) M-aţi mai declarat VÎNDUT JIDANILOR.

Eu nu sînt filosemit, aşa cum nu sînt filo-francez sau filo-turc, fiindcă n-am nevoie de nici o "filie" ca să fiu om civilizat. Dar nu sînt nici antisemit, tot aşa cum nu sînt anti-nu-ştiu-ce. Iar în ce priveşte vînzarea, apoi nu de mine, ci de voi vorbeşte tot Bucureştiul că luaţi bani de la evreii bogaţi ca să daţi bătaie celor săraci.

Dar cînd zic "voi", în cazul acesta înţeleg pe şefii voştri cei întinaţi, nu masa cea mult naivă. Şi poate va veni o vreme cînd această masă va trage la răspundere atît pe şeful scîrnav, cît şi pe evreul canalie. (Rog frumos cenzura să nu-mi taie acest pasaj!).

Iată atitudinea mea.

*

Care e atitudinea voastră?

Să începem cu cei mai de înţeles, adică cu băieţii de la acest ziar.

- Ziceţi:

1) CRUCIADA ROMÂNISMULUI.

De ce a *"românismului"*?

Mai întîi, nu vi se pare cam îndrăzneţ ca un grup de persoane - oricît ar fi acestea de distinse - să pretindă că întruchipează toate simţurile românismului? Românismul e ceva care se întinde pe o suprafată de 300.000 km. pătraţi

și care e foarte divers. De pildă, românismul vostru e antisemit și antistrăin. Ei bine, nu admiteți că măcar un foarte mare număr de români să nu fie antisemiți, nici străinofobi, ba chiar să aibă oroare de orice "fobie" - mai ales cînd ea este și eronată? Și atunci, ce facem cu toți acești români?

Iată un prim punct slab din cuirasa voastră. Și să fiți siguri că pînă și cel mai neînsemnat punct slab din armătura luptelor sociale sfinte e o mare nenorocire pentru luptătorul care, ca mine, nu se mai bizuie pe forță, pe violență, ci numai pe *dinamismul cauzei drepte.* Ați văzut că toate legiunile romane, crucile și fiarele s-au spulberat în fața unui om cu mîinile goale și cu vorba blîndă. Iar dacă Isus e prea departe, apoi uitați-vă la Gandhi [1]. E o stîrpitură care se pune pe post crîncen de îndată ce un adept al său a răspuns violenței cu violență, și totuși Gandhi și găndhisorii lui hămesiți vor dărîma imperiul britanic.

Cînd vă aduc astfel de argumente vă rog să nu vă închipuiți că sînt un romantic și un iluminat. Deloc. Sînt cel mai științific realist. Dar am spus că eu am înfipt jalonul meu, departe, în bezna secolelor și nici nu trebuie să creadă cineva că dacă ținta mea capitală e atît de îndepărtată, suferințele zilnice îmi sînt indiferente. Doamne ferește! Eu trăiesc o viață de perfect creștin, în materie de milă, nepăstrînd pentru mine decît strictul necesar. N-o fac din datorie, ci din pasiune, și exemple de genul acesta nu trebuie să fie urmate fiindcă sînt perfect absurde ca rezultat social.

2) ANTISEMITISMUL VOSTRU.

El nu poate exista decît ca sentiment personal. L-am văzut practicîndu-se de către foarte buni comuniști și în Rusia sovietică. Oricine e liber să simtă o aversiune cînd dă mîna cu un evreu (cu un turc, un grec, un țigan, un ungur și așa la infinit, adică să fie xenofob.). El poate fi un sentiment înnăscut, adică să n-aibă la bază nici un motiv de interes material, așa cum cineva nu poate să sufere mîncarea cu

---

1 - Mahatma Gandhi (1869-1948).

morcovi sau praz. Dar atît! Și în cazul acesta - așa cum e de rigoare cînd te afli la o masă unde s-a servit praz - buna cuviință ne impune să nu strîmbăm din nas cînd un evreu (sau altă nație) ne adresează cuvîntul. Căci, după cum prazul nu e vinovat că nu s-a născut trandafir tot astfel evreului nu i se poate reproșa că nu s-a născut român, descendent direct din Traian, ca domnii Cuza, Codreanu [1] și alții.

Acum, cînd e vorba să trecem de la antisemitismul - aversiune înnăscută la antisemitismul - armă de luptă *pentru realizarea dreptății pe pămînt,* apoi cred că e chiar zadarnic să mai tratăm.

Căci e copilăresc lucru să vă amintesc că răul în țara asta se datorește guvernelor ei, și acestea n-au fost niciodată formate din "jidani" sau "boanghini", ci din români neaoși. Iar dacă românul neaoș se lasă cumpărat de evreul corupător ce vină are canapeaua? Nu e oare elementar să mai afirmi că, în ziua în care toate canapelele vor fi arse, adulterul va continua să se practice?

Atunci ?

Atunci cum vreți voi ca eu, om cu mintea întreagă, să practic un sistem de luptă care consistă în a ataca pe domnul Auschnit [2] (ai cărui leișori, de altfel, ați dovedit că n-au miros), iar în stradă să snopesc în bătaie pe cel mai nenorocit dintre tinichigii?

Vai, dacă ați ști ce trist e ca un tînăr să pornească în viață cu atîta nedreptate pe sufletul lui!

3) DICTATURA voastră, opusă democrației și parlamentarismului.

Dictatura, oricare ar fi ea, e un semn de bătrînețe al organismului social. Ea este sistemul care suprimă adversa-

---

1 - A C. Cuza și Corneliu Zelea Codreanu.

2 - Max Auschnit - Mare industriaș evreu, proprietar al uzinelor siderurgice de la Reșita și al intreprinderilor Titan-Călan-Nădrag. Implicat în multe scandaluri politice; a subvenționat mișcarea legionară din România.

rului toate mijloacele de luptă, pentru a și le apropia și practica singură, așa cum un moşneag ar lega cobză un tînăr voinic și l-ar bate apoi pe odihnitelea.

Dictatura se instituie, nu fiindcă sistemul constituțional n-ar oferi destule mijloace de-a pune fierul roșu pe cangrenele sociale, ci fiindcă o mică parte a națiunii - avidă de stăpînire și tot atît de nedreaptă - nu mai poate răbda în opoziție rîndul ei de-a jupui majoritatea națiunii.

Un moment, am crezut că bolșevismul va fi o mare excepție la această regulă. Nu e. Desigur, în Rusia, nimeni nu e jupuit în folosul personal al unei oligarhii - dar lucrurile nu sînt departe de a ajunge acolo. Căci, de pe acum unii trăiesc foarte bine și-şi permit toate libertățile, iar marea masă rabdă privațiunile și nu crîcneşte un cuvînt. Nu mai lipseşte decît putința de a te îmbogăți. Să sperăm că lucrurile vor merge spre mai bine, nu spre mai rău decît e azi.

Dar, veți zice, democrația și tot aparatul ei sînt putrede.

Subscriu cu amîndouă mîinile și sînt gata să accept toate restricțiile. Dar cine sînt acei care se erijează în Catoni? Lepădăturile astea politice, care toate au trecut pe la Guvern și toate s-au dovedit infame?.

Sau poate aveți mai multă încredere în niște asasini acoperiți? Și la fel de vînduți oricui vrea să plătească? Dar acesta e hitlerismul în opoziție! Ce fel va fi la guvern, o vedem în Germania.

Atunci, ce-i de făcut?

Rămîne să mai stăm de vorbă în viitor, dacă nu ne despărțim adversari chiar de pe acum.

Pînă atunci eu rog pe cititorii mei să mă caute în coloanele acestui ziar și să aibă încredere în cinstea mea. Nu-i voi trăda.

Panait ISTRATI

Mihail STELESCU

OMUL TREBUIE SĂ ADERE [1]

Aşa de adevărat este că nu inactivul, necesarul material fac viaţa, ci numai sublimul absolut... Din acest sublim, creaţia a svîrlit o picătură chiar în masa de noroi omenească cea mai de jos. Aceasta este picătura sublimă, singura care există, care formează viaţa. Numai ea pretinde imperios continuitatea în străbaterea zecilor de secole.

Ea este singura care chinuie omul mai mult decît foamea, mai mult decît boala, mai mult decît ideea morţii.

Iată toată eternitatea. Nu există alta.

Eu lupt cu ea dintotdeauna. Sînt din noroi şi iubesc utilul material ca orice om normal, dar picătura de eternitate care se găseşte în mine este mai puternică decît gustul pentru un grajd bun. Nefiind un sfînt, nici un ascet, deseori sufletul meu a strigat între nicovala unei bune stări materiale şi ciocanul unei mulţumiri spirituale.

Această luptă tine încă, dar nu mai am de ales, am ales. Urîţenia îmi este respingătoare, iubesc frumuseţea, religia mea.

Frumuseţea care cuprinde toate valorile morale.

Viaţa animală n-are decît să treacă, deci, pe alături de mine. E treaba ei. Eu nu mai ader la nimic. Vreau să trăiesc pentru acea scînteie de sublim care străluceşte în umbra existenţei bestiale. Numai pentru că există. Fără nici o utilitate, poate.

Nu se poate face ca mine dacă acest lucru pare să coste prea scump. Numai cu voie bună se poate lua calea asta.

Iată, Panait Istrati, ce m-a îndemnat să viu la dumneata împreună cu prietenul meu, Talex.

Aceste rînduri de sfîrşit ale articolului dumitale "Adhèrer ou ne pas adhèrer", publicat în *Nouvelles Litteraires* din 29 iulie 1933.

1 - **Cruciada Românismului** nr.6 din 10 ianuarie 1935.

Cînd ne-ai chemat știam la cine venim și bănuiam că am putea deveni trei.

Spui în scrisoarea dumitale că am venit la dumneata învins. Nu, Panait Istrati, am venit la dumneata învingător. Biruisem în mine lașitatea ce sălășuieste în fiece om și care zăgăzuieşte explozia acelei scîntei sfinte semănată în noi de divinitate. Numai la lumina țîșnită din această scînteie am putut zări "putregaiul trupului părăsit".

Nu reneg nimic din scurtul meu trecut și din cei zece ani de luptă dusă zi de zi în slujba românismului, alături de camarazii mei.

Camarazii mei, Panait Istrati, te rog s-o crezi, sînt, unii din ei, tot atît de curați și de uriași bolizi incandescenți, ca și acei pe care îi găsesti în Rusia sovietică. Au în dezavantajul lor același foc purificativ și măreț al oamenilor ce se hrănesc cu jar și nu cu pîine.

Multi din camarazii mei sînt oameni, după cum, din nenorocire, puținii lor conducători sînt viermi. Fiindcă i-am văzut pe aceștia din urmă viermi și fiindcă am spus-o, mi-am luat pedeapsa, mi s-a montat o poveste care să mă compromită și am fost stigmatizat cu numele de "trădător". Da, trădător al viermilor. Dar, abia atunci, în loc să fiu un înfrînt am devenit un învingător. Altfel nu veneam la dumneata.

Te întrebi cu teamă, deși presupui altfel, crezi altfel, dar te-ntrebi cu legitima prudență ce ți-a insuflat-o șirul de deziluzii ale vieții dumitale dramatice, dacă ruptura mea e o chestie de șefie sau cauza unui avînt nobil.

Nu, Panait Istrati. Șeful nu se numește pe el, îl alege soarta, atitudinea lui. Iar de "plăcintă" nu pote fi vorba, ea nu există, și chiar dacă ar exista, simt în mine, cum simți și dumneata, dorul de jăratec, nu de aburi de plăcintă, care-ți umple pîntecul și-ți omoară inima.

M-am rupt pentru că n-am mai crezut. Omul pentru care am propovăduit șapte ani de-a rîndul, cînd m-am apropiat de sufletul lui, l-am găsit sec și ambitios [1]. L-am descoperit setos de sînge și de cununi de aur. N-am găsit în el "revoluționarul", omul de flăcări și de geniu. Minciuna vorbelor lui m-au îndurerat, micimea gîndurilor lui m-au încovoiat înlăuntrul meu, unde am găsit lumina și-am plecat. Am plecat nu de lîngă ei, nu de lîngă mormintele camarazilor mei, în jurul cărora n-am ars candele de decor, ci suferința tăcută și credincioasă.

Am plecat de lîngă el, omul ce se ridica pe morminte cu mîinile pătate de sînge, singurul fapt care l-a impus și i-a adus gloria.

Timpul cît am crezut și eu, precum ceilalți camarazi ai mei, am fost sincer și îmi asum toată răspunderea trecutului, chiar dacă acel trecut unii îl vor socoti rătăcit, după cum azi, cînd nu mai cred, sînt tot atît de sincer, chiar dacă alții-mi spun acum rătăcit.

Cînd am stat de vorbă împreună, spui că ai pus între noi "pe acel Crist etern - simbolul suferinței biruitoare".

Da, Panait Istrati, în fața acelui Crist ne-am plecat în acele clipe de tatonare sufletească și am rîvnit cu sete la spinii de pe fruntea lui, la crucea ce-l purta pe brațe, la fierea și amarul dreptății.

Adică la viitor. Căci viitorul este, după cum ai spus, *"dreptatea absolută"*.

Spui că am venit la *omul care nu aderă la nimic,* la omul care seamănă otrava îndoielii!

Nu, Panait Istrati. Noi am venit la omul care aderă la ceva sfînt: *la puritate.* Iar îndoiala, în clipele de reculegere, e verificarea cinstită a drumului parcurs care aduce după sine suferința, avîntul, sacrificiul.

Omul trebuie să adere, Panait Istrati. Căci omul care n-ar adera la nimic nu și-ar justifica existența. Și dumneata aderi. Că nu aderi, însă, la acel *"util"*, la acel *practic materialism,* că nu

---

1 - Corneliu Zelea-Codreanu - liderul Gărzii de Fier.

aderi la ce aderă ceilalți oameni, aceasta este o dovadă a purității spațiului la care-ți înalti spiritul, deoarece, pînă în cele din urmă, dumneata spui în rîndurile citate la începutul acestui articol: *"Vreau să trăiesc pentru această scînteie sublimă, care strălucește în negurile existenței bestiale"*.

Deci, iată și aderarea dumitale. Ca orice om, și dumneata aderi la ceva, suferi pentru acest ceva și lupți pentru izbînda acestei scîntei pe care ai vrea s-o vezi pară de foc, care să pîlpîie în sufletul întregii omeniri.

Și noi, cei de aici, de la această Cruciadă, am aderat la ea și am pornit lupta pentru ea simțind că arde ceva în noi, dar neștiind ce, pînă ieri, cînd dumneata ai venit să ne-o precizezi, să ne deschizi sufletul și să ne-o arăți cum pîlpîie în mădularele dumitale, ca s-o putem defini și-n noi.

Îți spunem acestea toate, Panait Istrati, acum, nu după moartea dumitale, căci noi, aceștia pe care pămîntul nu a putut încă să ne țintuiască, avem de luptat aprig și poate că tot dumneata vei avea să mai spui ceva după noi.

*

Și acum, Panait Istrati, e bine să precizăm că eu nu te-am urît pentru comunismul dumitale, nici pentru internaționalismul dumitale și nici nu te-am crezut *"vîndut jidanilor"*. Te-am urît pentru că așa mă-nvățaseră să te urăsc corifeii vieții noastre sociale, pentru că așa mințeau că ești gazetele și marii patrioți. Eu nu te puteam urî pentru comunism, internaționalism și semitism, căci nu puteam urî un om pentru credințele lui, decît dacă urmărea dărîmarea credințelor mele, sau chiar dacă era așa, puteam fi cel mult adversari, păstrînd cavalerismul nobil, de respect pentru luptătorul sincer din tabăra adversă.

În definitiv, aceste ciocniri de idei se datoresc aceluiași dor de mai bine - pentru individ, ca spirit - pentru nație, pentru umanitate. Valoarea lor se verifică în balanța sincerității și curățeniei condițiilor de luptă.

Azi însă ai vorbit, ai lămurit lupta lăuntrică a dumitale, căutarea focului sacru al purităţii. Mă întreb ce zic cei care au minţit, au calomniat şi te-au urît din teama că acel Panait Istrati să nu devină mai mulţi, şi atunci ce s-ar mai alege de măştile lor făţarnice, cînd smulse de vîntul răzvrătirii bolizilor incandescenţi şi-ar incinera visurile aurite în urnele vierminei lor păcătoase!

*

În ultimul capitol al scrisorii dumitale ne pui trei întrebări lămurindu-le în acelasi timp cum le vezi.

1) DE CE CRUCIADA ROMÂNISMULUI?

Dar te întreb şi eu : *de ce nu a Românismului?*

A cui atunci?

A noastră?

Nu luptăm pentru noi şi nu ne reprezentăm pe noi.

Cruciada, simplu?

Da.

Aşa a fost şi primul nostru gînd, însă acest titlu era deja înscris la Tribunal şi am adăugat lîngă "Cruciada", care însemna o luptă, scopul nostru tăinuit în suflet, "a românismului".

Zici că nu reprezentăm noi aspiraţiile întregului românism, deoarece unii români sînt antisemiţi si alţii nu; unii sînt străinofobi, alţii nu.

Dar de cînd noţiunea de românism se confundă cu aceea de exclusivism, de gaşcă?

Iar noi nu monopolizăm dragostea de ţară, am spus-o aceasta în primul articol "Prefaţă" din această gazetă.

Românismul nu poate avea culori şi numai aceluia îi poate fi ruşine de cuvîntul românism căruia, în ascunzişul sufletului său, îi hotăreşte o anumită orientare.

Românismul înseamnă dragoste de ţară verificată prin sacrificii nespeculative în interes personal. Românism înseamnă constiinţa existenţei noastre ca neam, cu limba noastră, cu

acel moș Ștefanache al dumitale și cu Plevna lui.

Românism înseamnă dreptul la viață a neamului meu și respectarea în aceeași măsură a dreptului la viață al celor din jur.

Să nu se confunde românism cu imperialism și cu șovinism, confuzie datorată patriotarzilor goi de idei.

Românismul înseamnă ospitalitate, bunătate, toleranță, lucruri sfinte dumitale și pe care, după cum îmi spuneai, nu le-ai găsit nici în cele 22 de cantoane ale Elveției.

Românism mai înseamnă demnitate și dreptul de a fi stăpîn pe cele 300.000 de km. pătrați ce se întind între hotare și de a fi respectat de musafirii primiți în bordeiele cu ospitalitatea lor renumită.

Nu sîntem noi de vină că s-au născut neamuri rătăcitoare lipsite de vlaga de a-și construi un stat și de demnitatea de a nu mai cerși milă și a fi incomozi oriunde.

Umanitarism?

Sînt de acord. Dar cum să luptăm pentru umanitate? Vezi bine, nu pentru înfrățirea popoarelor, care este tot o realizare politică, ci pentru înfrățirea omului.

Ce pot eu face?

Să plîng și să mă jeluiesc în ligi ale drepturilor omului de situația nenorocită a muncitorilor asupriți de Stalin, Hitler sau alții?

Se înduioșează Hitler de jeluirile "Cuvîntului Liber" care nu suflă însă nici un cuvînt de barbariile din Rusia?

Cu ce rezolv eu dragostea mea de oameni plîngînd platonic nenorocirile din Spania?

Eu vreau să lăsăm o moștenire urmașilor nostri, care să-i facă să poată realiza și acel mare vis creștin, iubirea și pacea peste pămînt.

Eu azi vreau să lupt întîi aici, la mine acasă, pentru umanizarea traiului muncitorului român de orice categorie.

Aceasta se numește românism. Și de aici poți vedea că românismul nu-i antiuman, din contră, Panait Istrati, hai să

realizăm noi binele și dreptatea întîi la noi în țară, așa după puterile noastre, și după aceea, prin exemplul purității noastre, vom molipsi și pe alții, și cu vremea, după cum spuneam mai sus, vom ajunge la acel frumos Eden al binelui propovăduit de Mîntuitorul.

Eu întrevăd profunzimea jaloanelor dumitale, dar ca să ajung acolo trebuie să încep să curăț ciulinii, întîi din bătătura mea.

Acesta e *Românismul*, nu licheismul și nici *fariseismul*.

Vrei să dăm jos un astfel de subtitlu, îl mai socotești o greșeală în cuirasa noastră? Bine, dar dacă nu ne e rușine cu el în suflet, de ce să ne jenăm să-l menținem pe gazetă?

Panait Istrati, hai să fim trei români în felul acesta și te asigur că în afară de cei interesați personal, vom fi expresia milioanelor de suflete ale acestui neam. Căci în acest fel Românismul și Umanul se confundă.

2) ANTISEMITISMUL NOSTRU

Antisemitism?

Poate că mulți vor rămîne stupefiați, dar eu o declar cinstit: nu sîntem antisemiți.

Nu sîntem, deoarece n-avem nimic nici cu turcii, nici cu armenii, care sînt și ei semiți.

Și n-am avea nimic nici cu evreii dar... vezi, Panait Istrati, există un dar, datorită lor și pe acest dar eu trebuie să-l explic.

În țară la noi avem trei milioane de evrei [1].

La 14 milioane, fac un procent de un evreu la șase români.

Evreii sînt toți citadini, iar românii 80 la sută sînt plugari, adică vreo 11 milioane de țărani și vreo trei milioane orășeni.

Deci, conducerea vieții economice, culturale, morale, etc. o împărțim sută în sută cu evreii. Așa cel puțin ar trebui să fie, *dar* (vedeți veșnicul dar) noi avem șomeri, mici funcționari(din fericire), care lasă loc liber, în economic și cultural, valului de evrei.

1- Cifra anului 1935.

Ce să facem acum, Panait Istrati. Să-i batem?

Doamne ferește. O declar deschis: Politica geamurilor sparte și a bătăilor este o politică lipsită de sens, de demnitate și pe care o resping cu toată indignarea.

Nu bătînd, ci realizînd.

Nu omorînd, ci muncind.

Dacă uman este să se mănînce pîine de către tot omul, atunci cred în primul rînd că uman este să se mănînce pîinea de cel ce-o muncește. Și acesta la noi este românul.

Nu vorbesc de șnapanii cei puțini (deși destul de puternici) ce formează clasa conducătoare și care merg mînă în mînă cu evreii adunători de aur.

Ce este de făcut?

Îți răspund.

Trebuie să mă apăr.

1. Nu bat, nu omor. Dau voie și evreului să trăiască lîngă mine și să ocupe funcțiuni alături de mine, dar într-un anumit procent.

Acesta se numeste *"Numerus Clausus"*. [1]

Nu-i uman?

Vezi bine, Panait Istrati, România nu-i un azil de noapte, nici teren de dat cu arendă unor oameni ce storc tot pentru a duce apoi peste granită.

Noi n-avem nevoie de Rotschilzi care să culeagă peste trupurile noastre însîngerate pe cîmpul de război aur și să-l împartă cu Rotschildul de dincolo de tranșee, noi ici jos încrîncenați în luptă, ei cu iudeii sus înfrățiți în aur.

Antisemiți sîntem, pentru că așa e imediat etichetat de presa din Sărindar [2] și acoliții, cel ce preconizează *un simplu*

1 - lat. - "număr limitat" - expresie folosită în prima parte a secolului nostru în Ungaria, Polonia, România și Rusia Țaristă, semnificînd un număr limitat - 3% pînă la 5% - de absolvenți de bacalaureat evrei admiși în universități. Cu timpul, în România, sensul expresiei s-a extins, însemnînd aplicarea procentelor respective în repartizarea locurilor de muncă și în acordarea posturilor în administrație.

2 - Stradă din București pe care se aflau redacțiile ziarelor de orientare socialist-comunistă.

drept de apărare cinstită a elementului românesc.

2. Ai dreptate însă, Panait Istrati, cînd spui că, în definitiv, ce sînt de vină canapelele. Da, te aprob integral. Dacă evreul mă jupoaie e natural, doar n-o să aştept să muncească pentru mine, dar dacă românul îl ajută pe evreu ca să mă jupoaie, iar el mă şi ciopîrţeste, acest fapt *e criminal.*

De aceea eu aş fi pentru o lege a pedepsei cu moartea numai pentru români. Străinul, cînd greşeşte, închisoare sau expulzare. Pentru că numai atunci cînd va pătrunde în român spiritul de cinste sau chiar de frică, corupătorul, oricare ar fi el, nu ne mai poate atinge.

Da, evreul o fi el imoral că e proxenet, dar Poliţia moravurilor ce păzeşte?

O fi el evreul vinovat că scrie pornografii, dar organul de control român ce aşteaptă?... Şpert?

3. Iată de ce tindem noi, această generaţie, către un final politic. Pentru a lua în mînă frînele conducerii *şi a tăia în carne vie în corupţia românească.* Atunci pericolul "jidanilor" n-ar mai exista.

Şi de Mîntuitorul s-a apropiat Satana şi n-a reusit să-l cumpere.

Noi creştinii, sîntem doar fii Mîntuitorului, atît să facem şi noi, măcar cît a făcut El.

Acesta este antisemitismul nostru.

3) DICTATURA NOASTRĂ

Eu o socotesc o noţiune gresit adresată nouă.

Nu mai poţi spune azi că eşti contra democraţiei, a debandadei şi pentru puţină disciplină şi ordine, că imediat primeşti tinicheaua de coadă: "fascist", "dictator".

Cîtă goană după cuvinte, ce amalgam de epitete care formează deliciul cafenelelor şi al altor nechemaţi în presă.

Panait Istrati, celor care le incumbi acel fel de dictatură, acei "Catoni" şi "asasini acoperiti", n-au decît să se disculpe. Noi iată cum vedem lucrurile:

Pentru buna conducere a unui stat e necesară formarea

unei elite de diriguitori.

Nu există posibilitate de regim fără această elită.

Ea trebuie să comande, să dicteze, iar elementele în subordine să execute.

Elita trebuie să aibă un conducător, exponentul ei, ieșit din sînul ei, și nicidecum conducătorul să-și aleagă, din dorința de a fi șef, un stat major din slugi plecate.

Elita aceasta, la rîndul ei, nu trebuie să-și creeze elemente în subordine în calitate de partizani, deoarece în acest caz conlucrarea nu se face în virtutea unei credințe, ci a unui interes, iar din moment ce există interes, există compromis și scopul e ratat.

Nu înțeleg, de exemplu, de ce, din moment ce se constată incapacitatea unui ministru și se preconizează debarcarea lui, această debarcare aduce după sine căderea întregului guvern, prin presiunea clicii și a partizanilor personali, miluiți de respectivul.

Acest sistem democrat e defectuos, nu dă putința unei continuități și e imoral.

Pe cel care conduce un guvern nu trebuie să-l intereseze colaboratorii decît din punct de vedere al cinstei, capacității și atît. Dacă e înscris sau nu în organizație nu contează. Omogenitatea trebuie să fie de simțire, nu de partid și cointerese.

Azi dictează pleava și agenții electorali sub masca parlamentarismului, pîndiți din umbră de ambițioșii ratați ai altor cariere, care vor și ei să fie un Mussolinaș, un Hitleraș, așa ca și cum ar fi de ajuns să bagi patru degete la vestă ca să fii Napoleon.

Dictatorul, adică conducătorul, trebuie să fie acela care să guverneze cu întreaga majoritate a neamului asupra minorității de conducători.

Adică, oricînd, conducătorul să poată ieși, cînd e nevoie, în piața publică și să spună:

"Acesta este interesul vostru, colaboratorul meu nu l-a respectat, îl elimin, altul..." Fără teama ca acel colaborator

să-i poată imputa lui, conducătorul, ceva, tot în piața publică.

Aceasta însemnează mîna tare de dictator, care prin forța lui morală poate înfrunta votul străzii fără baionete și mitraliere.

Adică de ce noțiunea de mînă forte să implice numaidecît teroarea, abuzul?

O dictatură e necesară tocmai pentru oprirea dezmățului, pentru respectarea libertății, a dreptului la muncă, a cinstei și a binelui multimilor.

Vor fi și nemulțumiți. Desigur că cei în afară de aceste legi, care se vor simți stingheriți în manevrele lor necinstite, vor murmura, ba poate mai mult, dar, a spune că poți crea un regim în care să mulțumești pe toți, însemnează a lua locul lui Dumnezeu și a schimba răul din om în bine.

Noi, oamenii, trebuie să ne mulțumim a îngrădi pe cît putem, prin restricții, și a schimba cît mai mult, prin educații, firea viciată a individului.

De aceea e necesar ca și acei care vor să formeze elita conducătoare să-și aplice lor întîi aceste îngrădiri și această educație .

Dacă n-avem încredere în alții, să încercăm noi să fim elită și, oricît de buni actori am fi și oricît teatru am juca, dacă nu sîntem sinceri, ideea nu are ce pierde. Ea rămîne curată s-o ducă alții la biruință, în timp ce noi ne vom prăbuși ca și ceilalți în mocirla nechemaților.

Cei ce simt însă în sufletul lor scînteia purității de care vorbești în gîndurile citate, să treacă la înfăptuire, dar să fie sinceri ca lumina, puri ca focul și să aibă curajul de a risca tot ce le este personal, de a sacrifica nu pe alții, ci pe ei. Cu această credință sfîntă pentru noi și cu legămîntul unei astfel de eliminări în caz de eșec am pornit această Cruciadă.

Nu ne interesează în ce a crezut omul care vine lîngă noi, nu-l vom întreba de este de stînga sau de dreapta, de este de centru sau de extremă, ci îl vom privi în ochi așa cum ne-am privit noi, Panait Istrati, și vom căuta scînteia purității în el.

Vom ajunge, poate, spre culme cu carnea sfîrtecată și însîngerată de colțurile aspre ale stîncii de suferință, vom ajunge poate goi, și poate vom rămîne în drum cu ochii spre lumină, uciși de armele răului și ale bestialității umane, dar vom putea muri senini și împăcati.

De acolo, de pe punctul unde vom cădea noi, tot se vor mai găsi alții care să continue drumul și astfel vom însemna și noi o treaptă în scara către căutarea binelui și adevărului absolut.

Ne mai putem despărți, Panait Istrati?

Rămîne să ne răspunzi!

Mihail STELESCU

Alexandru TALEX
PANAIT ISTRATI !... [1]

... fiindcă dumneata ne-ai inculpat pe puncte, asemenea ne vom disculpa la rîndu-ne.

De ce *Cruciada Românismului?* Ai dreptate, Panait Istrati, să te nedumerești, pentru că nicăieri în această gazetă nu s-a făcut paradă de gîndurile noastre inițiale. Voiam ca noi să realizăm tăcuți și fără spovedanii simbolul apariției noastre. Iar opinia publică singură să ne închege caracteristicile. Și totuși, fiindcă ne-ai întrebat, uite, îți voi lămuri:

Sîntem adunați la această gazetă și tineri care au făcut politică și tineri care n-au făcut și nici nu vor face. (Aici o mică paranteză, la cele afirmate de dumneata în "Scrisoare deschisă... către dreapta". N-am fost niciodată în *Garda de Fier.* De ce? Pentru că mi s-a părut încă de la început că această organizație va specula numai în favoarea organizatorului. Și pentru că îmi place să am curajul de a fi eu, cu greșelile și nevolnicia mea.

1 - **Cruciada Românismului** nr.6 din 10 ianuarie 1935.

Și nu X din partidul Y, omul de încredere al lui Z. E rău, poate, să fii așa... dar ăsta sînt). Toți împreună, care scriem aici, avem experiența înșelărilor, îndoielilor și căderilor din ramurile fiecăruia de activitate. Toți am crezut în oameni și buzele care simulau adevărul. Și toți am plătit cu ani din tinerețea noastră experiențele... Sîntem toti niște învinși de viață și de sisteme, de civilizație și de oameni.

Veți spune: "Dacă aveți *otrava* îndoielii și a negației în voi, la ce bun să mai luptați?", vă răspund numai atît: nu luptăm dintr-un imperativ fizic, ci unul sufletesc: A lumina, cu puterea propriului suflu, măcar o parte, cît de mică, din obscura poveste a *devenirii* sufletului omenesc, spre a putea cel puțin bănui care va fi capătul suferințelor și rătăcirilor noastre; e o știință, care, ori de cîte ori pînă acum ar fi isprăvit în întristare și deznădejde, e totuși prea asemănătoare cu zborul măreț al vulturului ca să n-o încerce omenirea, fie și numai spre *a muri* frumos...

Așa stînd realitățile, întîmplarea unei după-amieze de acum cîteva luni ne-a reunit și ne-a închegat prin spovedania fiecărui învins. Din spuza mărturisirilor a crescut, înalt și cu suflet de foc, această CRUCIADA, - nonaderența la nimic din ceea ce ne înconjoară. Și de răbufnire în afară, cu intransigență, numai cu foamea de adevăr și setea de dreptate, singurul nostru program.

Cum avem să înfăptuim asta? Vor rîde mulți, dar, uite: Luptînd cu fiece om. Punînd la încercare pe fiecare, dezarmîndu-i credințele și arzîndu-i prejudecățile. Cel care va da scînteia purității și a chemării, merită să intre în confraternitatea spirituală a armoniei de mîine.

Românismul, de care dumneata, Panait Istrati, te-mpiedici și ne mustri, nu e o calitate a noastră. Ci un simbol, a cărui definiție căutăm s-o găsim. Românismul către care noi tindem nu este politica geamurilor și a capetelor sparte. Nu e șovin și nici părtinitor cu "ai noștri". Dimpotrivă, e crunt de neșovăitor tocmai cu "ai noștri". De altfel, naționalul nu poate fi niciodată o țintă supremă a unei spiritualizări. (Nationalul e de natură

biologic-politică. E conştiinţa de sine, solidară, a unui organism independent în lupta de existenţă cu alte organisme analoage. Şi nu o spunem noi întîi. Naţionalul e numai un material brut, care trebuie înnobilat prin gîndirea general umană, în aşa fel încît creaţiunile să fie perfect valabile oriunde). Dumneata, Panait Istrati, eşti, în cărtile pe care le-ai scris, *un român autentic.* Pentru că manifeşti un material brut naţional, înnobilat şi ridicat la putinţa unei circulări în universalitate, prin sufletul şi gîndirea dumitale.

Neamul acesta are nevoie de o generaţie care să-i desăvîrşească unitatea sufletească, să-i găsească forma exprimării în universalitate şi să-i salahorească redutele viitoarelor defensive istorice. Ori, aceasta nu se poate decît printr-o muncă continuă, fără răsplată imediată, tăcut şi prin etica unui sacrificiu social, sincer aplicat în faptele noastre.

Aceasta am înţeles noi, cînd am numit *Cruciada Românismului!*

*

Antisemitismul nostru? E la fel cu al dumitale. E uman. Însă combativ, atîta timp cît elementul iudaic va continua să se organizeze stat în statul nostru, sabotîndu-ne ori de cîte ori are ocazia. Împotriva lor nu vom lupta prin represiuna străzii. Nu! Răul vine în mare parte şi de la ai noştri, care se lasă corupţi şi nu ezită să-şi ucidă fraţii.

Vom încerca să organizăm şi să educăm pe români în aşa fel ca să-şi recîştige domeniile politico-economico-spirituale astăzi pierdute. Ca să putem învinge, românul va trebui să muncească din răsputeri, conştiincios şi bine îndrumat. În felul acesta, munca românească va căpăta calităţi şi va învinge, prin concurenţă, conştiinciozitate şi valoare intrinsecă, pe cea străină. Şi atunci... Ei! Atunci, munca străină va pleca lăsîndu-ne ţara curată şi sufletele senine.

*

Dictatura noastră? Aici o să te lămurească mai bine fratele Mihail Stelescu. Eu mă pricep atît de rău în politică! Un singur lucru vă cer: libertatea gîndului și a exprimării, chiar atunci cînd nu prea vrei să cocolosești susceptibilitățile. Nivelarea opiniilor, prin cenzură sau violențe, nu șade bine unui stat care se laudă că lucrează la lumina zilei.

Și dacă sînt liber pe mine și cele ce spun, *muncesc din răsputeri,* prea puțin interesîndu-mă dacă cei care mă guvernează sînt fasciști, comuniști sau altă năzbîtie omenească. Prin libertatea individuală sîntem noi înșine, - așa cum a spus-o Ibsen, - adică împlinim întîia și cea mai însemnată condiție a existenței noastre terestre.

”Să muncim în libertate, să creem în libertate, e să cîntăm vieții cel mai frumos imn pe care l-ar putea sufletul nostru cuprinde în adîncurile lui. Munca e ritmul vieții. Ea dă, ca și libertatea, tărie și frumusețe de caracter propriu fiintei noastre. Ea aprinde în noi lumina aceea cerească, de care se luminează toți cei mai slabi în jurul nostru și care, recunoscători, înconjoară cu iubirea lor lumina mai puternică a sufletului nostru. Iar de multa muncă a milioanelor de lucrători harnici, luminează omenirea ca soarele în amiază. Și ritmului etern în care se poartă lumile infinite în Cosmos îi stă, în nemărginirea lui, cu vrednicie alăturea, ritmul veșnic în care umanitatea își trece sîrguința ei luminoasă de la veac la veac, de la mileniu la mileniu!”...

Iată ”dictatura” pe care o cer, Panait Istrati!

*

M-ai întrebat într-o seară, Panait Istrati, ce voim să dăm umanității: *suflet sau pîine?* Atunci, ca și acum, îți răspund *suflet!* De acesta are nevoie lumea mai mult acum. Pîinea îngrașă pe om, îi rotunjește gîndurile și viața. Și este știut că li-

bertatea spiritului nu crește acolo unde omul este robit de trup.

De șapte mii de ani omenirea n-a făcut nimic alt decît să lupte, să ceară și să implore pîine. Ideile însăși au servit ca să asigure certitudinea unei pîini. Și în această vîltoare de depreciere a însăși sensului existenței noastre, cîte tragedii. Cîte sinucideri de suflete care ezită să renunțe la concepția eroică a existenții omenesti.

Deci de *o utopie* avem nevoie, ca să ne arhanghelizăm contemporanii. O religie, care să-i hrănească nu cu pîine, ci *cu foc.* Ai spus și dumneata asta. Să murim mai bine de foame, ireductibili. Să plesnim cu mațele chiorăinde, decît ca niște hoituri infestate de compromisuri.

Nu vezi dumneata, Panait Istrati, cîtă viermuială ne înăbușă în jur?! Tinerii, Panait Istrati, *tinerii* putrezesc grași în onoruri puturoase, fără conștiință, ramoliți. Nu înseamnă pieire, asta?!...

Dumneata, de patru ani de cînd ești în tara asta, ai răcnit de atîta ori pe ulița unde dormitează, copios și bine aranjați, intelectualii români. Te-au auzit? Mișcatu-și-a cineva osînza?! Aa! Dac-ai fi avut în mîini un bici, cu sfîrc de scîntei, să fi plesnit crupele pînă la sînge, ca să curgă din belsug și împreună cu tot confortul, ar fi fost altfel... Știi prea bine ce ți-a răspuns "marele" nostru Rebreanu: "Ei! Panait Istrati, viața nu se poate fără compromisuri. Au trecut vremile idealizărilor, ale virtutilor... acum ne-am mai civilizat și rafinat. Doar copii și nebunii mai cred ca dumneata"...

Ah! frate Panait Istrati, cum mai minte de amarnic, înșelătorul. Civilizație?! Civilizația singură este un grajd sistematic, pentru vite bine hrănite. Din atîtea veacuri scurse, singurul progres al omenirii este asasinarea savantă a oamenilor în războaie. Și dacă astăzi călcarea cuvîntului dat e lege, iar oportunismul și utilitarismul caracteristice, ei bine! Oamenii sînt de vină. *Ei* trebuiesc uciși, nu simbolurile!!...

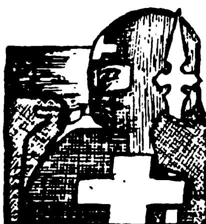
Panait Istrati, știi ce ne trebuie? Un *pumn!* Da, un pumn care să ne sfarme fălcile și să ne sleiască sîngele de pereții

propriei noastre vieți mizerabile, ca să simțim c-am înjosit ceva sfînt. Sufletul din noi. Acel suflet, care în fiecare dintre cei chemați trebuie să fie *idee* și nu mîrsăvie, trădare și bestialitate.

Cruciada Românismului va încerca să fie un astfel de pumn. Vrei să vezi și pe asta, Panait Istrati?!

Hai cu noi!...

Alexandru TALEX

Panait ISTRATI

NAȚIUNE ȘI NAȚIONALISM [1]

Așa cum era de așteptat, perspectiva unei posibile logodne între diferitele noastre cruciade, a dat naștere la o salvă de entuziasme, care, exprimată cu multă tinerețe în numărul trecut al revistei, se prezintă ochiului critic sub forma unei diversități foarte bariolate. Recunosc și eu că în felul cum deschidem și închidem noi brațele în clipa de față, toată lumea poate să se arunce la piepturile noastre de aramă - și toată lumea ar putea să o rupă la fugă, mîncînd pămîntul. Sîntem totodată foarte "largi" și foarte "strîmți", foarte indulgenţi şi foarte severi - tot ce poate fi mai universal. E un mare merit, această elasticitate de simțire. Dar numai în literatură. În politică, ea nu duce la nimic practic. Adică la practicul acela la care nu eu, ci dumneavoastră voiți să ajungeți, spre binele românismului.

Am afirmat demult și repet că în ce mă priveste - de cînd am renegat *comunismul criminal,* în care un moment am crezut, atitudinea mea definitivă este: *neaderarea la nimic.* Ce înseamnă asta? Înseamnă: *nu mai cred în nici o idee, nici un partid, nici un om.* Consecință logică: *nimic nu m-ar mai putea face să accept un rol și o functie de militant al unei doctrine, al unui program.*

EU SÎNT OPOZANTUL ETERN.

Totuși... Este un mare totuși!

Atitudinea aceasta a mea absolută *nu înseamnă că eu nu mai cred într-o posibilă ameliorare a existenței omenești,* că dacă ar fi așa m-aş sinucide imediat. Eu continui să cred în perfecționarea, umanizarea relațiilor dintre oameni într-un viitor îndepărtat. Dar convingîndu-mă definitiv că reformatorul cel mai pur e totdeauna trădat de colaboratorii lui, m-am

1 - **Cruciada Românismului** nr.7 din 17 ianuarie1935.

hotărît să renunț la acest rol de Don Quichote pe care toată viața l-am jucat în proprii mei ochi și să mă apăr de acele deziluzii pe care le-am trăit atît de crîncen, cînd, o clipă, mă făcusem frate de cruce cu niște bandiți. Resping deci orice *alianță,* orice *sudură,* fie perspectiva cît de seducătoare, înainte de a o fi trecut prin acizii unei solide încercări.

Se întîmplă, însă, așa cum s-a întîmplat cu d-voastră, să vie un om la mine și să-mi spuie:

- Eu sînt un om cu mîinile încă curate (sau aproape curate) - și aș vrea să apuc cu ele cîrma lumii (ori a țării). N-ai vrea să-mi dai o mînă de ajutor.?

- Bucuros. Poftim.

Îi dau o mînă de ajutor, nimic mai mult.

Sînt nevoit să fac asta, căci astăzi știu că dacă într-o zi omenirea va fi mai bună decît cea din zilele noastre, apoi ea își va datora bunătatea nu unor absolutiști ca mine, care se supără ca văcarul pe sat, ci acelor salahori perseverenți care - sărind de la o metodă la alta și de la un om la altul - acceptă să frămînte pasta umană la infinit FĂRĂ SĂ FIE GHIFTUIȚII EI PROFITORI!

Iată practicul la care presupun că vreti să ajungeți și iată sub ce înfățișare vă văd eu. Hamali idealiști, dornici de muncă și neînfeudați unei doctrine criminale. Cîrpaci eterni ai zdrențuitului veșmînt social, prin ale cărui spărturi suflă toate viscolele suferinții.

Eu, despuindu-mă pe mine,- am voit să dau omenirii o hlamidă de purpură. Ea mi-a răspuns: Ești un smintit! - M-am retras, rănit de moarte.

Dar adevărul nu e cu mine. El e cu biata omenire și cu cei care nu se supără pe ea, cum m-am supărat eu, ci continuă s-o meremetuiască.

Respect pe toți acești voitori de bine, mai ales cînd se mențin cît mai curați, atît cît omenește e posibil.

Și sînt gata să-i ajut. Oricine ar fi ei - ori de unde ar veni.

Dar, ca să-i pot ajuta, trebuie să văd limpede, chiar

dacă limpezimea ne-ar cam îndepărta unul de altul. Tot e mai bine decît confuzia.

Or, pînă acum, e mare confuzie. Ea merge atît de departe încît fratele Talex - pe care-l credeam Nestorul "Cruciadei" - face elogiul nu știu cărui *"pumn"* și mă întreabă dacă vreau *"s-o văd și pe asta".*

Ba nu vreau s-o văd deloc! Aplicat de oamenii de la noi, "pumnul" acesta n-ar aduce nici ce-a adus în Rusia și în Italia.

Iar fratele Stelescu - acest Achile al "Cruciadei" - după ce-mi spune că *nu reneagă nimic din scurtul său trecut,* termină cu întrebarea candidă:

"Ne mai putem despărți, Panait Istrati?"

O, da! Bineînțeles că ne putem despărți. De îndată ce voi crede eu că sînt trădat.

Ceva mai mult: chiar și acum, sîntem mereu despărțiți. Mergem doar paralel.

Există însă un punct categoric. Stelescu *"declară deschis: Politica geamurilor sparte și a bătăilor este o politică lipsită de sens, de demnitate și pe care o resping cu toată indignarea. Nu bătînd, ci realizînd. Nu omorînd, ci muncind."*

Iată ceva limpede ca lumina soarelui! Omul căruia i se datorește toată organizarea mișcării de dreapta și pe care-l cred capabil oricînd să refacă această mișcare - azi inexistentă - punînd-o pe baze noi, omul acesta declară solemn că nu va mai uza de singurele arme pe care s-a bizuit pînă ieri.

Ei bine, dacă cuvîntul acesta va fi ținut, eu pretind că o eră nouă se deschide azi la orizontul speranțelor tinerimii intelectuale din România - *o eră în care forta morală v a înlocui efemera și înșelătoarea forță a ciomagului.*

Iar dacă eu am contribuit într-o măsură oarecare la această schimbare de tactică, la această *umanizare a luptelor sociale* de la noi, atunci tot merit o mare lumînare din

partea burgheziei noastre speriate pînă la ridicol de glontele de la Sinaia.[1] Căci e sigur că, mai curînd ori mai tîrziu, tot ce e tinerime generoasă și inteligentă în țara asta va adera la sîmburele care încearcă să încolțească azi.

Deasupra acestei declarații a lui Mihail Stelescu, întind mîna mea de frate acelora care vor să-l însoțească în *Cruciada...*

În care cruciadă?

Iată un mare punct de întrebare, la care va trebui să dăm răspunsuri tot așa de categorice.

Încep tot eu în a face concesiuni.

*

Mai întîi: *Națiune.... Naționalism...*

Eu sînt din școala celor de la 1900 cînd, de la întîiul savant european - (nu domnul Iorga) - pînă la ultimul bragagiu român, toată lumea care silabisea un ziar credea morțiș că viitorul apropiat al omenirii e acea Internațională mai mult sau mai puțin socialistă [2], care să cuprindă măcar o bagatelă de State Unite ale Lumii, în sînul cărora toți tîmpiții să se poată înțelege în limba Esperanto.

Pe atunci,

Codrule, codruțule,
Ce mai faci drăguțule?

să declama cam așa, la "cerc":

Padurèle, paduricos,
Che mas hàblos cichiticos?

Nu eram decît o "haimana" adolescentă și nici nu făceam măcar parte din "secăturile entuziaste" ale domnului Iorga, care de-atunci s-au socialistizat, ba chiar comunistizat, și mă mustră azi că nu scriu "literatură proletară" (ei, iaca! nu scriu! numai ca să vă fac în necaz!)

---

1 - Vezi nota 2 pag.42.
2 - Internaționala a II-a - "socialistă" (1889-1914).

Dar nu pot să nu privesc cu oarecare mîndrie în urmă cînd mă gîndesc că nici o clipă n-am crezut în aceste prostii internaționaliste, doctoral recomandate prostimii de către toți proștii care azi se aleg deputați "socialiști" pe listele guvernamentale și se cocoloșesc prin diversele cașcavaluri "sociale" ale "infamei burghezii".

Mi-am iubit întotdeauna pămîntul din care am ieșit, precum şi duioasa lui limbă - duioasă ca toate limbile de pe glob, pe care le respect, căci toate sînt sfinte pentru acela căruia o mamă cu chipul amărît i-a şoptit primele cuvinte într-un grai omenesc oarecare, fie el și țigănesc. Eu nu m-am născut într-un leagăn de fildeș, nici n-am fost dat din fașă pe mîna servitorilor, așa cum fac "boierii" noștri cu odraslele lor, crescute de "englezoaice", care în loc să le însenineze chipul cu surîsul și vorba caldă ale unei mame, le sfarmă sufletele chiar din leagăn și făuresc astfel monștrii cu inimi de piatră, monștrii care apoi torturează națiunea prin toate acele instituții pe unde bietul copil nevoiaș trebuie să treacă, de voie de nevoie.

După ce - pe la douăzeci și cinci de ani - sfîrșisem să citesc tot ce era mare-n poezia, proza și cronicile noastre, bătăile inimii mele erau destul de românești ca să facă din mine un naționalist. N-au făcut. Și nu din cauza socialismului, în jurul căruia dădeam tîrcoale. Ci tocmai din cauza acelui "naționalism" agresiv, pe care-l vedeam practicat de cioclovinele crescute de slugi și conduse de domnii Iorga - Cuza [1] să insulte și să arunce cu bolovani în soldații și ofițerii români, care stăteau smirnă și înghetau.

De-atunci, domnul Iorga a devenit un om de stat și de cultură, dar "naționalismul" nu l-a urmat pe domnia sa, ci pe domnul Cuza, care nu-i cerea cultură, ci huliganism. Și huliganic și ignorantin a rămas acest românism, după cum se vede, fără să poată da, în treizeci de ani, un singur om de

---

1 - Nicolae Iorga și A.C. Cuza - președinți ai partidelor Naționalist-Democrat şi respectiv National Democrat-Creştin .

valoare. Ciomăgaşi şi asasini. De care s-au slujit toate guvernele şi se vor mai sluji, cu toată drama (eram să zic lecţia) de la Sinaia.

Să mă ierte naţiunea mea dacă sînt hotărît să mor fără să accept vreodată să arborez cocarda tricoloră la butonieră, dar prea am văzut-o arborată numai şi numai de lichelele agresive ale ţării mele. Sau de nulităţile ei inofensive şi bugetivore.

Nu! - Trebuie să ne înţelegem bine asupra acestui punct, cum ne-am înţeles şi asupra violenţei.

Mie îmi sînt perfect egale toate *numerus clausus*-urile[1] pe care le preconizaţi. Găsesc perfect logic că într-un număr X de români, cu drept la pîine în ţara lor, să figureze procentul corespunzător de evrei sau de străini cu paşaport românesc. Nimic mai mult. Mai consider că atunci cînd aceşti străini ocupă funcţiuni în stat să cunoască bine limba ţării şi - în timpul slujbei - s-o vorbească în chip obligatoriu, aşa cum în Elveţia un funcţionar public e obligat să cunoască cele trei limbi oficiale ale ţării. Cui nu-i place, n-are decît să plece. Fără supărare. Şi fără să fie bătut, căci pe urmă ne bat şi pe noi tratatele pe care le-am semnat cînd am obţinut "întregirea neamului", condiţionat.

Aceasta este o măsură echitabilă pe care azi o practică pînă şi generoasa Franţă, ca să nu mai spun că ea ar putea să devie acolo inechitabilă, în ziua în care domnul Tardieu [2] ar lua puterea, ceea ce e foarte posibil.

Mă refer la fapte precise. Anul trecut am trăit nouă luni în Franţa şi am asistat la o campanie sustinută pînă şi de membrii marcanţi ai camerelor de comerţ împotriva ravagiilor săvîrşite în domeniul comercial de faimoasele magazine *Prixunique* (sau *Prixunic*), adică preţ unic. Se ştie că în aceste imense magazine -copiate după modelul creat de germani - majoritatea obiectelor necesare vieţii se cuprind

1 - Vezi nota 1 pag.58.
2 - André Tardieu (1876-1945) lider de centru-dreapta francez, deputat, apoi ministru cu diferite portofolii.

în două prețuri unice: 5 franci și 10 franci. C-o fi vorba de-o masă copioasă sau de orice articol vestimentar ori gospodăresc, totul se cumpără cu cinci și zece franci, deși aiurea aceleași lucruri se plătesc dublu și triplu.

S-a produs o năvală ca la pomană. *Prixunicele* s-au înmulțit și au acaparat toată clientela nevoiașă. Iar magazinele celelalte, cu toate argumentele aduse și cu toate apelurile patriotice - s-au golit și multe au dat faliment.

Ei bine, acest trust de magazine ieftin este creat de mari capitaluri străine și la conducerea lui iau parte francezi care nu au prea mult sînge francez în vine. Cel puțin pe tema asta știu că e dusă campania. Și această campanie, fără nici un ecou la început, a luat o amploare considerabilă în ziua în care magazinele ruinate și-au concediat trei sferturi din personal. Ori, se știe că francezul rabdă toate pînă la burtă. Cînd însă gluma ajunge aici, el coboară în stradă mai repede decît ai bate din palme.

L-am văzut la Nisa, coborînd în stradă și devastînd totul în calea lui, sub nasul autorităților.

Iată sub ce zodie trăim. Zodia naționalismului întărîtat - nu de o piesă jucată în franțuzeste la teatrul National,[1] ci de crampele foamei.

În fața acestei realități, capetele cele mai internaționaliste s-au plecat unele după altele și au recunoscut fiecărei națiuni dreptul de a-și apăra pielea cum o putea mai bine. Ar fi, deci, grotesc să mă consider eu mai breaz decît alții și să declar, caragialește, că asta e treaba statului. Nu. E perfect treaba noastră, treaba tuturor cetățenilor acestei țări.

Trebuie să recunoaștem cu toții că națiunile înfometate sînt astăzi nevoite să recurgă, întru apărarea lor, la mijloace mult mai vehemente, mult mai inumane decît acelea care ar fi de rigoare, după atîta progres realizat în alte

1 - Aluzie la manifestația de stradă a unui grup de studenți xenofobi, petrecută în 1909, în fața Teatrului National din București, unde se juca o piesă în limba franceză.

domenii. Chiar și-n proletara Rusie lupta aceasta pentru pîine se dă pe *teren național,* în toate republicile Uniunii. Ucrainianul, georgianul, armeanul, abhazianul, tătarul, toți dispută "rusului" dreptul lor de întîietate la *posturile naționale.* Toți numesc pe rus, rus, și pe evreu, evreu, nu tovarăș, atunci cînd aceștia vor să le acapareze serviciile naționale, mai binișor retribuite și mai confortabile. Cunosc cazuri cînd comitete întregi de soviete au fost destituite de la centru, din cauză că s-au dedat la excese naționaliste și chiar antisemite, cum a fost cazul unui comitet de comsomoli antisemiți de la Leningrad care au bătut pe evrei.

Aceasta este azi starea psihologică a Națiunii și a Naționalismului în lume: exasperare națională.

Concluzie:

Sîntem nevoiți să recunoaștem tinerimii naționaliste române dreptul ei de a se apăra și de-a apăra națiunea, - în cadrele tratatelor încă în vigoare, - forțînd guvernele să creeze o legislație de protejare a brațelor de muncă autohtone, așa cum se procedează azi din ce în ce mai mult în toate țările.

Iată concesiunea pe care pot s-o fac naționalismului nehuliganesc. Dar nu pot să colaborez direct la o asemenea luptă, fiindcă sînt convins că ea nu va rezolva nimic. Acestea sînt diversiuni efemere, paleative.

Remediul radical stă aiurea.

Nu lupta între naționalități - atît înăuntru cît și în afara granițelor unei țări - va pune capăt actualelor crize economice și eternei mizerii sociale, ci înlăturarea sistemului economic de azi, absurd și criminal, și înlocuirea lui printr-un regim de producție și de consumație în care să guverneze spiritul științific modern și inteligența creatoare, nu interesele meschine și bunul plac ale unui pumn de capitaliști internaționali care nici nu mai constituie măcar o clasă socială, așa cum ne învăța Marx, ci o singură bandă de nebuni, producînd frenetic și distrugînd produsele tot atît de frenetic.

Asupra acestui punct însă voi reveni mai pe larg, atunci cînd va trebui să spun cum înteleg eu să colaborez în chip eficace pe terenul economic. Dacă "cruciații" se vor decide să adopte îndrăsnețele mele idei care nici nu sînt ale mele, atunci ne vom da încă o dată mîna. Dacă nu, rămînem fiecare pe poziția lui.

Nu sînt socialist. Nu sînt comunist. Nu mai cred deloc în eficacitatea luptei dintre clase, de cînd se dovedește zilnic că o clasă productivă și revoluționanară se transformă brusc într-o clasă birocratică și teroristă imediat după acapararea puterii în stat.

Trebuie totuși să mi se concedeze măcar atît că, din trecerea mea prin socialism, ca pisica prin apă, am rămas profund convins că sistemul capitalist e absurd, antinațional, antiuman, antisocial, și că lupta între naționalități e o diversiune care-i prelungește o existență nefastă omenirii.

Panait ISTRATI

P.S. - Un cuvînt pentru dictatorii stăpîni ai acestei țări privitor la felul cum înțeleg ei să calce Constituția.

Mai întîi, cenzura.

Mi s-a masacrat articolul precedent din "Cruciada", suprimîndu-se afirmații și idei care nu numai că nu prezintă nici un pericol pentru așa-zisa "Siguranță a statului", dar care au fost apoi permise chiar în numărul următor al "Cruciadei" și pot dovedi oricînd că figurează zilnic în presă.

Dar iată ceva nou de care s-a plîns mareșalul Averescu cel dintîi: *Mi se violează corespondența.*

Mi se violează nu numai cînd sosește, *ci și cînd pleacă.* Scrisorile mele recomandate, prezentate deschise, așa cum se impune, nu sînt cercetate numai ca să se constate că nu conțin valută ori bancnote, CI SE CITESC DE LA UN CAPĂT LA ALTUL, ceea ce e nemaipomenit! Se ia astfel cunostință, *chiar sub nasul prezentatorului scrisorii,* de tot ce scriu corespondentului meu. Ați mai auzit dumneavoastră de o asemenea obrăznicie nepracticată nici în blestemata Rusie de azi, unde totul se citește, *dar nu sub nasul aceluia care prezintă scrisoarea!*

Ceea ce s-a și făcut, în prezența secretarului meu, care

privea neputincios. Ceva și mai mult, acest secretar a fost luat din scurt, interogat de judecătorul de instrucție și obligat să-și dovedească identitatea.

Întreb pe intelectualii acestei țări dacă ei pot tolera mai departe asemenea procedee abdul-hamidiene.

Rog să se remarce următoarele:

Eu nu sînt un "antifascist" de genul profesorului Constantinescu-Iași [1]. Mai întîi, fiindcă nu mai duc nici un fel de luptă antifascistă, de cînd m-am convins că e mai rău în Rusia decît în Italia și fascistii sînt niște nătărăi, cînd mă dau jos din tren la Postumia [2], de lîngă nevastă-mea și mă refulează la Lubliana, așa cum mi s-a întîmplat în 1931.

Apoi, eu nu mai sînt comunist, ca numitul profesor, care a recunoscut că este, și a cărui luptă antifascistă nu e decît încă o metodă comunistă de a activa pentru regimul sovietic.

Că are tot dreptul s-o facă numai încape vorbă, dar atunci să nu se joace de-a greva foamei, căci în Rusia dușmanii regimului care se joacă cu această armă sînt lăsați să moară de foame pur și simplu. Or, de ce vrea domnul profesor ca profitorii regimului burghez să se poarte mai cu mănuși cu dușmanii lor declarați decît profitorii regimului comunist? Dacă aș fi comunist aș admite să fiu persecutat, închis și chiar ucis, dacă devin periculos. Mi se pare că aceasta e o chestiune de cinste elementară. Din moment ce declar fătiș dusmanului meu că îl voi ucide cînd îl voi avea în mînă, e natural ca el să mi-o ia înainte și să mă suprime, nu să-i vorbesc de drepturi constituționale de care eu îmi bat joc și să fac greva foamei fiindcă mi se răpește numai libertatea.

Afirm aici că tot așa vorbeam și pe cînd eram comunist și consideram caraghioși pe toti comuniștii care se puneau să postească de îndată ce erau arestați.

Iată de ce nu m-am amestecat în cazul profesorului comunist așa cum am făcut pentru Nucitelli [3], care e numai antifascist. Cerînd să nu se comită *o nedreptate* m-aflam perfect pe poziția mea de azi. De altfel, spuneam în scrisoarea către Rolland că guvernul procedează cu delicatețǎ și că nu e probabil ca Nucitelli să fie extrădat. (Ce a devenit omul acesta nu mai știu nimic, căci

---

1 - Profesor universitar la Iași, ilegalist comunist. Sub masca antifascismului făcea propagandă în favoarea Internaționalei comuniste.

2 - Punct de frontieră între Italia și Iugoslavia.

A.B.C., singurul ziar care a vorbit pe larg de el, nu ne mai spune nimic).

Ei bine, sînt la dispoziția oricărui dorește să vadă în ce chip grosolan mi se deschid scrisorile lui Rolland, și chiar și altele venite din străinătate. În curînd s-ar putea să mă pomenesc și cu o descindere. Asta ar mai lipsi!

P.I.

Mihail STELESCU

RECTIFICĂRI [1]

Găsesc că e mai bine să-ți răspund acum, imediat ce ți-am citit articolul, decît să aștept pînă-n numărul viitor.

1) Ai fost rău informat atunci cînd ai pus mîna pe toc și-mi spui că totuși mă reneg prin faptul că am abandonat tactica «spargerilor de geamuri» abia azi.

Țin să precizez foarte lapidar: niciodată, auzi Panait Istrati, niciodată n-am avut această tactică.

Însăși Garda de Fier, din clipa fondării ei, s-a ridicat în contra inutilei maltratări a evreilor.

Ceea se spune la ureche și ceea ce urlă Sărindarul sînt calomnii înciudate, tocmai de faptul că tinerimea română de azi a înțeles să abandoneze dezmățul străzii al înaintașilor lor și să-l înlocuiască cu o muncă constructivă și cu o acțiune pozitivă.

Mormolocii cafenelelor și simbriașii liniștiți ai bugetelor care aleargă de la ureche la ureche să șoptească minciuni și să strecoare neîncrederea și îndoiala, o fac din teama că poporul și oamenii de bun simț, văzîndu-ne porniți pe alte căi, să nu ne urmeze și să nu le stricăm într-o bună zi siesta și să-i trimitem la munca cea adevărată.

Imediat ce un grup de studenți a atins un evreu, gazetele

---

3 - Igito Nucitelli - Industriaș italian, militant antifascist activ, stabilit la Timișoara. Urmărit de o cerere de extrădare formulată de Mussolini, sub "acuzația" unei datorii neplătite de 1000 de lire.

1 - **Cruciada Românismului** - nr.7 din 17 ianuarie 1935

sărindărești sar și spun «Gardiștii», fasciștii, cei de la «Cruciada» etc.

Vezi, Panait Istrati, dacă un scriitor o fi escroc și bătăuş, te întreb ce vină poți avea dumneata?

Și eu am bătut. Și încă crunt. Iată cum:

Mă întorceam de la un congres studențesc și în tren văd pe un tînăr cu o cămașă verde pe el și cu o insignă de student în piept. Sub braț purta un val de stofă și în buzunare: parfumuri, săpunuri, lichioruri, etc.

L-am luat din scurt și cînd am aflat că intrase prin magazine de evrei, ba chiar și creștine - după cum vezi, rasismul nu-l interesează - și furase, ei, bine! Panait Istrati, i-am rupt cămașa de pe el, pe care o înjosea, și l-am bătut măr.

A doua zi ziarele urlau că Gardiștii de Fier au devalizat Sibiul și că au maltratat evreii.

Realitatea însă care era!

Într-o masă compactă de studenți se găzesc laolaltă și cuziști, și comuniști, și gardiști, și independenți, și șnapani.

De ce să se arunce blamul asupra ideii sau unei organizații pentru faptele făcute de alții?

E cinstit?

Dumneata singur mi-ai spus că după agresiunea de la Facla, tot EU eram de vină, după spusele unor «bine informați», cînd însuși d-l Vinea îți spusese cine erau agresorii.

E bine să se sfîrșească odată cu acest gen de calomnie.

SOMEZ PE ORICINE, SĂ-MI ADUCĂ O PROBĂ, CĂ EU, VREODATĂ, CU VREUN GRUP DIN FOȘTII MEI CAMARAZI, AM MALTRATAT PE EVREI.

Că m-am bătut în stradă. Da. Dar nu cu evreii, ci cu adversarii credințelor noastre, cu comuniștii și cu alții. Cred că-nțelegi. Azi limba și penița nu pot spune tot.

Deci, iată Panait Istrati, că nu dumneata, și nici alții, ne-ați convins de inutilitatea violenței asupra evreilor.

Noi demult sîntem convinși și niciodată n-am făcut altfel.

Trimite-l te rog la mine pe evreul care pretinde că i-am

dat eu măcar o palmă.

Răfuiala cu ei e de alt domeniu, repet: nu al bîtei, ci al realizărilor; nu al omorului, ci al muncii.

2) Spui, Panait Istrati, că am venit să-ți cerem ajutor. Vreau să restabilesc faptele.

Dumneata ne-ai chemat la telefon și ne-ai întins mîna, noi am primit-o bucuroși și am fost mîndri să-l arătăm țării pe adevăratul Panait Istrati, pe românul Panait Istrati.

De vei merge cu noi sau nu, nu ne interesează, căci noi nu căutăm idoli, ci luptă. Spui că vrei să te convingi întîi de noi, foarte bine, pînă atunci, ca și pînă acum, paginile gazetei noastre îți sînt deschise.

Știm că e greu să te legi dumneata, veșnicul hoinar, de vreun ham, dar noi ne mulțumim și cu faptul că am putut să spulberăm din jurul dumitale o legendă mincinoasă și că putem oricînd alerga la un om cu o vastă experiență, să ne-nălțăm sufletele în jurul acelei scîntei a purității de care vorbeam în numărul trecut.

3) Esti iarăși puțin nedrept cînd spui că «naționalismul» n-a creat decît «asasini» și «ciomăgași».

Sînt multe valori intelectuale și morale care stau, ca dumneata, retrași în chiliile lor, dar care trăiesc la lumina candelei sfinte a acestui românism pe care noi îl slujim la lumina zilei.

Nu fii nerăbdător și nedrept, Panait Istrati, n-a sunat încă apelul pentru ei, vor veni și îi vei cunoaște atunci cînd va trebui.

Panait Istrati, ne separă ani de vîrstă și poate că noi sîntem de multe ori prea aprinși și dumneata prea ponderat, dar reamintește-ți că nici o reformă, nici o revoluție spirituală sau alta nu s-au făcut decît cu prețul acestui jar tineresc, care s-a oferit cu năvalnic entuziasm, jertfă cauzelor servite.

Nu ne condamna pentru sîngele nostru aprins.

Moluștele și șerpii care au sîngele rece se tîrăsc pe jos, leii și vulturii, care au sîngele cald, luptă și zboară către piscuri.

Mihail STELESCU

Panait ISTRATI

DICTATURĂ ŞI DEMOCRAŢIE [1]

Nici o soartă nu e mai tristă decît aceea a omului care are pasiunea adevărului (sau a ceea ce crede el că e adevăr). Căci, dacă oricui îi place cînd îi spui în faţă binele, oricine te duşmăneşte cînd îi spui pe faţă răul şi astfel ajungi să te pomeneşti ocolit de toţi. E cazul meu în politică, de aceea mi s-a şi spus: nu eşti om politic. Mare omagiu!

Iată acum venit momentul să mă explic pe larg cu privire la mult dezbătuta controversă: *democraţie - dictatură* atît de actuală.

În chestiunea asta, lumea politică de pretutindeni se împarte, aproape exclusiv, în două tabere: una apără democraţia, alta dictatura.

Întreb: trebuie oare să fii mare om politic, ori e de ajuns să ai bun simţ şi puţină patimă de adevăr pentru ca să-ţi dai seama că, mai ales în zilele noastre, nu te poţi pronunţa categoric nici *pentru,* nici *contra* vreuneia din aceste două forme de guvernămînt, aşa cum, - fără nici un risc de a da greş sau de a fi acuzat de părtinire - te poţi pronunţa pentru sănătate şi contra bolii.

Am zis: nu te poţi pronunta categoric, *mai ales în zilele noastre.* Într-adevăr, exceptînd cele trei mari state sub regim net absolutist [1], niciodată poate omenirea n-a văzut ca în epoca de după război atîtea naţiuni libere falsificîndu-şi regimul constituţional, menţinîndu-l prin diferite legi, unele mai arbitrare decît altele, şi apropiindu-l astfel, cu ajutorul însuşi al parlamentului, de acea formă de guvernămînt în care cele mai sfinte libertăţi sînt definitiv înăbuşite, deşi ni se cîntă melodramatic că nelegiuirile ce le suferim sînt provizorii.

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.8 din 24 ianuarie 1935

2 - Germania, Italia, U.R.S.S.

De remarcat că siluirile *acestea* legale aduse drepturilor cetățenesti se practică nu numai în bietele noastre țărisoare balcanice - care niciodată nu s-au bucurat de adevărate regimuri constituționale, ci chiar în republici democratice ca Franța, Statele Unite, Elveția, unde viața devine din ce în ce mai imposibilă din cauza teroarei polițiste și a amestecului permanent al statului în viața cea mai normală a cetățeanului. Anul trecut [2], în libera Elveție de altădată, a avut loc un plebiscit în care cetățeanul era gingaș întrebat: *N-ai vrea matale să mai renunți la vreo cîteva drepturi?* La care chestiune răspunsul a fost un slab și melancolic NU.

Deci, nu în urma unei revoluții sau lovituri de stat - cum e cazul în țările azi absolutiste - s-a ajuns în aceste metode de guvernămînt, unele mai dictatoriale decît altele, ci ele au fost adoptate și se practică de către partidele și oamenii de stat cei mai îmbuibați de principii democratice.

În cazul acesta, de ce se supără democrații cînd partizanii fățiși ai dictaturii le strigă: *jos masca! Dacă e trădare s-o știm și noi!* Adică, dacă e vorba de dictatură, apoi e rîndul nostru să le spunem cuvîntul, căci în vreme ce voi practicați dictatura la adăpostul parodiei voastre parlamentare și fugiți de răspundere *personală,* noi sîntem gata s-o practicăm pe față și apărîndu-ne pielea.

Dacă replica aceasta logică a partizanilor dictaturii s-ar raporta, așa cum pretinde, numai la problema formei de guvernămînt considerată ca cea mai bună - nu și la o chestiune de persoane - apoi remediul ar fi ușor de găsit. Căci cine n-ar renunța imediat la Constituție și n-ar primi cu brațele deschise dictatura, dacă ar fi sigur că aceasta nu-i poate aduce decît fericire?

Din păcate, formele de guvernămînt sînt tot atît de vinovate de nenorocirile noastre sociale cît e vinovată cana-

---
1 - 1934.

peaua de a fi suportat adulterul. Așa judec eu, așa se pune chestiunea și așa este, nu altfel. Dar oamenii sînt egoiști și ipocriti. Ei nu vor să admită că omenirea este așa cum mi-o definea Georg Brandes într-o scrisoare personală și cum știm cu toții: *"une horrible bande"*.

Oribilă bandă, care-și bate joc de propriile ei năzuinți mărețe, alergînd după dreptate atunci cînd îndură silniciile Puterii și comițînd crime împotriva dreptății de îndată ce i se dă prilej să exercite Puterea. Din adevărul acesta eu nu mai ies.

Cine pretinde că o generație de oameni politici care a practicat sau a lăsat să se practice - în regim constituțional - jaful bunurilor publice, nepotismul cel mai scandalos și călcarea legilor va deveni brusc o generație de apostoli naționali de îndată ce va fi investită cu puteri dictatoriale - cine pretinde așa ceva este ori un mare naiv, ori un șarlatan.

Căci răul e mult mai mare decît ni-l închipuim, atunci cînd sperăm mereu că "schimbarea Domnilor" ar putea deodată să înceteze de a mai fi "bucuria nebunilor". Răul social nu are nimic comun cu acel rău dintr-un stup pe care albinele-l curmă masacrînd toți trîntorii și văzîndu-și apoi liniștite de muncă spornică. Dacă ar fi așa, o singură revoluție i-ar fi fost de ajuns omenirii ca să se vadă tămăduită de toate relele sociale.

*

Acum, lăsînd în pace omenirea și filosofia și ocupîndu-ne numai de necazurile actuale ale... românismului (ca să vorbim numai ca între "cruciați") rog acest românism să nu se supere dacă, plecînd de la ultimul perceptor necinstit și urcîndu-ne în trecut pînă la quasi-beatificatul domnitor Constantin Brîncoveanu, voi fi nevoit să spun că atît istoria cît și literatura națională ne zugrăvesc ca pe un popor cu mentalitate și apucături de robi. Trădarea, lașitatea, ploco-

nul, chiulul, codeala, căpătuiala - sînt caracteristicile unui neam întreg, nu ale cîtorva oligarhii. Întrebați pe toți acei puțini idealiști politici care colindă satele, tîrgurile și mahalalele noastre în vreme de alegeri și toți vă vor spune că alegătorul nu le cere legi și reforme cu caracter general, ci numai favoruri și revendicări personale ori de gașcă.

Iată de ce consider partidele politice ca pe niste organisme care, după ce-au făcut "puțintel bine" și mult rău, au devenit funeste oricărei propășiri nationale. Ele nu mai sînt astăzi decît organizarea pe căprării a jafului și procopselii. Cerînd și impunînd o "disciplină" identică cu lașitatea și care nu poate conveni personalităților integre, marile ca și micile partide de guvernămînt nu mai reprezintă în imensa lor majoritate decît o adunătură de oameni necinstiți și incapabili, pleava națiunii. Aceste caracatițe naționale au ajuns nu numai la neputința completă în domeniul realizărilor sociale, dar se înverșunează acum să descompuie, să distrugă pînă și bruma de reforme reale, cucerite cu mari sacrificii în trecutul nostru imediat. Pînă și cele mai vitale dintre instituțiile noastre de stat își văd funcționarii de carieră hărțuiți, persecutați, loviți în drepturile lor și chiar aruncați pe drumuri, atunci cînd ei refuză să se preteze arbitrariului guvernamental. Nu se preconizează o reformă fără ca ea să conție în germene un gheșeft sau o infamie politică.

Cu prilejul evadării deținutilor de la Craiova [1], directorul acelui penitenciar a spus: Da, nu mai pot pune temei pe nici un gardian, fiindcă toți gardienii mei de meserie au fost treptat înlocuiți, la cererea puternicilor zilei, cu trepădușii cafenelei politice care sînt ori incapabili, ori necinstiți. Aceasta este o constatare caracteristică halului de degradare socială la care ne-au adus partidele. Plecînd de la acest gardian de închisoare și trecînd prin toată administrația și

---

1 - Grupul de ilegaliști comuniști - printre ei și Gh. Gheorghiu-Dej - judecați pentru organizarea grevelor feroviarilor și petrolistilor din ianuarie-februarie 1933. În perioada procesului, la Craiova, au fost răpiți, în plină zi, de sub escortă și trimisi apoi în U.R.S.S.

toate instituțiile țării - (regret că nu le pot numi pe toate) - nu există funcțiune socială care să nu fie roasă, măcinată de viermele politicianismului. Și în asa hal au ajuns lucrurile, încît astăzi nu mai există post în stat care să poată fi ocupat pe calea simplă indicată de lege, ci toate se obțin numai pe calea lăturalnică, a protecției. S-a isprăvit cu basmul "ai carte, ai parte". Azi poți să n-ai carte, e de ajuns să ai "rude la Ierusalim". Cu asemenea "rude" totul ți-e permis să speri și deseori să obții. Chiar și cele mai grave abuzuri de putere rămîn nepedepsite, dacă ești "omul" cuiva.

Are să-mi rămîie pe veci întipărită în minte o pățanie personală, petrecută în primăvara lui 1930, sub guvernarea țărănistă. Mă întorsesem în țară, cu hotărîrea să mă stabilesc la Brăila, și cum aveam ceva parale, mi-am pus în cap să construiesc la Baldovinești un fel de cămin comunal cu bibliotecă, radio și un ceai oferit țăranilor aproape gratuit, numai ca să-i scot din cîrciumi. Acest cămin urma să fie ridicat pe un măidan al comunei, situat chiar în fața gospodăriei unchiului meu, Dumitru Istrati, unde locuiam. Cu gîndul acesta fac o expunere detaliată, pe care vreau să o înaintez domnului Iuliu Maniu, arătîndu-i că, neavînd urmași, dorința mea e ca, după moarte, acest cămin să devie proprietatea tuturor, lucrurilor mele avînd o valoare istorică: manuscrise, cărți scumpe, cu dedicații prețioase, documente, amintiri aduse de prin călătoriile mele. Și, natural, puneam președintelui de consiliu anumite condiții și ceream garanții. Căminul trebuia să poarte numele mamei mele, originară din Baldovinesti.

Mă duc cu jalba-n proțap la prefectul județului, amic personal și om nou, inteligent activ. Acesta îmi spune: - Ce mai tura-vura cu președenția! Nu e județul stăpîn pe acest fleac de măidan? Facem lucrul aici între noi, și repede, că doar nu e vorba de vreo gheșeftărie! Faci un dar satului.

Și iată că mă vede tot satul umblînd cu prefectul și plănuind. Zarvă mare! Venise *"bolșevicul să puie radio ca*

să se-nțeleagă cu frații lui de peste Nistru". Într-o zi sînt chemat la postul de jandarmi, unde domnul șef îmi ia un lung interogatoriu și-mi face cunoscut că Panait Istrati e necunoscut în controalele cercului de recrutare. Da, răspund eu, Panait se poate să nu existe, dar Gherasim există și e în regulă. Și eu mă numesc Gherasim, în actele mele. (Afacerea se lichidează în fața colonelului cercului de recrutare și, din încercarea asta, scap teafăr).

Dar autoritățile satului nu se dau bătute. Într-o bună dimineață, mă pomenesc că primarul bate țăruși și înconjoară cu sîrmă ghimpată întreg măidanul cerut de mine, apoi îl ară. Nu mai puteam să ieșim cu căruța din curte fără să ne zgîriem în sîrmă. Alerg la prefect. Acesta pune mîna pe telefon și cere comandamentului jandarmeriei Brăila "să aresteze pe primar". A doua zi, în fața satului adunat, primarul e adus de jandarmi. Dialog, (pe care-l transmit posterității, ca un document viu care caracterizează mentalitatea de partid a neamului nostru):

- Bine mă, mama ta de derbedeu, cine ți-a dat voie să închizi cu sîrmă terenul acesta și să-l ari?

- Păi, domnule prefect, am înaintat ieri o petiție ministerului.

Înfuriat de atîta cinism, prefectul înhață pe primar de piept și-l dă grămadă. Apoi, către șeful de post:

- Domnule șef, dacă pînă mîine primarul nu și-a scos țărușii și liberat terenul, să mi-l aduci la Brăila legat fedeleș!

Și acum... "poanta":

Primarul:

- Va să zică, așa, domnule Prefect... asta-i răsplata că am luptat zece ani în opoziție pentru partid! (?!?)

Tipul nu era în partid decît de doi ani.

Rezultatul: Nu numai că primarul n-a liberat terenul și n-a fost legat fedeleș, dar chiar a semănat mei și l-a recoltat grație protecției unui deputat din același partid cu prefectul și pe care prefer să nu-l numesc. Iar toamna, cînd, în sfîrșit,

primarul şi-a scos tăruşii, eu am găsit că e mai cuminte să nu mă măsor cu atotputernicia autorităţilor din Baldovineşti şi am renunţat la cămin şi la tot.

*

Acestea sînt partidele: duşmanele unei naţiuni, reducîndu-şi toată lupta la căpătuiala şi procopsirea partizanilor, în dauna binelui public.

Dar ele mai sînt şi o absurditate. Iat-o: cînd însăşi o naţiune întreagă şi-ar găsi cu greu în sînul ei o singură echipă naţională care, permanent, s-o conducă cu cinste şi pricepere, de la primul ministru şi pînă la ultimul vătăşel, cum voiţi dumneavoastră ca zece partide de guvernămînt să prezinte, în linie de bătaie, de zece ori douăzeci de miniştri, de zece ori şaptezeci şi unu de prefecţi [1], apoi cîteva mii de primari şi cîteva zeci de mii de consilieri municipali, toţi oameni unul şi unul, integri şi capabili, perfect devotaţi interesului obştesc?

Care popor ar fi în stare să ofere conducerii statului atîtea legiuni de apostoli, atîtea rezerve de mii şi mii de valori umane care să-i cultive virtuţile şi să-l gospodărească în toată competenţa? Şi atunci, cum se poate cere unui singur partid ceea ce un neam întreg n-ar putea găsi în sînul lui?

De-aici, realitatea hidoasă pe care o prezintă partidele, în care vedem cîţiva şefi corecţi şi pricepuţi lăsîndu-se sabotaţi de o armată de pungaşi şi de incapabili, care îi tîrăşte în mocirla necinstei şi seacă izvoarele de energie ale unui popor înăbuşindu-i orice veleitate de progres.

Se naşte întrebarea: de ce o naţiune să nu fie condusă în permanenţă de o singură echipă de oameni aleşi, în loc să se lase stăpînită de zece armate de pungaşi, care o jefuiesc pe rînd? Această falangă inamovibilă de oameni de valoare, imperfectă la început, ar urma să fie desăvîrşită an

1 - Conform vechii împărţiri administrative a României.

după an, cu ajutorul tuturor forțelor națiunii, care mult mai ușor ar putea găsi și schimba un om mediocru cu un om superior decît o mie de oameni mediocri cu o mie de oameni superiori.

Cred că aceasta e direcția spre care se îndreaptă omenirea încolțită de realități din ce în ce mai vitrege. Mergem spre guvernarea permanentă, care se primenește neîncetat.

Dar asta e curat fascism! mi se va spune.

Adică cum, fascism? Permanența unui guvern capabil nu implică în chip obligatoriu măsurile draconiene. Mussolini, nevoit să inoveze cu rapiditate, a fost tot atît de nevoit să și recurgă la mijloace violente de constrîngere. Căci numai un prost ar putea să creadă că omul acesta, ca și Stalin sau Kemal, de altfel, a recurs la violență de dragul violențelor. Dictatorii aceștia nu sînt niște Neroni, nici popoarele de azi niște turme gata să-ndure crime neroniene.

Dar noi avem acum sub ochi o stare de lucruri și trăim un fenomen psihologic, pe care nici Mussolini, nici Lenin nu le-au cunscut acum 12-15 ani. Crizele economice exasperante și neputinta democrațiilor de a le găsi remediu au creat pretutindeni stări sufletești net favorabile regimurilor apropiate de dictatură, pe de-o parte. Iar pe de alta, greșelile comise de premergătorii întru dictatură ne oferă un vast cîmp de experiențe făcute pe pielea altor noroade, din care noi avem toată latitudinea să alegem ce e bun și să ne ferim de ce e rău.

Guvernarea permanentă, exercitată de toate valorile reunite ale unei națiuni, nu mai e azi deloc nevoită să se menție prin mijloace violente, căci ea nu mai sperie pe nimeni, nu mai constituie o surpriză și n-are dușmani decît în rîndurile canaliei democratice atotprofitoare. Nimic n-ar împiedica-o deci să-și exercite puterea în chipul cel mai democratic, o democrație care să fie cu adevărat o domnie a legilor, nu o siluire a unei națiuni întregi, cu ajutorul acelei

mascarade de sufragiu universal și al parlamentelor escamotate de legi draconiene.

Cu alte cuvinte: democrația degenerată, necinstită și ipocrită, guvernînd în chip dictatorial deghizat, e natural ca toate speranțele națiunii să se întoarcă spre o dictatură fățișă care, neîntîmpinînd nici o rezistență serioasă, n-are nici un motiv să nu guverneze în chip democratic.

Dacă herr doktorii noștri democrați, savanți întru toate, vor lua în rîs această teză, decretînd că practicarea democrației în sînul unei dictaturi e o fantezie de zugravi, îi voi trimite la Troțki [1], în al cărui program există acest deziderat: democratizarea partidului comunist rus și acordarea libertății de exprimare a gîndirii în viața publică sovietică. Sau poate și Troțki e zugrav? Sau poate ceea ce e posibil în Rusia, cea amenințată de toate cutremurele interne, e imposibil în România cea mult îndurătoare?

Dar - va spune un democrat cinstit: de ce să recurgem la dictatură și să nu luptăm mai bine în sînul democrației, pentru revenirea la practicile constituționale din trecut?

La această întrebare - teză comodă a tuturor democraților zaharisiți de prea mult bine - voi răspunde cu o snoavă.

Un polițist prinsese pe un țigan cu mîța în sac și nu putea să-l facă să mărturisească, deoarece, fiind om bun la suflet, nu voia să-l bată. Îl suci, îl învîrti - nimic. Atunci, înainte de a se hotărî să-i aplice metoda veche, îl trimise pe țigan la un popă șiret, cu care mai "lucrase" și altădată:

- Iată, mă țigane: te iert, dar du-te de te spovedește. Și Dumnezeu să te pedepsească, dacă-i fi vinovat.

Popa începe :

- Spune, țigane!

---

1 - Leon Troțki (1879-1940) - revoluționar sovietic, participant la revoluția din Octombrie. Exclus din partid la moartea lui Lenin, apoi exilat, expulzat pe motiv de "trădare" de grupul Stalin-Zinoviev-Kamenev; a înființat, în Mexic, în 1938, a IV-a Internațională comunistă. Autor al "Istoriei Revoluției Ruse".

- Apoi, uite... părinte... mărturisesc că sînt om cam iute din fire...

- Lasă asta...

- ... și mai scap cîte-o sudalmă spurcată...

- Treci mai repede peste asta și spune ce ai mai greu pe suflet.

- N-am nimic, să mă trăznească Sfîntul!

Vreme de un ceas popa se căzni degeaba. La urmă îi zise:

- Măi țigane, eu știu că tu ai avea păcate mai grele de mărturisit, dar te codești.

- De... părințele, oi fi avînd... Și m-oi fi codind și eu, ca omul, că tare mi-e milă de mine!

- Așa zău, ți-e milă! Lasă, țigane, c-o să le fie altora mai puțin milă!

Și l-a trimis pe țiganul nostru constituțional la polițistul care, de astă dată a fost nevoit să procedeze în chip mai... dictatorial.

Nu. Un regim putred nu poate fi însănătoșit de oameni putrezi. Și am spus la început că generația oamenilor care au contribuit pe rînd la nimicirea drepturilor celor mai sfinte ale cetățeanului, nu poate nici aspira la constituirea acelei echipe naționale care să guverneze permanent. Nu se pot hotărî, peste noapte, să taie în carne vie și să fie integri, oameni care o viață întreagă au dovedit că au, ca țiganul, prea multă milă de ei și de cei cîte o sută de fini și cumetri cu care împart turta dulce a Puterii.

Iată de ce spun mereu că o dictatură cu șansă de izbîndă nu poate fi instituită decît de oameni noi, cu cadre politice noi și cu o mentalitate de revoluționari, nu de ratați, spurcați sau neisprăviți.

Și, la noi, pînă astăzi, nu văd acea falangă de apostoli.

Să muncim, ca s-o preparăm.

Panait ISTRATI

Alexandru TALEX

DA ! UN PUMN... [1]

Iată criminala exclamație de la sfîrșitul răspunsului meu către Panait Istrati. Și care mi-a atras, spre marea mea uimire, atîtea admonestări și afronturi, cîte nu m-aș fi așteptat niciodată. Ceea ce m-a durut însă mai mult, a fost că afronturile s-au pornit din partea cîtorva oameni de cultură, care nici n-au găsit necesar să revele sensul cuvintelor mele. Ci fără nici o ezitare m-au îndepărtat de ei, țintuindu-mă la stîlpul celor care aderă la violență.

Pumnul, pe care-l imploram, n-are nici o nuanță: politică sau imediată. Nici măcar una fizică. Pumnul, care să ne bage-n minți c-am înjosit sufletul din noi, nu subînțelege decît o *forță morală*. Exponentă a purității unei idei cristal, care-și îndeplinește rostul, curățindu-ne de tot ce-a fost mîrșăvie pînă atunci.

Să devenim mai clari.

Dacă ar fi să facem o diagramă a constituției sufletești a poporului românesc, am conclude următoarele: Acest neam a fost lipsit întotdeauna de o integrală și echilibrată educație; vitalitatea lui s-a manifestat mai mult sub unghiul prezervării organice, decît al demnității pentru o existență liberă. Sîntem, în lumina istoriei, neamul care n-a înscris nici o pagină de *curaj civic*. Această apatie sufletească o explicăm prin vitregele împrejurări istorice în care ne-am dezvoltat. Trădarea și lașitatea, slab motivate "răbdare românească", sînt virtuțile acestui neam. Chiar iluminații, care s-au ridicat uneori din colectivitate, au fost întotdeauna singulari în clocotul revoltei, - iar la momentul de răscruce năruiți și uciși de lașitatea colectivă, incapabilă de eroism.

În loc să fim un neam de suflete tari, eroice pînă la jertfă în apărarea libertății individuale sau etnice, ne-am plecat capul

1 - **Cruciada Românismului** nr.9 din 31 ianuarie 1935.

și sufletul, îndurînd robia, resemnați și fără un pic de revoltă. Din această cauză, astăzi nu mai avem ca națiune nici o potență morală. Civilizația a căzut asupră-ne sub aspectul fals al confortului și al căpătuirii, cu cît mai cu puțină osteneală. Suferința istorică, în loc să ne pregătească pentru revolta renașterii, ne-a abrutizat și ne-a îngropat într-o mocirlă, care ne-a pestilențiat pe de-a-ntregul.

Nu mai credem în nimic, spun românii acestei țări. Pentru că nu mai putem crede în noi înșine.

Cuvintele și-au pierdut pentru noi puterea convingerii, simbolurile sînt trădate, - sîntem nici mai mult decît un popor tînăr ajuns la capătul vitalității sale.

Iată terenul de luptă, în care noi, cei de la CRUCIADA, aveam să debutăm. (Convinși că încă nu-i totul putred în Danemarca.) Mai întîi trebuie să reamintim că lupta noastră izvorăște, ca orice luptă idealistă, din credința că progresul sau ameliorarea speței umane este posibil numai prin cultură. De aici, vorba cuiva, și nădejdea disperată în capacitatea de educare a individului și colectivității, printr-o răspîndire cît mai adîncă și cu rezultate a culturii.

Lupta noastră spirituală, pe tărîm românesc, este de natură pur educativă și se încheagă din nobilele gînduri ale omului moral, care putea contribui, prin rîvna și înțelegerea lui, la asanarea morală a omenirii. În concluzie: stării de debandadă sufletească și incultură a Românismului, noi opunem o orientare cu prim scop asanarea morală a masei. Avem nevoie pentru aceasta nu de fanatici. Ci de prieteni lucizi, care ne-au cîntărit îndelung cuvintele, mai cred încă în putința de îndreptare a omului și vin, înțelegători, să ne dea o mînă de ajutor. Ca să murim, împreună, în lupta în care va renaște, tînăr și curat, sufletul neamului. Românismul nostru nu vrea numai prosperitatea vanitoasă a românilor. Ci și a omului, în sine, demn de locul pe care-l ocupă sub soare și de sperantele pe care le iscă.

La temelia luptei noastre va sta, dar, și o parte din concepția omului erasmic: credem în umanitate, și nu favori-

zăm în cercul nostru aceea ce desparte, ci aceea ce unește. Mai credem în puritatea morală absolută și că-n fruntea unui stat nu pot sta decît echipele inteligenței creatoare, ireductibile în frumusețea lor eroică. Ori dacă prin formula unui naționalism superior, ajungem să creem asemenea state, națiunea nu rămîne în sine decît o imensă uzină, care produce și consumă rațional. Iar toate statele la un loc vor putea forma un trust (sic!) al umanității, care a renunțat să mai ucidă și muncește, căutînd să înțeleagă și să evolueze către înțelesul suprem al vieții.

Iată miezul CRUCIADEI noastre. Același, ca-n atîtea cruciade de pînă acum. Cu o simplă și capitală excepție: Cruciada noastră e întreprinsă numai de oameni, care întăresc temeinicia afirmărilor prin etica faptelor cotidiene.

Desigur că filosofii au dreptate cînd condamnă pasiunile, scontîndu-le istovirea finală. Și noi, cu toată tineretea, nu iubim violența. Practici și experiente îndelungi ne-au convins că forța învinge temporar, pe cînd adevărul e etern și definitiv. Și totuși, credem că fără o fărîmă de violență, măcar în intransigența afirmărilor și aplicărilor, nu se poate înfăptui nimic la noi. Românul ascultă, dintr-o obisnuință istorică, mai repede de un gîrbaci, care-i amenintă siesta, decît de o prelegere doctorală. Cu atît mai fericit, dacă gîrbaciul își împrumută din autoritate, ca să dea, într-o epocă lipsită de creditul neîncrederii, imbold în aplicarea concluziilor ideii-cristal.

Pumnul, pe care l-am invocat, nu este împotriva nimănui, precis. Prin el am înțeles vigoarea sănătoasă din manifestarea unei idei, fără prihană. Aceasta, cu cît îl raportăm soluția lașității unora dintre intelectualii noștri. Pentru ei l-am revendicat. Atît și nimic altceva.

Alexandru TALEX

Panait ISTRATI

PLATFORME, IDEI [1]

Dacă "cruciaţii" - sau oameni purtînd altă denumire, *dar avînd o mentalitate permanent revoluţionară* - ar fi odată chemaţi să guverneze, ei nu pot fi decît monarhişti.

Monarhia este astăzi forma de guvenămînt care convine popoarelor. Chiar şi republicile o au, sau o caută. Vorbesc, bineînţeles, de monarhia absolută, nu cea constituţională, care este o parodie şi a guvernării unuia singur şi a guvernării celor mulţi. Căci, ori cred în *misiunea unuia,* ori cred în *misiunea tuturor.* Dar nu pot să cred în acţiunea conjugată a două forţe care se exclud.

Acest hermafroditism politic se datorește faptului că Monarhul, *trădîndu-şi misiunea* şi devenind periculos naţiunii, elitele sociale născînde şi din ce în ce mai întinse, s-au văzut nevoite să plaseze speranţele în guvernarea celor mulţi, fără să aibă curajul să suprime complet existenţa politică a aceluia în a cărui misiune nu mai credea nimeni. Aceste elite au acceptat pe *monarhul nul* al epocii lor şi au făcut din el ceea ce nu poţi face decît cu un *monarh lipsit de misiune:* un fel de preşedinte de republică pe viaţă, caraghios înzorzonat cu rituri divine.

Dar ele au făcut ceva şi mai rău. După ce, democratic constituite, au adus naţiunii tot binele pe care ştiau că-l aduce totdeauna *Monarhul de esenţă cu adevărat divină,* elitele acestea, degenerînd la rîndul lor, şi-au însuşit toate viciile *Monarhului trădător,* adică au început să guverneze în chip tiranic şi necinstit, oprimînd naţiunea şi exploatînd-o pînă la sînge. Şi s-au înţeles de minune: *cum Turcu', şi pistolul.* Iată ce sînt monarhiile constituţionale din epoca noastră.

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.9 din 31 ianuarie 1935

Epocile însă, trec. Națiunile rămîn. Ele nu pot să îndure la infinit tirania, necinstea, crima. Cu atît mai puțin popoarele, în lupta lor de scuturare a jugului național, sînt dispuse să jongleze cu cuvintele și să se împiedece de cioturi. Numai rasa nefastă a intelectualului nul și profitor face caz de cuvinte goale, invocă principii, se oprește la forme, forme, forme.

Partea imensă a unei națiuni, accea care periodic e trădată de clasa ei zisă "cultă", - nu crede în cuvinte, în principii și în forme decît atîta timp cît acestea au avut un sens și au servit interesele. În ziua cînd totul a devenit o sinistră vorbărie susținută de baionete, masa mare a națiunii aruncă șandramaua la pămînt.

Cînd Monarhul s-a dovedit de esență divină, popoarele l-au divinizat. Cînd el n-a fost decît o sîngeroasă păpușă în mîna unei camarile la fel de sîngeroase, - s-a prăbușit.

Cînd mii de oameni au înțeles să moară ca să dea un sens cuvintelor *Libertate, Egalitate Fraternitate,* aceste cuvinte au fost niște făclii care au condus omenirea pe căile întunecate ale destinului. Cînd din aceleași cuvinte oamenii n-au mai făcut decît o inscripție care poate fi citită pe frontispiciul tuturor pușcăriilor din Franța - ele se sting, mor.

Dreptul fiecărui popor de a dispune de el însuși! a strigat Wilson, a doua zi după armistițiul din Noiembrie 1918. Și toate popoarele s-au ridicat, ca un singur om, ca să salute speranța unei ere noi în istoria omenirii. N-a trecut însă mult și popoarele au înțeles că și această formulă a fost tot o farsă. Robia e astăzi mai aevea și mai universală ca oricînd.

Și asa mai departe: Civilizație, Progres, Democrație, Socialism, Comunism, Dictatura proletariatului - toate, toate, vorbe goale.

Dar nimic nu moare, fără să renască. Omul, - care dă un sens cuvintelor și apoi tot el le reduce la o feroce minciună, - se va vedea în curînd nevoit să înțeleagă că cu

minciuna nu se merge departe. În zilele noastre, începe să nu mai meargă deloc. Și atunci, scormonind cu rîtul în propria-i murdărie, va fi silit să ridice din nou în picioare pe toți acesti idoli batjocoriți, să-i spele cu limba, să-i poleiască, să-i tămîieze și să se închine lor, să creadă temeinic în ei.

Căci n-avem altă scăpare. Nu mai putem trăi fără să credem cinstit în acești idoli, din care trebuie să facem incontestabile valori morale. Farsa a fost posibilă atîta timp cît individul izolat n-a avut nici o putere de distrugere în masă. Azi, însă, cînd zece oameni hotărîți pot, într-un ceas, să incendieze o mare capitală și apoi să să dispară în văzduh - azi nu mai merge cu domnia minciunii.

Nazat [1] la adevăr, la cinste, la dreptate, la cumpătare.

Nazat la idoli!

Monarhul de esență divină, este azi primul idol către care popoarele își îndreaptă speranțele.

Lenin a fost cel mai pur dintre monarhi. Adică: *omul devotat care n-a vrut nimic pentru el, ci totul pentru omenire.* El a fost omul fără "familie", fără "prieteni", fără "rude", fără camarilă. Dictator absolut peste 160 de milioane de suflete, - Krupskaia continua să-i cîrpească pantalonii. Iar cînd, în vremea teribilei foamete din 1922, țăranii îi aduceau movile de unt și de ouă, el le trimitea la centrala proviziilor și cerea să i se servească rația comună. Iată de ce, cînd un embrion de camarilă a încercat odată să-i puie hotărîrea "la vot", el s-a sculat ca un zeu și a strigat:

- Dacă mai discutați, ies în stradă și chem în ajutor pe matelotți!

Acesta este monarhul. Numai el mai poate azi salva omenirea. Și omenirea, care nu poate muri ca niște simple vorbe goale, va ști să-și găsească monarhii ei.

Regii, cînd vor, pot fi și ei astfel de monarhi.

1 - rus. = înapoi.

*

Teroarea este mijlocul prin care oligarhiile vechi sau proaspete încearcă să se menție la guvern, împotriva intereselor celor mulți. Monarhul, nu numai că nu guvernează prin teroare, dar el nici n-o poate concepe, căci, una din două: ori apără interesele imensei majorități a națiunii, și atunci n-are nevoie să uzeze de nici o teroare, ori le apără numai pe ale unei infime minorități, şi în cazul acesta, nu e un monarh, ci un stîlp al infamiei, și nici o teroare nu-l va putea feri de o fatală prăbușire.

Lenin n-a guvernat prin teroare, iar faimoasa lui Ceka n-a fost altceva decît brațul proteguitor al imensei majorități. Dzerjinski, seful Cekei şi om sfînt, Arhanghelul Mihail al Revoluției, n-a fost un terorist, un sanguinar, așa cum îl descriu proştii. De pildă, el afișa pe străzi că cine acaparează alimentele, fie pentru uzul personal, fie ca să le revîndă pe preț înzecit, va fi pedepsit cu moartea. Și într-adevăr, cei prinşi asupra faptului - dar numai aceştia - erau împușcati pe loc, fără judecată, ca niște cîini turbați. Iar cînd i s-a adus la cunoştinţă că bande de soldați "roşii", în complicitate cu şefi de gară tot "roşii", opresc trenurile cu alimente şi le jefuiesc, Dzerjinski a garnisit cu mitraliere două puternice locomotive, a luat personal comanda lor, și străbătînd Rusia, a secerat ca cu coasa pe toți acei "iubiți tovarăşi" care, "beţi morți" prin stații, confundau "Trenul Dzerjinski" cu trenurile bune de prădat.

Aceasta nu e teroare, ci sfîntă dreptate. Cunosc personal foști cekiști care, după aceste compacte execuții sumare, au rămas țicniți pentru tot restul vieții lor. Căci nu e o fericire să fii ales de soartă ca să impui oamenilor dreptate, devenind Arhanghelul răzbunător al năpăstuiților.

Însuși Dzerjinski a plătit cu viața lui acest apostolat. A căzut mort, pe cînd vorbea la tribună, povestind ispràvile ne-

legiuite ale "camarazilor" şi felul cum s-a văzut nevoit să reacţioneze, masacrînd fără milă.

Dar cui să vorbeşti de acest tragic eroism? În orice caz, nu pleşcarilor noştri pre-sovietici, căpătuiţi într-un mare partid democratic, care cu stînga vînează subsecretariate de stat, iar cu dreapta scriu în presa democrată articole revoluţionar-dulcege pe placul lui Stalin, tiranul terorist şi aliatul oligarhiilor europene.

Suprimarea tuturor libertăţilor criminale şi judecata sumară, sînt deci metode legitime şi populare de redresare socială, pe cale de-a fi desăvîrşită de guvernarea monarhică, aşa cum am definit-o mai sus.

Liber să fie orice gazetar să denunţe răul, dar atunci cînd e prins că nu-l denunţă decît pentru a face şantaj şi a se procopsi, canalia cu gura plină de Constituţie trebuie pedepsită exemplar.

Aceasta nu e violenţă, ci dreptate.

Lipsa acestei dreptăţi face că astăzi toată presa e şantajistă şi trăieşte parazitar pe spinarea naţiunii, exploatînd pungăşiile oficiale şi particulare.

La faimosul proces al faimoasei doamne Hanau [1], s-a dovedit că toate ziarele franceze erau stipendiate de guvernele franceze, - toate, afară de comunista *l'Humanité* şi de regalista *Action Francaise,* - care... erau stipendiate de altcineva.

*

Comuniştii au greşit cînd - ca să facă pe placul unei doctrine absurde - au suprimat cu desăvîrşire proprietatea privată. Dovadă că au greşit e că demult au restabilit dreptul omului de a avea o casă a lui. Şi astăzi, dacă nu în întinsa Rusie, dar cel puţin la Moscova, călăuzele lui "Inturist" se

1 - Marthe Hanau(1885-1935) - om de afaceri şi de presă francez, implicată în diverse scandaluri ale epocii.

mîndresc să arate (din fuga autocarului!) intelectualilor europeni gen Francis Jourdain [1], un şir de frumoase vile aliniate pe şoseaua ce trece prin fața gării Alexandrovsk, care vile - spun aceste călăuze - sînt "proprietatea lucrătorilor". Dar intrați, așa cum am intrat eu, într-una din aceste "vile pentru lucrători", și dacă veți avea norocul să fiți primiți ca mine de o gazdă de calitatea fostului scriitor integru Boris Pilniak, azi scriitor oficial, veți afla cine sînt proprietarii unor asemenea case care costă între 15 și 25 mii ruble, adică, chiar ținînd cont de rubla depreciată, *peste un milion de lei.* Să judece cititorul singur şi mai ales cititorul pre-sovietic al presei de stînga, dacă e cu putință ca în vreo parte a pămîntului un lucrător să agonisească un milion de lei; şi cu atît mai puţin în "Patria Proletariatului", unde restabilirea recentă a comerțului liber al pîinii era gata să producă o ridicare în masă a lucrătorilor, căci nici un lucrător nu mai putea cumpăra această pîine vîndută ... liber!

Dar dacă comuniștii au făcut și din *"vilele pentru lucrătorii"* ceea ce au făcut din celelalte două mari lozinci *"pămîntul să aparțină țăranilor!" - "uzina să aparțină lucrătorilor!"* - adică o gasconadă utilă propagandei de export, experienţa lor trebuie reţinută şi principiul proprietăţii private trebuie văzut în lumina lui adevărată, care e următoarea:

E astăzi dovedit de formidabila experiență comunistă, că dacă ucizi inițiativa privată, suprimînd orice posibilitate de parvenire individuală, totul merge anapoda într-un stat. De acest adevăr s-a convins Lenin cînd a aruncat bazele *NEP* -ului (Noua Politică Economică), operă care a fost sabotată de Stalin. Dar tot atît de adevărat este că dacă nu pui o stavilă lăcomiei omenești și îngădui să se întindă, în chip nelimitat, capitalismul nefast din vremurile noastre e în stare să acapareze totul şi să sugrume viaţa naţională a unui stat.

---

1 - De profesie arhitect-decorator. Pacifist convins, militant activ în extrema stîngă franceză.

Cînd inițiativa privată ajunge să arunce grîul și bananele în mare, să ardă cafeaua în locomotivă, să dea drumul petrolului să curgă pe gîrlă, să lase mii și mii de hectare de cartofi să putrezească în pămînt, sau să închidă brusc uzinele și să arunce pe drumuri zeci de mii de brațe, această initiativă devine atunci un flagel național și statul are datoria să se amestece și să restabilească ordinea normală a lucrurilor:

El n-o poate face decît naționalizînd, - în chipul quasi-revoluționar în care s-a făcut de către guvernul liberal împroprietărirea țăranilor, - toate bunurile imobiliare și toate întreprinderile care depășesc o limită ce rămîne de stabilit cu judiciozitate.

Bineînțeles, nu e obligatoriu ca statul să rămîie veșnic răul gospodar de azi și să facă din această mare reformă ceea ce a făcut cînd a luat bălțile din mîinele particulare și le-a dat în mîinele P.A.R.I.D.-ului [1] sau mai precis, la început, pe ale doctorului Antipa, de tristă memorie, care a făcut să dispară peștele, singura carne altădată accesibilă pungilor celor mai lihnite - astăzi devenit obiect de lux chiar la Brăila.

Nu. Mentalitatea sau sistemele nenorocite care fac din Stat un netrebnic trebuie să dispară, iar Statul, forțat de împrejurări, trebuie să înțeleagă că singura soluție, între comunismul demagogic și capitalismul nefast, este gospodăria națională care va avea datoria să hrănească majoritatea națiunii.

*

Un mijloc eficace, care să ducă la rezultate fericite în materie de gospodărie natională, cred că este instalarea tuturor capacităților private în fruntea marilor unități de stat, acordîndu-se acestor capacități o slabă participare la beneficii. Orice industriaș, agricultor sau comerciant care se va

1 - Societate de stat

revela ca un as în materie, dovedind-o cu starea înfloritoare a propriei sale întreprinderi, să devie în mod normal directorul responsabil al întreprinderii de stat de acelasi gen. În felul acesta, inițiativa privată ar deveni pepiniera care să furnizeze națiunii, nu "tehnicieni" diletanți, ci oameni pasionați de reușită și de-o capacitate pe deplin probată. Iar cînd acești oameni se numesc Ford, ei trebuie să fie miniștri inamovibili ai ramurei de muncă în care s-au dovedit neîntrecuți.

Acestor mari valori umane, națiunea poate să le îngăduie o viață cît de regească, deoarece e mai bine să trăiască regește o sută de indivizi care hrănesc națiunea, decît o sută de mii care o flămînzesc așa cum e azi.

De altfel, chiar sovietele practică într-o oarecare măsură acest sistem, bineînțeles fără să admită nici un fel de trai regesc.

CONCLUZIE

Scriind articolele acestea n-am avut intenția să învăț nimic pe nimeni, dar fiindcă o întîmplare, o împrejurare neașteptată mă soma să-mi definesc gîndurile și să iau o atitudine netă, iată, am spus pe scurt ce cred, ce sînt, în ce condiții înțeleg să fiu folositor aproapelui.

Netăgăduit, multe aș mai avea de spus despre țara care-și permite luxul unui aparat diplomatic nepotrivit cu puterile ei; țara în care miniștrii se acuză reciproc de hoție, apoi o lasă baltă fără ca nimeni să nu fie tras la răspundere; țara în care aviatorași cu urdă la gură se avîntă catastrofal spre Sidney și Capetown, cînd ei sînt incapabili să zboare pînă la Chișinău; țara în care un ministru își bagă două mere în buzunar și se plimbă cu avionul în toată Europa, ca să le arate omenirii, în vreme ce noi n-am încetat a plăti merele sub zece lei kilogramul, iar cînd un biet țăran vine să mi le dea pe cinci lei, gardiștii îl snopesc în bătaie; țara în care

dinastiile universitare taie și spînzură ca-n codru, - și așa mai departe.

Dacă ar fi să se înșire pe hîrtie toate reformele care sînt de făcut la noi în chipul cel mai urgent, apoi s-ar vedea că răul e atît de mare încît n-ar mai fi nevoie de programe și idei, ci de un mare măturoi care mai întîi să facă curățenie, să lase terenul liber. Pe urmă se va putea chibzui ușor ce e de făcut, și-n cazul acesta nu programele logic întocmite sînt de rigoare, ci oamenii hotărîți să execute ziua ce plănuiesc noaptea, cam în felul rusesc sau italienesc, regimuri după care dau în vînt stînga și dreapta șmecherilor noștri politici.

Eu însă am spus că nu mai cred în nici un regim, ci mă mulțumesc să sper într-o soartă mai bună a omului, pe care omul va ști să și-o croiască cu încetul. Și cu asta am răspuns la toate javrele care s-au supărat că nu le pot fi pe plac și mă batjocoresc, după ce mi-au implorat colaborarea cu plată și chiar au scris că om de aur ca mine, mai rar, bobocule! E drept că și această lingușeală venea după o batjocură mai veche. Apoi, iarăși voi deveni un om de aur. Și acești păduchi ai presei românești vorbesc de "caracter"!

Aș mai vrea să spun un cuvînt despre "Cruciada". (Stelescu și Talex, și-l vor spune, cred, pe al lor mai cu temei).

Repet că, pînă azi, sînt convins că "Cruciada" e o mișcare mai mult sufletească decît de realizări imediate. Hitler, în zece ani, a organizat un partid de o tărie nemaipomenită care, dacă nu poate încă să realizeaze nimic, e fiindcă lumea întreagă e împotriva lui, dar se va vedea că un popor nu poate trăi împrejmuit cu sîrma ghimpată a tratatelor, cînd foamea e în joc. Iar lui Mussolini nu i-a trebuit decît doi ani ca să curme scurt cu o anarhie, care avea toate șansele să devie sovietică. Apoi a știut să facă din Italia un stat fără de care nu se poate nimic organiza astăzi.

Că toate acestea nu sînt tocmai pe placul meu și al

democrației universale, asta e altă gîscă.

La noi însă naționalismul n-a făcut, în aceiaşi 10-15 ani, decît să ucidă un prefect [1], apoi un prim ministru [2] şi să proclame un voievod cu chivără, călare pe un cal alb [3], în vreme ce țara e lipsită de armament și avutia ei e prădată de toate partidele. Iată ce sîntem. Un popor în care numai nemernicii ajung la cîrma țării. Valorile omenești pe care el trebuie să le cuprindă în sînul lui stau ascunse, bîntuite de neputință și scepticism.

Aș fi deci fericit dacă "Cruciada" ar aduce acestor oameni fie și numai o adiere de vînt sănătos, vîntul totdeauna primăvăratec al mult înșelatelor speranțe omenești. N-am nici un motiv, pînă azi să cred că "Cruciada" va deveni codîrla vreunui partid ori partiduț. Mai curînd o văd sucombînd onorabil, decît trădînd.

Presupun că cei doi oameni pe care-i cunosc, Stelescu și Talex, vor înțelege această menire a lor de crainici ai unei speranțe de regenerare morală și de pionieri ai acelui apostolat mesianic de care-am vorbit mai sus.

Atît pot face ei, deocamdată. Și dacă vor ști să rămîie curați, eu le promit aici slabul meu concurs.

Căci, să nu-și facă prietenii mei iluzii asupra puterii mele de muncă. Sînt un suflet permanent călător, pe care cea dintîi gripă mai gravă îl va trimite în lumea aceea în care e ușor să fii pe placul tuturor oamenilor. Pe lîngă asta, am o operă de terminat, muncă ucigătoare pentru un om nevoit să scrie, bolnav, într-o limbă pe care niciodată n-a cunoscut-o bine și pe care a uitat-o, de patru ani de cînd n-o mai vorbește.

Iată atîtea motive grave, care, adăugate la neîncrederea mea în orice acțiune de masă mă obligă să declar încă o dată că înțeleg să rămîn perfect în afară de toate acțiunile

---

1 - Prefectul de Iași, Manciu.
2 - Preşedintele de Consiliu I.G.Duca, asasinat de Garda de Fier.
3 - Aluzie la regele Carol II.

"Cruciadei". Ceea ce voi putea și voi crede că e bine să dau, voi da fără să cer în schimb nimic, nimic, nici chiar respectul ce mi se cuvine.

Dar pentru ca încercarea "Cruciadei" de a ralia sufletele distinse să aibă oarecare sorți de izbîndă, ea are nevoie să fie susținută, fie și numai de puținii oameni care azi o urmăresc cu curiozitate.

Rog, deci, pe toți acei care cred într-o posibilă ridicare a nivelului moral național, să asigure acestei gazete o modestă existență, neatîrnată, ca să nu mai aibă nevoie de generozitatea cutărui sau cutărui om de treabă, așa cum e cazul azi și cum a mărturisit-o sincer. Timiteți "Cruciadei" abonamente. Ajutați-o, cei care puteți, peste costul abonamentului. Colaborați la ea. Discutați-o.

Iar dacă nu veți face nimic, să vă fie de bine!

Panait ISTRATI

februarie 1935

Mihail STELESCU

NUMERUS CLAUSUS [1]

Nu cred să existe vreo altă ţară pe lume în care şarlatanii şi panglicarii să aibă mai multă crezare şi să fie adulaţi şi adoraţi ca la noi de mulţime, imediat ce debitează o formulă îndrăzneaţă.

Din cauza acestei mentalităţi se pot perinda la cîrma statului toţi incapabilii care, deşi şi-au dovedit odată neputinţa în cîrmuire, pot iar culege majorităţi în alegeri, la adăpostul scuzelor că ei n-au fost ei, că au avut beţe în roate etc.

Indolenţa şi lipsa de demnitate a alegătorului este o dovadă a unui nivel moral decăzut şi laş.

Nu şarlatanii sînt de vină că pot conduce această ţară, ci votanţii inconstienţi, marea masă indolentă şi laşă, lipsită de conştiinţă şi demnitate, care are în mînă puterea votului, puterea suverană prin care ar putea face ce vrea.

Şi într-adevăr o face, alegîndu-şi stăpînii care şi-i merită. Şi mă întreb atunci, de ce se mai vaită această turmă de suferinţa, care singură şi-a adjudecat-o!

O libertate inconştientă care prin destrăbălarea ei dărîmă un neam şi-l face să decadă în faţa istoriei, trebuie suprimată. De aceea subscriem şi voim un comandament unic, moral şi ordonat, în locul destrăbălării democratice actuale.

Aceste reflecţii mi-au venit sub condei cu ocazia svîrlirii pe piaţă cu notă de actualitate a *Numerus Clausus* -ului , cu varianta "valahicus". De ani de zile profesor A.C.Cuza aplică acest deziderat însuşit de studenţime şi de alte fracţiuni naţionaliste. Cu ani de zile înainte, eminentul profesor de la Iaşi a prevăzut soarta elementului românesc de azi. Cine l-a luat în serios pe el şi pe ceilalti?

1 - **Cruciada Românismului** nr.11 din 14 februarie 1935

Nimeni. Și aceasta din cauză că niciodată n-a fost "excelentă".

Nu pot subscrie la anumite practici și atitudini ale politicii *cuziste*, dar iară nu pot să nu recunosc domnului Cuza linia dreaptă politică și de caracter din această țară.

De aceea nimeni n-a luat în serios anumite lozinci drepte care azi capătă acutualitate și cer rezolvare.

Și iată că în urma unei fricțiuni de partid între domnii Maniu și Vaida [1], cel din urmă, pentru a-l supralicita pe cel dîntîi pe tema "practicilor constituționale", zvîrle formula "numerus valahicus" [2].

Nu mă interesează discutarea formulei în sine, care pentru noi are valoarea unei axiome. Ceea ce interesează este dacă formula însușită de d-l Vaida este sincer gîndită sau este o nouă escrocherie demagogică, friptură azvîrlită în gura maselor pentru recîștigarea voturilor necesare unei eventuale guvernări.

Noi afirmăm că este o escrocherie politică și dovedim:

1) Întrucît azi pericolul străinismului e mai acut decît acum cîteva luni, *cînd d-l Vaida era prim-ministru,* de ce n-a aplicat *"numerus valahicus"* atunci, cu eficacitate de lege, și nu acum, cu clamări demagogice?

2) Întrucît putem avea garanția respectării acestei formule de opoziție, cînd știm că cel ce-o proclamă este omul care a purtat șorțurile masoneriei și s-a pretat la murdăriile ei?

Dl. Vaida pretinde că a plecat din masonerie fiindcă n-a mai plătit cotizațiile, ori noi știm că atîta lucru nu contează acolo. Cine ne poate dovedi că nu mai este mason? O simplă afirmație?

3) "Numerus Valahicus"? Dar lumea și tinerii entuziaști care s-au repezit să se ploconească la picioarele noului tribun al naționalismului, știu că *d-l Vaida* și cu familia lui exploatează

---

1 - Iuliu Maniu și Al. Vaida Voevod, lideri P.N.T.

2 - Variantă românească a lui **numerus clausus**, cerînd excluderea din viața socială a persoanelor de alte naționalități. A constituit unul din punctele forte ale programului electoral al lui Al.Vaida Voievod (fost prim-ministru).

trei județe în Ardeal în cîrdășie cu *Discom-Aristide Blank ?*

4) Știu fracțiunile naționaliste care au trimis circulare de susținere a *d-lui Vaida* la adunări și întruniri publice, că domnia sa patronează monopolul exportului de lemne prin d-l Tillea, alături de Groedel, Kemeny și alți mozaici unguri?

5) S-a uitat oare că sub guvernul *Vaida* s-a început desfășurarea *"afacerii Skoda"*, care atunci, sub mîna *d-lui Vaida* s-a făcut mușama, încît n-o mai poate desface nici dracul de-atunci?

Omul care a cîrmuit țara cu umbrele morților de la Lupeni în spate, vine azi să dea formule noi de ocrotire a românismului?

Și masa, gloata alegătorilor, în loc să scuipe și să-l huduie, crede în aceste minciuni?

Numerus Clausus? Da, domnule Vaida, dar întîi de acolo de sus, de unde te înfrupți d-ta.

Dar eu propun ceva și mai bun, *numerus nullus* în viața politică pentru cei compromiși. Îți convine?

Atunci cînd se primesc slugi în serviciu, li se cere referințe.

Să vină și acești domni cu pretenții de servitori ai intereselor țării cu aceleași referințe. Ce-au făcut, cînd au mai servit? Cum au servit?

Cei cinci mii de cititori ai noștri sînt puțini, dar dacă înțeleg să adere la o curățenie a vieții politice în acest stat, să fie apostolii purtători de cuvînt în rîndurile din jur.

Demascați, prieteni ai Cruciadei, pe lupii în piele de oaie ce vin să compromită lozinci și să-și prelungească domnia poftelor pe spinarea unei națiuni agitînd formule în care nu cred și pe care nu le vor aplica niciodată. Era experimentelor a trecut, țara nu mai are nevoie de soluții de cîrpeală.

Dacă poporul pretinde că poate fi suveran, să o arate, voi subscrie și eu atunci la caracatița democratică cu 18.000.000 de capete, dar cu 36.000.000 de ochi și tot atîtea mîini de apucat.

Mihail STELESCU

•

Panait ISTRATI
RĂSPUNS UNUI... DREPTIST DE LA "GÂNDIREA" [1]

Îl numesc "dreptist", pe d-l Toma Vlădescu de la *Gândirea,* fiindcă *în această* calitate, nu în alta, îmi răspunde domnia sa la *Scrisoarea deschisă... către dreapta,* cu care am debutat în noua mea "ipostază" și noul meu "avatar" de la prezenta *Cruciadă.*

Da, cred că numai în calitate de dreptist domnul Vlădescu și-a putut intitula articolul din *Gândirea:* "Răspuns lui Panait Istrati". Căci n-am putut să înțeleg pînă aproape de sfîrșit de ce domnul Vlădescu îmi "răspunde", cînd eu *nu i-am scris!*

Dar, înainte de a-și termina articolul, domnia sa se răstește la mine: *"Să mă ierte Panait Istrati dacă nu vrem să discutăm mai mult".*

Aici, m-am întrebat: cînd dracu am invitat eu pe domnul acesta să "discute" ceva cu mine, și cu atît mai puțin să discute ... "mai mult"!?

Și atunci, de-abia, mi-am adus aminte că *"Scrisoarea"* mea din *Cruciada* era deschisă... *"către dreapta"*, nu dreptei, cum mi s-a atras atentia că a trebuit să o intitulez. Ei, recunosc că această isteață subtilitate a mea s-a întors pe dos. Am nimerit-o și eu ca Irimia cu oiștea în gard. Adică, am nemerit în d-l Vlădescu sau: unde dai și unde crapă!

Căci, tocmai prin acest "către", eu voiam să vizez, nu "dreapta" cea instalată în *gândiri,* mai mult sau mai puțin rigide, ci acel imens tineret viu și vioi, artăgos și suplu, violent și generos, pătimaș și iertător, - așa cum îl văd adus azi în jurul acestei *Cruciade* pe care, dintr-o lovitură de umăr

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.11 din 14 februarie 1935

a și ridicat-o la cinci mii de exemplare vîndute, - acel tineret care aparține unui neam întreg și viitorului, nu "dreptelor" sau "stîngilor" sau "centrelor", toate borțoase de gîndiri sleite, toate atente la grăunțele pe care le ronțăie, toate gata să răspundă la o butadă vaidistă sau iorghistă [1], așa cum a ajuns de curînd "tinerimea generoasă" național-țărănistă: ELECTORALUL, ÎNAINTE DE ORICE "NUMERUS VALAHICUS"!

Dar, repet: subtilitatea acelui "către" al meu s-a întors împotriva mea. Și d-l Vlădescu, om al dreptei, a crezut că i-am scris lui și mi-a răspuns. Cum mi-a răspuns, vom vedea mai la vale, deocamdată, însă, eu stau și mă întreb: cîte "drepte", urmînd exemplul d-lui Vlădescu de la *Gândirea,* ar avea... dreptul să-mi răspundă!? Căci, începînd cu bătrîna"dreaptă" a d-lui A.C.Cuza și sfîrșind cu îndrăzneața "dreaptă socialistă" a d-lui Ștefan Tătărăscu [2], întîlnim în drum "dreapta" d-lui Codreanu [3], și pe a d-lui Goga [4], și pe cea "democrată" a d-lui Iorga și pe cea năzdrăvan-țărănistă a d-lui Vaida.

Adăugați, acum, la toate aceste "drepte" cu... drept la răspuns, toate "stîngile" care demult îmi răspund în felul d-lui Vlădescu, și veți vedea dacă n-am dreptul să cînt:

Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima romană!
Să-nvîrtim...

Ce să mai "învîrtim", fraților cruciați, că de astă dată am pățit-o! Și-am pătit-o, nu atîta fiindcă sînt lovit din toate părțile, - căci eu sînt învățat cu loviturile ca țiganul cu scînteia, - ci fiindcă mă lovesc tot oameni unul și unul, care m-au iubit altădată și binevoiesc să-mi acorde și acum că nu-s lipsit de talent, bătu-ma-r norocul!

---

1 - Aluzie la Al. Vaida Voevod și Nicolae Iorga.
2 - Frate al lui Gheorghe Tătărăscu, fost prim ministru.
3 - Corneliu Zelea-Codreanu.
4 - Octavian Goga.

Ei, pas de te războiește cu adeversari care încep prin a declara că te admiră nevoie mare și sfîrsesc prin a te cotonogi! Ba, domnul Vlădescu e și mai abil, căci domnia sa și începe și continuă și sfîrșește prin a-mi declara amor etern, dar, după fiecare declarație patetică, îmi arde cîte o manelă peste țurloaie!

Într-adevăr, din primele linii ale "răspunsului" său, aflu că d-l Vlădescu *"a citit aproape tot ce am scris";* că sînt o lungă poveste*"a inimii sale"* - (ah!) - ; că*"m-a urît, m-a iubit, m-a detestat și m-a adorat, rînd pe rînd"* ; că *"nimic din ce am spus pînă acum nu a fost adevărat";* că am *"mințit cu o dramatică sinceritate";* că pretinsa mea *"gîndire"* nu e decît*"o iluzie care s-a rătăcit în scrisul meu"* - (bineînțeles, din moment ce nu fac parte din redacția *Gândirii!*) și că *"niciodată n-am cunoscut decît aceste miragii oarbe pe care le știm, mobilizate poate parcă numai în serviciul unei impenetrabile nopti...".*

Și totuși, totuși adaugă imediat domnul Vlădescu:

"Să mărturisim mai repede, de la început, că nici o adversitate n-am mai putea să avem împotriva acestui mare scriitor, pe care-l iubim".

Căci:

"Pe cine ar fi putut să lase indiferent Panait Istrati, ce inimă de piatră ar fi putut să se întoarcă de la el, să uite mai ales că acest splendid vagabond și acest artist incomparabil idealizase, întinsese peisagiul românesc pe harta unei lumi întregi?... "

Apoi bine, stimabile, cum dracu' am putut să fiu *"artist incomparabil"* și să *"întind peisagiul românesc pe harta unei lumi întregi",* cînd, nu numai lumea întreagă, dar chiar și un colaborator de la *Gândirea* a putut să constate că *"nimic din ce am spus pînă acum nu a fost adevărat",* că totdeauna am *"mințit cu o dramatică sinceritate"* și că toată *"gîndirea mea e o iluzie",* niște *"miragii oarbe pe care le știm mobilizate toate parcă numai în serviciul unei impenetrabile*

nopți" ?!

Cum a putut să facă minunea asta un mincinos și un întunecat la suflet ca mine? Ei, cum, asta e treaba cititorului *Gândirii* s-o descurce! Domnia sa, domnul Vlădescu, care "mă adoră"*... quand même* - (hm! suspectă adorație!), continuă:

"Cu aceste drepturi, care să recunoaștem că sînt numai ale lui, Panait Istrati mi-a intrat în suflet adînc"... (Te rog, d-le Vlădescu, să nu umbli cu echivocuri!).

"... Sufletul acesta de adolescent (da? adolescent?!) *hotărît să primească pe noul prieten, așa cum era, în sfîrșit, cu toate deficiențele, cu toate frumusețile, cu toate viciile lui".*

Pardon, pardon! eu nu am "vicii", nu sînt cavaler de Curlanda! Eu fumez, atîta tot!

Dar să lăsăm gluma la o parte (căci te pomenești că iar mă acuză de "umor" vreun scrib național-țărănisto-bolșevizant de la *Cuvîntul Liber*).

"Răspunsul" domnului Vlădescu este un talmeș-balmeș polemic, literaro-politic, în care ditiramba se împletește cu invectiva la fiece pas, contrazicerea permanentă suprimă orice posibilitate de înțelegere, iar platitudinea se încalecă cu îngîmfarea în așa hal, încît te întreb dacă omul acesta e în toată firea, ori te afli în prezența unui biet dezechilibrat isteric.

El declară din senin că *"peste țara aceasta eu am aruncat noroiul tuturor destrăbălărilor internaționale"*, pe cînd, - numai zece linii mai sus! - spusese că am *"idealizat și am întins peisagiul românesc pe harta unei lumi întregi".*

El spune că *e gata să dovedească tot ce afirmă,* dar nu dovedește nimic, ci afirmă din nou că *"toată lumea a înțeles, a făcut aproape un credit nelimitat marelui scriitor, și Panait Istrati în țara aceasta n-a avut niciodată să sufere pentru ideile lui".* Ceva și mai mult: *"Panait Istrati a cunoscut, atunci,* (în 1925) *în România, un real triumf: nu știu dacă*

s-ar fi putut face mai mult".

Or, pe vremea aceea, singurul "triumf", ca și "creditul nelimitat", venea de la presa din Sărindar, care mă publicase pe toate coloanele și mă făcuse popular numai în cîteva luni, pe cînd presa reacționară mă declara *"o invenție jidovească a Adevărului"*, iar d-l Iorga scria în *Ramuri* un articol în care jura că *literatura mea se reduce la transpunerea în franțuzeste a ... haiducilor lui N.D.Popescu* [1] !?!

Tot așa de bine îmi dovedește d-l Vlădescu că *"niciodată în țara aceasta n-am avut să sufăr pentru ideile mele"*. Or, începînd cu domnul Nichifor Crainic, - care a scris atunci: *"Te-am primit cu flori, te vom urmări cu degetul pe trăgaci"* - și sfîrșind cu d-l Vlădescu, - care, în "răspunsul" său, dracu' știe ce vrea să spună, - TOATĂ LUMEA știe:

1) Că în vreme ce cărțile mele erau traduse în toate limbile civilizate, în țara mea n-am putut, timp de zece ani, să plasez mai mult de patru volume, din douăzeci.

2) Că o tăcere de mormînt, de la extrema stînga la extrema dreaptă, a făcut ca nici pînă azi să nu se știe exact la noi care este importanța operei mele; iar cînd *"praful de pușcă"* Marton Hertz [2] a voit vara trecută să încheie cu mine un contract general pentru tipărirea în ediții ordinare și de lux a tuturor scrierilor mele, toate cotarlele stîngiste, centriste și dreptiste s-au repezit să-l muște de fese și să-l facă să renunțe la acest lăudabil efort.

3) Că în 1929, ca să pot vizita țara, un ucaz "către Siguranța Generală și toate jandarmeriile din țară" a fost lansat de d-l Vaida - ucaz faximilat de *Viitorul* care a publicat atunci o mare caricatură în pagina I, unde figuram ca... *"Miss Turcia"*.

4) Că tot în toamna lui 1929, în urma calomniilor presei de dreapta, am fost împiedicat să țin o conferință, de cuziștii care au agătat pe bulevardul Elisabeta afișe scrise de mînă

---

1 - Scriitor de a doua mînă, specialist în literatură de inspirație populară.
2 - Unul dintre cei mai importanți editori din România interbelică

purtînd inscripția *"Jos jidanul Pinchas Istrati"*, pe cînd eu, baricadat în casa răposatului Zamfir Arbore [1], vegheam înarmat, pînă ce o mașină a prefecturii a venit să mă ia pe sus și să mă ducă la gară, deși un român nu poate fi scos cu forța din țara lui, nici împiedicat să intre, ci numai să iasă.

5) Că în ianuarie 1931, ca să pot ține o conferință la Iasi, alături de Mihail Sadoveanu, Topîrceanu și alții, a trebuit ca armata să ocupe piața Unirii și împrejurimile sălii Trianon, în vreme ce cuziștii, "gardiștii" și potăile comuniste urlau, spărgeau geamurile și băteau pe "jidani".

6) Că în mai 1933, cu prilejul "săptămînii cărții", ducîndu-mă să semnez dedicații la librăria Alcalay, o ceată de huligani a năvălit peste mine și am fost silit să mă apăr amenințînd cu revolverul, fapt care a fost trîmbițat de toată presa mare europeană începînd cu *le Temps* și *Journal de Genève* și sfîrșind cu organele nemțești, dar la noi nici un ziar n-a suflat o vorbă.

7) Că în momentul acesta chiar, atît editura Hertz, cît și Cartea Românească nu pot obține, cu plată, înserarea unui anunț al cărților mele, nici în presa din Sărindar, nici în cea din Brezoianu [2].

Totuși, domnule Vlădescu, afirmă, afirmă, și dovedește, dovedește pe dracu'!

"Triumf... credit nelimitat,.... nu știu dacă s-ar fi putut face mai mult!"

"Panait Istrati în țara aceasta n-a avut NICIODATĂ să sufere pentru ideile lui".

Dar înfumurarea acestui cronicăraș de la *Gândirea* nu se oprește aici.

Dacă eu vorbesc într-un *"fragment de jurnal intim"* despre *"moartea sufletului meu, care bîjbîie într-un întuneric de nepătruns"*, domnul Vlădescu sare de colo:

---

1 - Lider al Partidului Social Democrat.
2 - Stradă din București unde se aflau tipografia și sediul ziarului "Universul"

"Întunericul acesta noi l-am priceput demult."

I-auzi domnule! Da' priceput mai ești ! N-ai putea s-o aduci, așa din arcuș, ca să mă faci și pe mine să pricep? Căci, din parte-mi, mărturisesc că *"întunericul acesta"* n-am să-l pătrund decît doar dincolo de viață!

Ei, îmi replică domnul Vlădescu, asta e fiindcă ai trăit o viață *"de total refuz, de compactă nepricepere a vieții, a oamenilor, a lucrurilor dimprejur".*

Așa !... deci, există un sistem standard de *pricepere a vieții, a oamenilor, a lucrurilor,* așa cum există un sistem standard de a da drumul apei la closet!

Dar poate crede lectorul că numai pe mine domnul Vlădescu mă consideră atît de nepriceput. De loc! Tolstoi a fost și el tot un bou. Ascultați:

"De cîte ori tristețile lui Panait Istrati mai ales, nu m-au făcut să mă gîndesc la prințul Nechludov, care a căzut și el, învins de oamenii pe care și-a închipuit că iubirea lui numai i-ar fi putut ridica! IGNORÎND CA ȘI TOLSTOI MATERIALUL UMAN pe care nu-l privește decît printr-un fel de oglindă interioară, gîndirea lui Panait Istrati este TOT ATÎT DE PENIBILĂ, TOT ATÎT DE GOALĂ."

Ca a lui Tolstoi! Ei, cel puțin sînt în bună tovărășie!

Acum, poate că cititorul își închipuie că, de data asta, după o afirmație atît de originală asupra lui Tolstoi și a mea, domnul Vlădescu se va feri ca de foc să aprecieze și el în viață prostiile după care m-am prăpădit eu și autorul *Învierii?*

Nici gînd! Gîndirea unui scriitor de la *Gândirea* e mobilă ca o sfîrlează. Ascultați-l ce spune numai la două linii depărtare de aprecierea nimicitoare de mai sus:

"... cînd furtunile urlau în jurul lui, pe Bărăganul acesta fantastic al lui Istrati, ars de viscol și de durere, atunci el a întins mîna după ce-i trebuia mai mult - după IUBIRE, după PRIETENIE.

S-a format atunci, cu siguranță, în sufletul scriitorului nostru acest absolut moral care comandă toată opera lui.

PRIETENIA, IUBIREA, vor fi astfel valorile supreme de viată. De aceea, peste toate sumbrele lui rătăciri se înaltă mereu mai sus, din Panait Istrati, acest lucru IMENS DE FRUMOS: un cult NEMURITOR închinat PRIETENIEI, DRAGOSTEI DE OM, pe care el îl pricepe însă cu un sens absolut și l-ar vrea realizat integral în toate instituțiile omenești."

Deci, *"iubirea, prietenia, dragostea de om"* sînt *"un lucru IMENS DE FRUMOS"*, ceva *"NEMURITOR"* ?

Probabil, din moment ce atît eu cît și bietul Tolstoi, am reușit pînă la urmă să atragem atenția domnului Vlădescu asupra gîndirii noastre deopotrivă de penibilă, deopotrivă de goală.

Da' drăcos mai erai, domnule Vlădescu!

*

Aceeași aroganță, aceeași fatuitate, cînd subtilul intelectual de la *Gândirea* crede că poate informa România asupra comunismului meu, asupra lui Racovski [1], asupra chestiunilor rusești:

"Cum a devenit Istrati "comunist" vom vedea cînd va trebui să analizăm formația și procesul gîndirii lui. (Am răscolit toată revista, ca să găsesc această "analiză" "a formației" și "procesului gîndirii" mele). *Ne interesează acum numai de ce a părăsit el o religie al cărei fanatic atîta de fervent era, pînă la un anumit minut cel puțin...* Vers l'autre flamme *este o versiune numai. Dar poate mai este și alta".*

Poate... domnul Vlădescu, mare initiat, ne-o relevează:

"Se știe că între Panait Istrati și dr. Racovski, fostul ambasador sovietic la Paris exista o strînsă prietenie, la care

1 - Christian Rakovski(1873- ?) - De origine bulgară. Organizator al partidului socialist în România. Lider bolșevic în Ucraina. Reprezentant al puterii sovietice la Londra și apoi la Paris, de unde este rechemat în 1927, fiind acuzat de troțkism. Reintegrat în 1934.

mai participa, mi se pare, Anatole de Monzie și alți intelectuali ai stîngii franceze. Dar în acest timp intervin grave schimbări în conducerea Sovietelor. Trotki este trimis în exil. Iar într-o bună zi Racovski este chemat să dea nu știu ce explicații la Kremlin... Nefericitul diplomat și aventurier nu bănuiește nimic, se duce la Moscova. Panait Istrati îl însoțește..."

Admirați vă rog siguranța ridicolă cu care acest scrib afirmă că *"nefericitul Racovski"*, întocmai ca un nefericit șoricel, "NU BĂNUIEȘTE NIMIC" și cade în capcană, cînd știut este că la bolșevici, - chiar și la cei de mîna a șaptea, spionajul, contraspionajul, informația exactă ținută la zi, la oră, formează preocupația de căpetenie, mergînd pînă la patimă, pînă la obsesie. Dar pentru ca Racovski *să știe perfect* ce-l așteaptă la Moscova nu era nevoie de nici un fel de ohrană [1], căci el era opozant troțkist și Stalin, prin presa rusă și chiar prin *l'Humanité,* îl ataca fățiș. Deci, el se ducea ca soldat disciplinat.

N-are a face! Pentru domnul Vlădescu, toți diplomații sovietici sînt niște ogari, niște aventurieri care, cînd bănuiesc cu adevărat ceva, sar pe fereastră, ca faimosul Bessendowski, și se duc să-și publice memoriile în *le Matin!*

Dar, să urmărim mai departe pe eruditul cunoscător al chestiunilor sovietice.

"... ce a văzut Panait Istrati la Moscova, constituie iarăși un capitol foarte complicat. (Bre, bre!) *Pînă la condamnarea și exilul lui Racovski, impresiile lui Istrati le publica* Humanité, *cu lux de entuziasm. După această condamnare și după acest exil, care au atins pe Istrati în marea lui prietenie,* (asta n-ar putea decît să mă onoreze!) *aceleași impresii, dar cu altă culoare, s-au publicat în gazetele de dreapta..."*

Care *"gazete de dreapta"* ? afară de un interviu în *Nouvelles Litteraires,* dat numai după ce m-am întors din Rusia, toate celelalte "impresii" le cunoaște singur d-l Vlădescu.

1 - OHRANA - politia politică a Rusiei tariste.

Dar e măcar adevărat că am publicat, așa cum s-ar crede, impresiile mele din Rusia în *l'Humanité* ? Un articolaș sau două și un interviu, smulse cu sila de Vaillant-Couturier, asta e tot ce a apărut în acest organ care, din ziua apariției *Kyrei,* m-a tratat de scriitor burghez.

Cît privește chestiunea capitală, adică revirimentul meu anticomunist, pe care d-l Vlădescu îl atribuie numai și numai persecuției suferite de Racovski, apoi tocmai contrariul e adevărat, *căci Racovski a fost dizgrațiat și trimis la Astrahan chiar din primele luni ale sosirii noastre în Rusia,* iar eu am continuat să fiu răsfățatul oficialității, - voiajînd gratuit, purtat în automobile de lux și primit peste tot cu alai, - timp de șaisprezece luni, pînă-n ajunul plecării mele, cînd a isbucnit *"Afacerea Rusakov"* [1] adică nenorocirea unui simplu lucrător, socrul lui Victor Serge, care urma să fie împușcat fiindcă poseda un apartament jinduit de mafiile comuniste locale.

Cînd am aflat din gura lui Koltov, redactorul *Pravdei* comsomolilor, *că nenorocirea care lovise pe Rusakov nu era un caz izolat, ci era nenorocirea unei jumătăți din populația sovietică, atunci am declarat că nu mai am nimic comun cu acest fel de a fi comunist și am plecat trîntind usile.*

Acesta este adevărul, așa cum l-am descris pe larg în *Spovedania unui învins.*

Dar cum să convingi pe d-l Vlădescu? El are "versiunile" lui și le... afirmă !

Cu aceeași putere de documentație afirmă domnia sa că aş fi ţinut *"un discurs la Odesa, prin care ceream anexarea Basarabiei la republica Sovietelor",* fapt care a răvășit crunt măruntaiele patriotice ale domnului Nichifor Crainic și l-a făcut să scrie acel articol în care cerea huliganilor săi să mă *"urmărească cu degetul pe trăgaci"* .

Ori, în Rusia, oratorul străin spune una, iar ziarele sovietice traduc discursul așa cum vor ele, şi eu habar n-am

---

1 - Vezi volumul "Spovedanie pentru învinși", Ed. Dacia 1990.

avut că am cerut anexarea Basarabiei la Rusia.

Ceea ce este, însă, cunoscut la Paris și ce ignorează complet domnul Vlădescu, e că încă înainte de a mă duce în Rusia am avut o controversă publică cu Barbusse [1], combătîndu-l pe tema că Basarabia aparține istoricește Rusiei. Deși comunist pe atunci, i-am spus lui Barbusse că chestiunea nu se pune *istoricește,* ci *etnograficește,* căci o provincie nu poate să aparție o mie de ani unei națiuni dominante, din moment ce limba actualei provincii e limba unei alte țări, această provincie aparține de drept patriei mame. Și acesta e cazul Basarabiei, am declarat eu atunci.

Mai afirmă d-l Vlădescu că la Bruxelles, tot pe vremea aceea, am făcut *"o penibilă șarjă împotriva României, a teroarei din această țară, a intelectualilor ei, aceeași pe care Panait Istrati, i-a întîlnit, i-a iubit, i-a îmbrătișat, i-a... sărutat adeseori".*

"Adeseori" - nu! și, mai ales *nu eu* am sărutat. Căci cine mă cunoaște, știe că mie mi-e scîrbă de sărutul între bărbați, dar într-adevăr, îmi amintesc că odată, cu prilejul acelei vizite, m-am pretat la îmbrățișări și pupături neobișnuite mie.

Iar în ce privește "penibila șarjă", ea n-a fost *"împotriva României",* ci împotriva asasinilor de la Tatar-Bunar [2]. În timpul procesului călăului Morărescu, am fost invitat de Vandervelde [3] și alții să spun ce se petrece în Basarabia. M-am mărginit să citesc dezbaterile publice care aveau loc la curtea marțială și publicate de *Universul* și *Dimineata* .

Astea sînt *"minciunile pe care le-am spus lui Frederic Lefèvre"*

---

1 - Henri Barbusse(1873-1935).

2 - Sat în Basarabia unde un grup de țărani acuzați de comunism au fost uciși de jandarmi.

3 - Emile Vandervelde(1866-1938) - deputat socialist belgian, președinte al Internaționalei a II-a.

*

Îmi mai rămîne să lămuresc pe cititor asupra cauzelor care au determinat pe dl. Vlădescu să scrie "penibila" sa "șarjă" împotriva mea.

E o cauză cu... cîntec.

"Dreapta românească" cea *"larg înțelegătoare"* și *"mult generoasă"* de la *Cuvîntul* lui Enacovici și de la *Gândirea,* al cărei *"sever exponent"* este d-l Crainic, îmi oferise, comunist fiind, în 1925, să deviu și un exponențel *dreptist, gândirist, cuvîntist.* Pasămite voiau domnii aceștia să facă din mine *omul lor* în Cetatea Luminii, și de cîte ori "exponenții" din țară aplicau o mardeală "jidanilor" cu "Karl Marx și praf de pușcă", eu, exponențelul de la Paris să dezmint faptul din înălțimea turnului Eiffel, adăugînd că în România "jidanii" sînt aceia care maltratează pe români.

Ei, regret, dar atunci, ca și acum cînd nu mai sînt comunist, naționalismul meu nu vede în evreu nici "Karl Marx", nici "răscoală", nici "praf de pușcă". Naționalismul meu continuă să împartă lumea în împilați și împilatori, după cum continuă să vadă în "exponenții" de la *Gândirea* niște dreptiști, care încă n-au făcut nimic pentru neamul românesc.

Iar dacă, și după cele scrise aici, ființa mea tot va mai "rămîne scumpă" d-lui Vlădescu, așa cum afirmă la sfîrșitul răspunsului său, mie nu-mi mai rămîne decît să-mi zic: Ferește-mă, Doamne, de cei cărora le *"rămîn scump"*, de cei cărora le sînt... ieftin mă feresc eu singur!

Panait ISTRATI

Mihail STELESCU
NICI DREAPTA, NICI STÎNGA [1]

Așa ca pe Calea Victoriei și-n actualele orientări politice, corifeii doctrinelor și programelor de guvernămînt au stabilit un "sens unic". Ori pe dreapta, ori pe stînga, iar guvernele se succed prin rotație ca la comanda electrică a sergentului de la intersecția a două străzi.

Imediat ce vei îndrăzni să treci strada, cînd "stopul" e de-a curmezișul, vei fi amendat.

Toate sînt rostuite cu tîlc și perfect armonizate ca și două rotițe dințate ce se îmbucă milimetric în relația lor disciplinată.

Dreapta?

Ce însemnează oare această denumire în politică?

Iubire de patrie. Respectarea traditiei. Iubirea lui Crist și a perceptelor lui. Națiune dominantă. Integritate teritorială. Țară a autohtonilor, sau cum ar fi la noi România a românilor.

Dar stînga ce-o fi însemnînd? Unitate. Distrugerea capitalismului spoliator. Ocrotirea muncitorului, manual și intelectual. Repartiția bunurilor în mod echitabil. O nivelare a straturilor sociale, o frățietate perfectă, o comunitate.

Dreapta înseamnă monarhie, regalitate.

Stînga înseamnă republică, soviete.

Și fiecare poate enumera în programul lor mii de puncte secundare diferite, pare-se.

Și iată deodată aceste două tabere, fiecare cu stindardul lor, încăierîndu-se, ucigîndu-se, semănînd ură și vrajbă între fiii aceleiași țări, ceea ce din punct de vedere al *dreptei* n-ar trebui să fie, din punct de vedere al *stîngii* nici nu mai vorbim.

Deci, de la început, ambele tabere fărîmă principiile lor de bază; în loc să înfrățească un neam sau o omenire le fărîmă pe amîndouă.

---

1 - **Cruciada Românismului** nr. 12 din 21 februarie 1935

Și odată primul principiu deviat, alunecușul urmează în virtututea inerției.

Taberele nu mai luptă pentru principii, încep să lupte pe legături de clasă, de interese, pentru principiile și ambițiile lor.

Șeful unei mișcări de dreapta într-o țară condusă de stînga luptă pentru înlocuirea Președintelui de Republică prin sine, ca dictator, sau, dacă n-are vreo combinație cu vreun prinț ca să-i ofere coroana, și-o visează pentru el.

Alții, într-un regim de dreapta, vor înlocuirea Regelui prin ei ca aleși ai poporului. Iar aghitotanții țintesc locurile următoare în ierarhia descrescătoare.

Capitaliștii merg cu dreapta, căci le asigură titluri, ranguri și onoruri, plus tinichelele din piept. Proletarii merg cu stînga, căci rîvnesc și ei, care crapă azi de foame - e logic, - la bogățiile capitaliștilor.

Că din cîteva miliarde fiecare s-ar alege cu o mie de lei la o populație ca a noastră, de s-ar împărți drept, aceasta nu contează și nici n-o socotesc.

Între timp, cu frecăturile dintre cele două tabere se aprind uri personale, pofte de răzbunări, dorințe de puneri la punct, care vin și se adaugă la program, chiar dacă nu cel scris, cel puțin la cel gîndit.

Și tot la vale, mai la vale pe pîrtia minunată a instinctelor animalice, ideile cedează poftelor, programele ambițiilor, iar finalul e o baie de sînge, zisă de "purificare". Și deoarece mulți se miră că în jurul "Cruciadei" s-au grupat oameni de stînga și de dreapta, iubitori de oameni și naționaliști fervenți, sînt datori acestor nedumeriri cu o explicație:

Noi nu sîntem nici de stînga, nici de dreapta și totuși, oricît de paradoxal ar părea, sîntem de amîndouă.

Ne iubim țara și neamul, dar iubim și pe om.

Sîntem monarhiști, dar ne ridicăm în contra nobleței degenerate și a capitalismului opresor. Sîntem pentru România a românilor, dar nu voim să ucidem pe cel de alt neam.

Sîntem în contra evreilor, da, dar în măsura în care ei

reprezintă un element dizolvant și antiromânesc.

Cînd va fi să așezăm pe scaunul electric un hoț, sau să-l spînzurăm de vreun stîlp de telegraf, nu-i vom cere nici certificatul de botez, nici cel de naționalitate.

Cînd însă un ins va pretinde un post în conducerea destinelor neamului românesc, îl vom întreba, desigur, dacă-i român, căci numai un român poate să se integreze aspirațiilor românești.

Dacă o formulă morală de *dreapta* e bună și sănătoasă, o vom aplica, la fel ca și o formulă economică de *stînga*, sau viceversa.

De ce numaidecît trebuie să fiu mussolinian, hitlerist sau stalinist sută în sută?

Experiențele din afara hotarelor noastre trebuiesc să ne slujească de exemplu, greșelile eliminate, cele bune controlate, verificate și adaptate sufletului românesc.

Sînt atîtea probleme strîns legate de interiorul hotarelor nostre cărora nu le vom găsi rezolvarea nici în fascism și nici în comunism...

Ce să facem noi cu un corporatism copiat sau cu colhozurile rusești?

Dar cîți din șefii actualelor mișcări de dreapta și de stînga de la noi *au gîndit* cînd au pornit la drum?

A răsărit un Mussolini italian, de ce n-ar fi și unul român, și-au zis ei. S-a creat un soviet la Moscova, de ce n-ar fi unul și la București, mai ales că Italia fascistă și Rusia sovietică, avînd interesul de a-și consolida regimul intern, mai dădeau și *ceva parale* pentru o propagandă externă

Iată de ce noi nu vrem să ne conformăm *"sensului unic"* care o fi bun pentru circulația pietonilor dar nu se poate aplica în *circulația socială.* Iată de ce părem multora neclari și nebuloși, tocmai pentru faptul că știm prea clar ce vrem și care este adevărata cale.

Bine, vor zice marii doctrinari răsfoind în tratatele și vastele lor opuri, dar cum se numește această tendintă a voastră?

Iată, într-adevăr, aici sîntem slabi și vulnerabili, am uitat să ne agățăm o tinichea de coadă, care să ne facă reclamă.

Noi îi zicem românism.

Şi chiar dacă minţile marilor gînditori vor refuza, cu logica lor deformată de cuvinte create de ei, în care azi se încurcă *tot ei*, mai rău ca într-un desiş de mărăcini, noi n-avem ce le face, piatra azvîrlită de nebuni nu noi vom căuta-o, căci avem altceva mai bun de făcut.

Mihail STELESCU

Panait ISTRATI

PE MARGINEA "SCRISORII UNUI MUNCITOR"[1]

De cînd colaborez la *Cruciada,* sau ca să vorbim ca *Vremea* - de cînd sînt "iar la modă după cum devine", încep iarăși să găsesc în curierul meu scrisori din lumea muncitoare. Luate în ansamblul lor, aceste scrisori nu permit să tragi nici o concluzie, adică nu spun nimic complet, din care să deduci ceva pentru sau contra unei idei, unei acțiuni. Sînt divagări lipsite de substrat politic și moral, de interes general. Fiecare îmi dezvăluie necazul lui personal. Și cei mai mulți termină cerîndu-mi cărțile.

Rareori cîte unul mă înjură sau mă mustră că nu sînt "serios", sau că n-am fost "niciodată serios". Acestia își trădează lagărul. Mai ales cetățeanul care-mi reproşează lipsa de seriozitate, mă ajută să-mi aduc aminte cît de veche e această meteahnă a mea, care era și a lui Ștefan Gheorghiu, ca și a lui Costică Mănescu [2].

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.13 din 28 februarie 1935.

2 - Lideri socialiști și sindicaliști. Cel din urmă - fost lider P.S.D., partid de care se va desparte, înființînd Partidul Socialist al Muncitorilor.

Toti trei eram considerați, - de pontifii socialismului român și de coteii lor - ca și niște elemente neserioase, fiindcă de multe ori le încurcam socotelile - socoteli cu cîntec - iar uneori mergeam chiar pînă la a le da de gol mîrșăvii și intrigi, care pe atunci, e drept, nu aduceau mari neajunsuri pe capul muncitorimii, dar care, de la război încoace, au dus clasa muncitoare de rîpă, dezbinînd-o într-o mie și una de fracțiuni.

În ce mă privește - nefiind militant și nețiînd să fiu - n-am vrut să sufăr de ostracizarea pe care ne-o aplicau serioșii mișcării, nouă neserioșilor. Dar răposatul Ștefan Gheorghiu, precum și mult necăjitul Costică Mănescu - amîndoi suflete devotate mișcării și care nu puteau trăi o zi fără să lupte cot la cot cu muncitorii - au cunoscut piedici și umilinți, care pe unul l-au dus la groapă și pe celălalt l-au făcut o epavă umană, deși Mănescu a desfășurat o activitate și a dat dovadă de o cinste care trebuiau să-i asigure un loc în conducerea destinelor clasei muncitoare, rămase azi în mîna avocăteilor și "revoluționarilor" palavragii, unelte docile în mîinile guvernanților.

Istoria însă nu se lasă multă vreme falsificată. Și poate că se va ivi într-o zi omul care, dînd cuvînt faptelor, să stabilească bilanțul trădărilor, lașităților și crimelor tuturor acestor "serioși" care au asasinat opera de dezrobire muncitorească, reducînd-o la o simplă parodie electorală.

*

Dar iată că un muncitor, Aurel Mihăilescu, legător de cărți, trimite redacției *Cruciadei* o scrisoare, din al cărei cuprins o bună parte a fost publicată în nr.10 al acestei reviste, (joi 7 februarie 1935) [1].

Nu-l cunosc deloc pe Aurel Mihăilescu, dar felul cum pune el chestiunea e nou și simptomatic:

---

1 - Vezi **Addenda** pag.202.

"Sînt un biet muncitor dezamăgit de viață, de politică, de cele două tabere adverse: dreapta şi stînga, care deopotrivă s-au dovedit neputincioase în ameliorarea vieții omului. Vă mărturisesc că eu, unul, (și ca mine sînt, cred, toți muncitorii), nu mai ştiu încotro să mă orientez, în cine să mă încred..."

Și după ce schițează în fugă *"realitatea tristă și mizerabilă, care a dus pe muncitorul român în bezna neîncrederii și haosul desnădejdii"* termină întrebîndu-se ca Cernîșevski[1].

"Ce e de făcut?"

Ei bine: muncitorul care pune problema în felul de mai sus nu mai aparține clasei sale, și cu atît mai puțin metodelor de luptă marxiste.

Această scurtă și simplă tînguire conține în germene toate elementele de descompunere ale psihologiei marxiste și ridică problema destinelor omenești la o înălțime unde soluțiile sînt aproape cu neputință de întrevăzut.

Într-adevăr, marxismul, invincibil în domeniul legilor economice care conduc omenirea, s-a dovedit de o ignoranță fenomenală pe tărîmul cunoașterii sufletului omenesc. Din cauza acestei ignoranțe, el nu admite nici o concluzie pesimistă, oricare ar fi înfrîngerile pe care le suferă clasa muncitoare de aproape o sută de ani de cînd se poticnește neîncetat, lăsîndu-se pradă tuturor experiențelor și mai ales tuturor intereselor personale ale episcopilor marxiști experimentatori.

În materie de suflet, marxismul e un butoi al Danaidelor în care speranțele omenești trebuiesc turnate cu găleata la infinit.

A trădat generația lui Marx? Ce are a face?! Vina nu e a butoiului. A trădat generația lui Bebel [2] ? La fel! A trădat

---

1 - Autorul broșurii de propagandă socialistă "Ce e de făcut?".

2 - August Bebel(1840-1913) - socialist german, fondator al Partidului Social Democrat German.

generația lui Lenin? Idem. Trădează acum în Rusia, generația consomolilor în vîrstă de 20 de ani, sprijinind stalinismul creator de alianțe militare universale? N-are nici o importanță. Tu, clasă muncitoare, nu te îndoi o clipă de soliditatea doctrinei, tu continuă să torni speranțele tale secundare în butoiul fără fund al dezrobirii marxiste.

Oboseală? Dezamăgire? Îndoială? Revoltă sufletească? Dezgust de a mai servi de carne de experiență tuturor protopopilor marxismului?

Interzis! Acestea sînt slăbiciuni burgheze. "Muncitorul conștient" trebuie să toarne mereu în butoi, fără să se uite la rezultat. Asupra rezultatelor, se însărcinează sinodul să dea comunicate.

Cît privește acțiunea din lagărul dreptei, despre care prietenul Mihăilescu vorbește cu aceeași dezamăgire, netăgăduit, și acțiunea acestui lagăr e osîndită la același insucces, cu toate pretinsele succese și promisiuni de viitor ce se trîmbițează din țările unde dreapta conduce destinele populației.

Deci, cum bine spune Mihăilescu, ori încotro te-ai întoarce cu fața, aceeași nenorocire te pîndește. Nici o speranță de ameliorare a vieții omului necăjit nu se mai întrevede la nici un orizont.

Dar aceasta nu e decît o latură a răului. Atîta timp cît muncitorul era liber să lupte sau să nu lupte pentru o năzuință, să adere sau să nu adere la o mișcare, soarta lui nu atinsese culmea nenorocirii, căci el putea cel puțin să-și spuie: "La urma urmei, duceți-vă la dracu', și unii și altii! Eu am să-mi văd de sărăcie, și ce-o mai fi om vedea!"

Această fericită epocă am trăit-o eu și toți cei ca mine, sub regimul unei democrații quasi-universale, cînd puteai să dispui de persoana ta, să umbli tot pămîntul fără pașaport și

să găsești de lucru ori de cîte ori erai hotărît să execuți orice muncă. Astăzi, însă, munca, toate muncile, au devenit o fericire mai rară decît tinerețea și sănătatea, iar democrația universală s-a urcat ea singură pe dric, de unde cioclii ei decretează stări de asediu, cenzuri și cele mai absurde și mai fanteziste remedii economice, care restrîng putința de a viețui pînă la a o rezerva unei infime familii de privilegiați.

De unde vine acest faliment al democrației și al tuturor libertăților dinainte de război?

Două sînt cauzele, deși de fapt ele se confundă:

1) Izbucnirea terorii roșii care, propagată cu imensele mijloace ale unui stat ca Rusia, amenința, imediat după război, să cuprindă tot pămîntul. Acest pericol a înspăimîntat burghezia liberală și chiar democrația socialistă. Reacțiunea, am văzut-o: unele țări au răspuns cu fascism integral, altele, au început să îngrădească libertățile, reducîndu-le pe alăturea la o dictatură deghizată, cum e cazul la noi.

2) Criza economică. Această criză se datorește desfrîului de libertate cu care regimul democratic a înțeles să practice sistemul trusturilor înfometătoare de populații, precum și acea autarhie, care obligă pe cetățean să plătească un articol "național" de trei ori mai scump și infinit mai prost, decît acela care i se oferă de peste graniță.

Astfel am ajuns ca pe de o parte, milioane de oameni să îndure foamea și toate celelalte lipsuri, în vreme ce cantități uriase de articole necesare existenței se distrug, numai ca să menție prețurile ridicate, spre fericirea cîtorva magnați și acelor cu care ei guvernează lumea în chip... democratic.

Această stare de lucruri obligă omenirea să aleagă între comunism și fascism, singurele regimuri care nu mai tolerează sistemul economic al bunului plac și care pretind să ne vindece de toate relele prin dictatură economică.

Cum ne vindecă, o vedem în țările în care dictaturile de stînga și de dreapta sînt în vigoare de la război încoace. Nu

numai că nu vindecă nimic, dar mai suprimă și dreptul sfînt al omului necăjit de a trimite la dracu' pe toți doctorii economiști și de a-și vedea de sărăcie, uneori luîndu-și lumea în cap - așa cum spuneam mai sus.

Iată deci culmea nenorocirii. Muncitorul e forțat să aleagă între cele două terori care se impun azi peste tot pămîntul. A voi astăzi să fii democrat și să dispui de tine, este tot atît de absurd ca și cum ai voi să fii bogat cînd tu mori de sărăcie.

*

"Ce e de făcut?"

Pentru moment - un moment care va dura cine știe cît - nu mai e nimic de făcut. Omenirea merge spre o suferință din ce în ce mai crîncenă, fie că va domina comunismul, fie că va domina fascismul, căci atît un regim, cît și celălalt, nu va consimți să hrănească (amară pîine!) decît pe omul care va abdica de la orice spirit de dreptate și va urla cu lupii.

Iar cine se va încăpățîna să nu urle cu nici un fel de lupi, va păți ca mine, care, nemaiaderînd la nimic, (adică, nemaisusținînd nici o tabără), am ajuns să-mi dărîm o situație dintre cele mai de invidiat și - mînat de o boală care nu iartă - să fiu în curînd nevoit să trăiesc din mila cuiva sau să-mi pun capăt zilelor.

Se prea poate să optez pentru cerșetorie, dacă viața și scrisul vor continua să mă intereseze. Cerșetorul e un om stăpîn pe conștiința lui, ca și hoțul, iar umilința ne este recomandată de toate înțelepciunile divine. La urma urmei, sînt creștin.

Panait ISTRATI

Mihail STELESCU
CLASĂ SI NATIUNE [1]

Istoria oricărei societăti pînă în zilele noastre, scria Karl Marx în manifestul comunist din 1848, nu a fost decît istoria luptelor de clasă.

Si aceste lupte de clasă s-au perpetuat pînă-n zilele noastre culminînd în lupta dintre burghezie si proletariat.

Lupta de clasă azi, nu mai poate subzista. Notiunea de clasă proletară e sustinută în mod fals pentru a mai putea da viată perimatelor conceptii marxiste, speculate în folosul unei dictaturi rosii, între intelectuali si muncitorul manual nu mai există barieră, decît din respectul pentru stiintă. Trecînd peste toate aparentele, societatea e îmbibată de un suflu nou de viată si de o nouă conceptie despre legăturile dintre oameni.

Mîna fină a căutătorului în cărti se întinde frăteste, fără încretituri de frunte, mîinii bătătorite de muncă a tăranului sau a hamalului.

Blazoanele snobilor s-au prăbusit. Munca a devenit în locul lor titlu de noblete. Munca nu mai e socotită o nenorocire. Mai mult... munca devine pe zi ce trece un drept, nu o datorie.

Clasa, în întelesul marxist al cuvîntului, e o delimitare voit artificială, cu toate aparentele reale de existentă, dar care se prăbuseste în fata unei Natiuni, ce întelege ca în totalitatea ei să formeze o clasă, o natiune muncitoare.

Cuvîntului muncitor i s-a dat o acceptie pur manuală si chiar dispretuitoare, accentuată de însăsi corifeii socialisti, care reduceau notiunea de muncitor la lucrătorul din uzină.

Ori, muncitor trebuie să fie tot individul care e membru component al unei natiuni, deoarece o natiune în care pot vietui trîntori e o natiune sortită pieirii, care nu-si mai merită numele.

Între un membru al clasei burgheze si unul al clasei

1 - **Cruciada Românismului** nr. 13 din 28 februarie 1935

proletare nu există diferență din punctul de vedere *om* și mă surprinde faptul că doctrinarii marxiști, care spun că iubesc pe *om* ațîță totuși în numele unei clase fictive ura între oameni.

Deosebirea între un burghez și un proletar constă numai în educație și avere.

Ori aceste două lucruri se pot nivela printr-o altă educație și o repartizare echitabilă a averilor.

Marxiștii condamnă lupta de clasă unde totuși mai pot exista și există deosebiri native, fundamentale. O rasă se deosebește de alta prin structură sufletească și fizică, prin calități și defecte cu profunzimi atavice depărtate în timp și totuși, pentru marxiști, antagonismul între clase e veșnic întreținut și alimentat cu ură, ceea ce între rase se caută a se atenua.

Dacă ura de rasă e numită de marxiști sălbăticie, apoi ura de clasă, fictivă și falsă, e mai mult: e criminală.

Națiunea e adevărata clasă în înțelesul de colectivitate, de muncă, legată de interese și nevoi.

Națiunea e clasa, care vorbind aceeași limbă, trăind într-o singură mare familie, avînd la bază aceleași aspirații și nevoi, stăpînind în comun o uzină împrejmuită de hotare, poate pretinde pentru ea dreptul de comunitate, de interese ce le are de apărat față de alte națiuni.

Clica de azi a capitaliștilor pontifi peste avutul unei Națiuni și cu lacheii lor de politicieni, nu vor mai fi mîine în România pe care o dorim și pentru care luptăm.

De la industriașul, mare întreprinzător, ce poate conduce cu măiestrie un grup de uzine, și pînă la umilul măturător de stradă, toți vor fi muncitori, toți vor forma națiunea muncitoare.

Acela care nu va munci, nu va crea, va fi în mod automat eliminat din corpul Națiunii și sortit pieirii.

România de mîine va fi un șantier, unde un corp de 14.000.000 de muncitori vor salahori cot la cot, pentru a frămînta cu sudoare zorii unei ere noi: era muncii.

Iată de ce "Cruciada" înțelege să nu militeze pentru o dreaptă care are înscris în programul ei printre altele: *"crearea*

unei mici burghezii românești, în locul celei străine", adică o simplă înlocuire de stăpîni mici și tirani.

Nu, atunci toată națiunea ar trebui să devină o mică burghezie, dacă prin mică burghezie se înțelege o bunăstare relativă.

Națiunea nu mai poate fi diferențiată în mici și mari burghezii, în muncitori și trîntori, în spoliatori și spoliați.

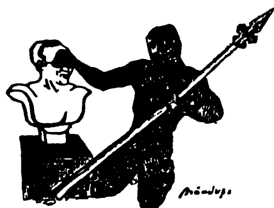
Națiunea va trebui să devină una prin muncă.

Iată de ce condamnăm dreapta care luptă pentru întronarea unei oligarhii autohtone, tot atît de mult ca și stînga care luptă pentru înscăunarea unei oligarhii cosmopolite.

Și una și cealaltă sînt false și interesate.

Națiunea muncitoare este scopul și ținta noastră. Națiunea muncitoare de la Gurile Dunării, care va regenera prin exemplul ei mișcările și luptele sociale de mîine.

Mihail STELESCU

martie 1935

Panait ISTRATI

NUMERUS... POLITICIANUS [2]

Mai întîi de toate, să-mi dea voie redactia Cruciadei s-o hiritisesc pentru cavalerismul de care a dat dovadă tuturor inserînd - fără să-i adauge vreo surdină - intempestiva mea "Întîmpinare" [2] publicată în numărul trecut al revistei. De asemenea e demn de toată lauda bărbătescul ei răspuns, în care, pe de o parte, recunoaște că am dreptate cînd apăr linia de orientare a *Cruciadei,* iar pe de alta, *pune punctul pe i* observînd că această *linie de orientare* n-a fost impusă de nimeni, nimănui, ci s-a născut ea singură şi a devenit de la sine "condiţiunea absolută" a colaborării noastre paralele, în urma amicalelor confruntări de idei care au avut loc în văzul și-n auzul publicului cititor al *Cruciadei.*

Nici eu n-am înțeles altfel, dar m-am exprimat confuz.

Ei bine, dusmanul poate să se bucure, iar prostul de la galerie poate să rîdă fiindcă de aceea dusmanul e dusman, si prostul e prost; eu însă pretind că acest fel de a lua martor pe cititor în conflictele inerente unei colaborări între două foste extreme, e greu de întîlnit în analele luptelor politice. El dovedește că la această *Cruciadă* nu există INTERESE care să fie în joc, ci numai IDEI. Și dacă într-adevăr interesele sînt bogate în "rufe murdare" care nu se pot "spăla" decît... "în familie", apoi Ideile sînt asemănătoare acelor prunci sănătoși pe care poporul îi dezbracă și-i spală în mijlocul curții neîmprejmuite, sub văpaia soarelui, în admirația trecătorilor care strigă : "Ptiu, să nu-i fie de deochi, că frumos băiat ai, Leanco!"

Da. Cruciada va face prima dovadă de românism robust refuzînd să fabrice, pentru uzul alegătorului momit,

1 - **Cruciada Românismului** nr.14 din 7 martie 1935.
2 - Vezi **Addenda**, pag.204

acele "comunicate" senine de partid sau acele dulcege răfuieli redacționale, gen "Cuvîntul Liber" ("Liber" sic!) destinate cititorului bleg, dar care de fapt nu înșeală pe nimeni, "omul din stradă" înțelegînd totdeauna că în dosul ușilor (capitonate sau nu) comparșii s-au certat şi scuipat ca țiganii, fie și numai la figurat.

La *Cruciada*, omeneștile conflicte și, poate, dezbinări, neavînd nimic de cocoloșit, trebuie să se desfăşoare la lumina zilei. Să ne aducem aminte de frumosul exemplu de curățenie sufletească pe care Montesquieu îl dădea secolului său cînd, rupînd o mare și veche prietenie cu mai nu știu ce abate, își oprea cunoscuții pe stradă și le spunea: *"De acum încolo să nu mai ascultați de abatele X cînd vă vorbește de mine, nici pe mine cînd vă vorbesc de el, căci ne-am certat și nu mai sîntem prieteni."*

Iată acum o chestiune foarte gravă, asupra căruia s-ar putea ca vederile mele să fie cu totul diferite de ale prietenilor mei "cruciați".

Este vechiul dada al antisemitismului universal: *Numerus clausus,* devenit brusc și la noi o arzătoare problemă de rezolvat, de cînd d-l Vaida ("Jetant son bonnet pardessus les moulins"!) a declarat pe față că își face din el un punct de program de guvernămînt.

Eu știu cît de scump este inimii unui fost "legionar" acest falnic stindard al *"jidovului", cauză a tuturor relelor de pe pămînt* și bănuiesc cît am să-i devin de antipatic cînd am să încep aici să-i dovedesc pe scurt la ce puțin lucru se reduce măreața lui revendicare. Am să-i devin antipatic, se poate, dar cum oare m-am condus eu în viață, în așa fel ca să-i deviu cuiva simpatic, în paguba convingerilor mele?

Numerus clausus!

El nu se poate trata decît în două feluri.

Primul fel: *În toată echitatea.*

Al doilea fel: *cu... anasîna!*

Să luăm primul fel și, ajutați numai de bun simț, să încercăm a-l traduce în fapt. El pune chestiunea pe terenul proporționalității, și eu am spus în articolele mele precedente că n-am nimic de zis împotriva aplicării acestui principiu, căci trebuie să fie cineva nebun ca să pretindă că e drept și uman să mănînce pîine patru "străini" (minoritari, evrei) și numai un român, cînd proporția populațiilor respective este tocmai în raport invers.

Acum să trecem pe teren.

Cel dintîi, d-l Istrate Micescu [1], devenind port-parolă al avocaților fără procese, ne arată că la baroul de Ilfov, din aproape cinci mii de avocați, aproape jumătate sînt evrei minoritari. Bun. Aplicînd principiul proporționalității în chipul cel mai arbitrar să zicem că vom reduce pe acești avocați "străini" cu pașaport românesc, de la două mii la două sute.

Ce rezultă de aici? Că clientela celor o mie opt sute înlăturați va cădea peste noapte în pestelca națională a avocatului antisemit? Dar eu presupun că acea clientelă este și ea tot "streină", căci nu cred că un român, avînd nevoie de un avocat, își alege tocmai unul evreu, așa cum face cînd ocolește măcelăria murdară și scumpă a lui nea Ghiță, ca să cumpere carne bună și convenabilă de la Ianos, sau o pereche de ghete de la Avrum.

Și atunci? Nu e oare logic să presupui că toată, sau măcar marea majoritate a clientelei evreiești și minoritară va reveni celor două sute de avocați străini rămași în barou (rămași, prin ce criteriu? prin tragere la sorți?), mai ales cînd bănuim cît de implacabilă va fi ura acestei clientele după un astfel de triumf al xenofobiei?

Așa judec eu, condus de bunul simț. Dar se poate să mă înșel.

---

1 - Lider al avocaților antisemiți români. Membru al comisiei de redactare a Constituției lui Carol II.

Mai departe.

Al doilea cuvînt cu aparență de documentare, l-am auzit la d-l prof.Giurescu, care a spus de la tribuna Camerei, că *"avem azi în învățămîntul secundar circa șaizeci de mii elevi la cincisprezece milioane de români, cu patruzeci și cinci de mii de elevi la patru milioane de minoritari"*.

Ce vor să spună cifrele acestea? Că românii au prea puțini elevi, sau numai că minoritarii au prea multi? În cazul întîi, leacul e ușor: guvernele noastre patriotice n-au decît să trimită la școli înalte pe toți feciorii de țărani, așa cum face statul sovietic, cu proletariatul lui. Asta nu e treaba minoritarilor.

Treaba minoritarilor începe însă de îndată ce aceleași guverne.patriotice ar voi să le stăvilească accesul la învățătura superioară, căci, ar putea să ne întrebe cum are drept ungurul sau evreul: *"cu ce drept voiți dvs. să ne împiedicați să ne instruim copiii?"*

Da, *să-și instruiască copiii!* Pur și simplu. Nu e voie? De ce ?

Domnul profesor Giurescu [1] nu ne-o spune.

Ne spune în schimb cu același prilej că ar fi bine ca dl. ministru de interne să ia măsuri împotriva *Cuvîntului Liber,* fiindcă această revistă şi-a permis să întrebe pe mai mulți intelectuali ce cred ei despre viața liceanului nostru sub părinteasca oblăduire a profesorului român, iar cei întrebați au răspuns cum au putut.

Am avut plăcerea să fac cunoștință d-lui Giurescu în casa unui distins diplomat străin, dar din puținele lucruri discutate atunci împreună n-am înțeles că domnia sa e mai fascist decît mine. Căci eu nu sînt fascist decît cu cei care, ca d-l prof. teolog de la Iași , spun că vor pune la zid pe oricine nu le împărtășește părerea. Atît. Și *Cuvîntul Liber,* oricît ar cocheta cu comunismul, n-a spus niciodată că

---

1 - Membru în cabinetul Tătărăscu.

cineva trebuie pus la zid pentru ideile lui pașnice. Așa că eu nu prea înțeleg cum poți practica teroarea împotriva celor care o repudiază chiar și în cazul cînd aceștia se contrazic admirînd fie "socialismul" lui Stalin, fie pe cel al lui Hitler, deși ei se pretind democrați nevoie mare.

În felul acesta, ar urma ca noi aceștia de la *Cruciada* să fim în curînd nu numai suspendați, dar chiar puși la zid, căci de îndată ce se va ridica cenzura, avem de gînd să spunem stăpînitorilor acestei țări lucruri mult mai neplăcute decît fleacurile pe care le-ar spune *Cuvîntul Liber,* chiar într-un regim de libertate.

Nu e voie? De ce? Oare omenirea nu mai are dreptul să spuie că i-a ajuns cuțitul la os, cînd într-adevăr i-a ajuns?

Foarte curioase, moravurile politice ale partidelor noastre "liberale", fie ale celui de la cîrmă, fie ale celui din opoziție, căruia aparține d-l Giurescu.

*

Nu mai puțin curioase sînt moravurile politice ale partidelor noastre țărăniste, - și acum ajungem la *numerus valahicus* al d-lui Vaida.

Dintre toți bărbații noștri de stat d-l dr. Vaida Voevod mi-e cel mai simpatic, - nu fiindcă acum doi ani, aflînd că sînt în mizerie neagră, m-a chemat și mi-a acordat un mic ajutor, (căci mie țara mi-e datoare măcar atît cît îi este datoare d-lui Titulescu), - ci numai fiindcă dl. Vaida știe *"să-și azvîrle căciula pe deasupra morilor",* cu dezinvoltură vrednică de toate cauzele sfinte.

Cu o condiție: trebuie ca, într-adevăr, aceste cauze să fie sfinte. Or, ce ne spune d-sa în discursul de la Cluj? Anume că, cutare și cutare industrii din Ardeal nu întrebuințează români decît ca paznici și servitori, încolo numai minoritari.

Dar, bine, nu o știm noi din constatările statistice ale

domnilor Iuliu Maniu, dr. Sabin Mănuilă [1] şi Octavian Goga, că oraşele din Ardeal sînt minoritare în proporţie de optzeci la sută? Şi atunci ce să întrebuinţeze industriile? Regăţeni? Şi cu localnicii ce să facă? Să-i arunce pe drumuri? Să-i trimită în Africa? Să-i omoare? Nu se poate, bineînţeles, căci oamenii au dreptul la viaţă şi la proporţionalitate. Va trebui deci, să-i împrăştiem pe la alte industrii din vechiul regat, unde nu sînt deloc străini. Cu alte cuvinte, să vînturăm populaţiile!

Ce fel de cauză sfîntă este aceasta?

Să admitem însă că programele de opoziţie pot fi şi programe de guvernămînt, (de guvernămînt fără lovitură de stat). Ei bine, rezultatele aplicării principiului proporţionalităţii vor fi atît de ofticoase, încît nimic nu va fi modificat în starea actuală de lucruri. Se va fi scremut un munte de şovinism, ca să fete un şoricel de fericire naţională.

Iată deci că primul fel de a trata problema lui *Numerus clausus,* adică : *în toate echitatea,* nu duce la nimic.

Rămîne al doilea fel: *Cu anasîna!*

Acesta, da, zic şi eu că merită toată luarea aminte. Să vi-l formulez, aşa cum l-am auzit rostit de un bun prieten al meu, membru marcant în partidul naţional-ţărănist, oficial gazetar şi scriitor de talent. (Nu vă spun mai mult că vi-l dau de gol)....

Venise omul să mă muştruluiască, pentru că scrisesem împotriva unui profesor de teologie, partizan al terorii roşii şi grevist al vieţii din motive constituţionale-democratice. Am vorbit de una, de alta, apoi, de problema minoritară. Şi atunci, deodată, prietenul meu spune:

"Iată, în chestiunea asta mărturisesc cinstiţi: n-am fost pus în situaţia de a mă vedea înlăturat de la pîine de către un evreu, dar dacă aş fi pus, s-ar putea foarte bine să deviu antisemit ca toţi cei care sînt puşi. N-am avut nimic de spus,

1 - Directorul Institutului Român de Statistică .

atîta timp cît locuinta a fost încăpătoare. În ziua, însă, în care mă văd amenințat să fiu dat afară din propria mea casă e drept să dau eu afară pe cel de curînd pripășit. La urma urmei, pămîntul acesta, nu evreii, ci românii îl apără de vreo mie de ani încoace!..."

Am reprodus textual. Și vă rog să nu-mi cereți numele, că vi-l spun și se face tărăboi. Deci cu anasîna! Vă azvîrlu afară pînă la unul. Ca la Hitler. Ca în Sovietia, unde se retrage muncitorului opozant cartea de sindicat și rămîne pe drumuri pînă crapă, fără ca măcar să fie lăsat să plece în toată lumea.

La noi, națiune civilizată, minoritarii vor fi liberi să plece oricînd. E și acesta un mare noroc, *par le temps qui court!*

Nu știu dacă d-l Vaida este pentru o soluție atît de radicală, dar dacă este, eu tot cred că ea nu e o soluție. Și iată de ce:

Astăzi avem patru milioane de minoritari, la aproape douăzeci de milioane de locuitori, și asta e cauza mizeriei poporului român. Dar înainte de război, n-avea decît trei sute de mii de evrei, la o populație de șapte milioane. De ce am ajuns la răscoalele țărănești? Din cauza lui Mochi Fischer [1]?

Vai, Cruciaților! Eu am să mor și voi o să trăiți. Dar cu riscul de-a ști că veți scuipa pe mormîntul meu, eu vă sfătuiesc să nu vă vărsați nici o picătură de sînge pentru acest numerus ... politicianus, numerus... demagogus!

Căutați mai curînd să vă precizeze d-l Vaida, ce înțelege d-sa prin ridicarea poporului român, prin punerea sa în valoarea care să-l facă apt, nu numai să ție piept raselor cuceritoare, dar chiar să le dizolve în sînul lui. Și dacă domnia sa înțelege să ia taurul de coarne şi să suprime exploatarea, jaful, sinecura, cumulul, nepotismul, chiulangismul, - dacă înțelege să puie un termen *asasinării seculare a poporului român de către români, nu de către minoritari,* atunci, binecuvîntată să-i fie răzvrătirea de la Cluj! Toți

1 - Mare proprietar evreu de pămînturi în Moldova.

romanii nedreptățiți îl vor urma. Și toți minoritarii flămînzi. Căci atunci va fi loc în țara asta pentru 40 de milioane de suflete.

Dacă nu - *numerus politicianus!... Numerus demagogus!*

Aceasta trebuie să fie Evanghelia ta, tinerime generoasă!

Panait ISTRATI

Mihail STELESCU
ANTISEMITISM ȘI ANTIROMÂNISM [1]

Imediat ce un om își manifestă cu mai multă energie ideile sale despre românism și despre dreptul de suveranitate națională, e etichetat de presa din Sărindar de "antisemit".

Ce legătură ar putea fi între afirmarea unui românism militant și ura împotriva "evreilor", nu știu. Dar un lucru e cert. Acel ce-și va manifesta public ideile naționaliste va deveni automat un anti-iudeu, în fața atacurilor lor.

Și acum, luînd cazul nostru, al celor de la *Cruciada,* rămîne să vedem dacă sîntem sau nu *"antisemiti"*. Și deoarece iudeilor le este foarte drag acest termen, *antisemit,* dar care în realitate e fals și inexact, nu-l voi întrebuința deoarece nu reprezintă sentimentul nostru.

Noi nu sîntem contra nimănui, dar sîntem pentru țara și neamul nostru, iar dacă cineva e contra țării și neamului nostru, atunci desigur că se va ciocni cu noi.

Pentru noi "insul", indiferent de religie și origine, care are aspirații contrare românismului este un antiromân și de aceea tuturor iudeilor care manifestă astfel de sentimente nu-i

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.14 din 7 martie 1935

vom mai jigni cu termenul de *"jidan"*, dar nici *"evreu"* nu-i vom spune, deoarece "evreu" reprezintă noțiunea de neam, ci îl vom eticheta pur și simplu *"antiromân"*.

Astfel, *antisemitismul* nostru este în raport direct cu *antiromânismul* lor.

Zilele trecute mi-au scris vreo trei cititori care mărturiseau că sînt "evrei" și că, aprobînd atitudinea *Cruciadei*, întrebau totuși "ce avem cu ei".

Simpla mărturisire că sînt evrei pune o stavilă între aspirațiile românilor și ale lor. Și aceasta deoarece la ei, prin cuvîntul *evreu*, se exprimă conștiința de neam aparte, menținut prin religia lor. De ce oare un "evreu" creștin nu poate exista? De ce este svîrlită anatema asupra evreului *ce-și părăsește religia?*

De ce botezarea lui Auschnit a trezit invective din partea "evreilor" de renegat?

Înainte de botez nu era român, și cum după botez nu mai este, ce trebuia să fie?

La Iași, același lucru, un oarecare *Carol Diamant*, avocat, voieste să treacă la creștinism, iar presa "evreiască" strigă: renegatul, trădătorul, etc. Iar un oarecare *Lazăr Marcu* iată ce scrie: "... Carol Diamant însă nu e un fapt divers și nu e un fapt divers nu pentru că a prezidat odată Comunitatea Israelită - de care astăzi se leapădă ca de un satana. *El iese din normal pentru că gestul lui e făcut într-un timp în care cei mai îndepărtați evrei se simt mai mult ca niciodată evrei.*"

Așa deci. Există o conștiintă națională evreiască; o conștiintă care prin faptul că e strîns legată și prin credință nu poate fi, în conviețuirea cu românii creștini, decît antiromânească și anticrestină.

Dacă "evreii" vor să fie români să nu mai vorbească *că se simt mai mult ca niciodată evrei*, iar dacă n-o pot face, și nici nu le-o cerem, ba mai mult, noi aceștia de la *Cruciada* îl vom stima oricînd pe un naționalist evreu. Să nu joace însă rolul de duplicitate murdar și laș pe care în realitate îl joacă. Pentru

acești antiromâni și anticreștini noi rămînem ireductibili dușmani.

Iată de ce aceia ce își zic *evrei* să nu se mire de ura românilor în contra lor. Să nu-și mai facă *partide evreiești, fond de ajutorare palestinian, pregătiri de Halutimi, macabei, steag alb-albastru, filme naționaliste evreiești, ca "Sabra" etc, etc.*

Căci oricît de naivi am fi, cu tot zgomotul de moși al Sărindarului, nu vom putea crede și nimeni nu va crede că între atari manifestări și conștiința de român poate exista vreo legătură.

De aceea, înțelegem să socotim pe *"evrei"* ori membri ai neamului nostru, și atunci, din manifestările arătate mai sus sînt antiromâni, ori să-i socotim "evrei", și atunci sînt minoritari la cot cu toti ceilalți. Medie nu există.

Desigur, sînt unii care, fiind liber cugetători și atei, au pierdut conștiința neamului din care fac parte odată cu credința.

Aceștia pretind că ei pot fi buni români, deoarece nu mai consumă carne de porc, nu merg la sinagogă, etc. parcă acestea ar fi condiții de neromân - curios - sau abandonarea lor ar implica românismul.

Desigur că nu avem nimic cu acel *străin* de neamul nostru că a reușit să se integreze nouă, dar nu prin consumare de carne de porc.

Dar cum pot cere acești izolați cazare, cînd marea masă din *"ghetouri"*, din burghezia și din aristocrația banului manifestă un antiromânism fățiș.

Iată, deci, că nu noi manifestăm antisemitism, deoarece n-avem nimic cu neamul evreiesc dacă el vrea să se considere *cavalerește* și deschis *neam evreiesc*. Îl vom respecta, după cum cerem și noi să ni se respecte neamul.

Dar dualitatea e o falsitate pe care noi o socotim și îi vom spune *antiromânism*.

Pentru noi, "evreii" în situația de azi, cu pretențiile false care le au, de români, nu-i putem socoti decît antiromâni și

numai așa le vom zice.

Ei sînt de vină de excesele la care se dedau atîția; *ei* evreii, au inventat numirea de antisemit.

De aceea să ne ierte Sărindarul că nu-i putem fi pe plac să ne intitulăm *"antisemiti"*, fiindcă aceasta e o noțiune falsă care nu interpretează atitudinea noastră, ci noi îi acuzăm pe domniile lor de antiromânism.

Nu vom practica nici violența contra domniilor lor, căci nu sîntem adepții "huliganismului", dar dacă va trebui să rezolvăm odată problema altfel decît platonic, vom face așa fel încît istoricii să scrie că *românismul n-a învins prin huliganism, ci prin revoluție natională.* Termenul, de data aceasta, credem că e cel preferat.

Mihail STELESCU

Panait ISTRATI
CINE PROPAGA ANTISEMITISMUL [1]

Antisemitismul îl propagă evreii. Nu toți evreii, bineînțeles. Și nu cei mai inteligenți. Un Lazăr Seineanu, un Tiktin, Gaster, Candrea, [2] ori acest extraordinar Barbu Lăzăreanu, - care ne va răzbuna într-o zi de toate călineştiadele eminesceniste şi ne va da un Eminescu debarasat de toate putregaiurile cu care-l copleșesc românii scăpati din balamuc sau medici avizi de publicitate, - asemenea evrei nu oferă priză șovinismului nostru tricolor, sălbatec şi tîmp.

Probabil că aceşti oameni nu s-au simțit niciodată vizați de grosolăniile antisemitismului zevzec. Se poate ca ei să se fi simțit români ca toți cei 100% din populația autohtonă a acestei țări, care n-au pergament de la Traian. Ei au

1 - **Cruciada Românismului** nr.15 din 14 martie 1935.
2 - Autori de dicționare ale limbii române.

muncit cu sîrguinţă pe ogorul românismului autentic, şi uneori au plecat, şi-au luat lumea în cap. De peste hotare, n-au răspuns cu ură. Şi-au văzut de treabă, senini, puţin trişti, ca atunci cînd te vezi hulit în ţara ta. Da, în ţara ta!

Am cunoscut la Paris pe unul dintre ei, pe acela al cărui dicţionar universal al limbii române m-a învăţat să scriu româneşte şi m-a instruit, *) aşa cum am povestit undeva. Era atît de fericit să afle că într-adevăr pe paginile lui mi-am îmbogăţit buchele materne, încît nu mai putea să scoată un cuvînt. La urmă, mi-a zis:

- Vezi cum iubirea unuia singur te răzbună de ura cîtorva mii.

Iar cînd, acum cîţiva ani, la Iaşi, am auzit în casa lui Mihail Sadoveanu pe mult înstrăinatul Isac Horowitz [1] cîntînd "Pe lîngă boi", *în idiş,* am plîns, deşi eu nu plîng decît la cinematograf, unde mă duc o dată pe an. Am plîns, fiindcă, din glasul şi ritmul acelui armonios "Pe lîngă boi" în graiul "zidănesc", am înţeles că pămîntul pe care te-ai născut e un bun misterios şi nefast: unii - ca Isac Horowitz - plecînd copil în lume îl iau cu ei, nu *"pe talpa ghetelor",* aşa cu Mirabeau se întreba dacă e cu putintă, ci in inimă, în suflet; alţii - ca latifundarii din 1907 - îl transformă într-un mormînt al unei naţiuni.

Între aceste două feluri de oameni, să-mi spună "cruciaţii" noştri : care sînt românii?

***) în schimb cine va voi azi să se instruiască cu dicţionarul enciclopedic** Cartea Românească, **va constata că în vreme ce Vasile Pârvan figurează în** Larousse Illustré du XX-ême siècle, **este inexistent în această pretinsă enciclopedie românească, şi asta nu din cauza jidanului Candrea, ci dintr-a jigodiei naţionale Adamescu, care a exclus pe cine contraria spiritul său de gaşcă. Aşa de pildă veţi găsi pe ilustrul necunoscut Ion Trivale (I.Netzler), pe autorul Sfetea sau pe nu ştiu ce frate al lui Alecsandri. Dar nu veti ghici niciodată după ce criterii s-au crezut drept să figureze scriitorii mari ca Sadoveanu, Rebreanu, Cezar Petrescu, dar nicidecum alţi scriitori mari ca Arghezi, Topîrceanu, Galaction, Ibrăileanu,Lovinescu.**

Înţelegeţi ceva din halimaua asta care costă două mii de lei?(n.a.)

1 - Ziarist american, originar din România. A cunoscut pe Istrati în perioada 1930-1931. Autor al volumului de amintiri "Zile şi nopti cu Panait Istrati".

Mai am o mărturie:

Copil de șase ani, veneam din Baldovinești la Brăila, în zori de zi, cu căruța cu struguri a unchiului Dumitru. La tîrg, pe cînd îmi sorbeam salepul, priveam. Și ce vedeam?

Vedeam trecînd evreul. Gusta o bobită din coșul frumos orînduit. Îi plăcea, cumpăra. Găsea că sînt acri, își vedea de drum.

Iată însă că se oprea "conu' X", "dipotat" colegiul întîi, cu argatul după el. În fața acestuia, unchiul începea prin a-și scoate căciula, dar de îndată ce-l vedea că-i răvășește tot coșul, repede se oțăra:

- Să mă ierți, coane X, dar te rog să nu-ți bați joc de munca mea! Îți place, bine. Nu, uite drumul!

Ce făcea conu' X?

Ah, aste e o poveste întreagă! E povestea iobagului român.

Conul' X își vedea de drum, într-adevăr, așa cum îl poftise unchiul, dar nu trecea mult și sosea în galop subcomisarul pieții, care îi cîrpea unchiului două labe, de vedea stele verzi:

- Hristosu' măti de cojan! Stii tu pă cine-ai insultat, mă?

Ah, "cruciaților", sînt tare supărat acum, cînd astfel de bucurii naționale nasc din noaptea amintirilor mele! Dar sînt fericit că pot să rostesc aceste blesteme în casa voastră, nu în cea din Sărindar.

Aici am vrut să ajung! (Nu, n-am *vrut* nimic... Așa mi-a fost scris. Eu nu sînt decît o moriscă a Destinului).

*

S-ar putea să-mi obiectați: "Dar evreii buni sînt rari". Aș putea să vă răspund: "Nici românii buni nu sînt mai deși". Eu, însă, pretind că oamenii trebuiesc împărțiți și judecați altfel.

Bunătatea și răutatea lor nu sînt în funcție de naționalitate, ci de condiție socială, înainte de toate, apoi de temperament, de inteligență. Astfel, cercetați, aflăm că omul anonim, care luptă din greu cu viața, e mult mai bun, mai tolerant, mai înțelegător. El e și cel mai numeros.

Se știe că am fost vopsitor, zugrav de case, și în meseria asta, pe vremuri mai ales, evreii compuneau trei sferturi de breaslă. Ei bine, nu-mi amintesc să fi asistat la vreo bătaie între evrei și români, pe chestie de naționalitate. Iar acel "mă, jidane", care răsuna uneori pe schele ori la cafenea, nu stîrnea în inima celui vizat nici un fel de ură, căci îl știa lipsit de răutate. Pe unii, ca și pe altii, munca, necazurile, nedreptățile patronului român ori evreu, ne striveau deopotrivă și ne înfrățeau în aceeași jale.

Nu se poate spune același lucru despre "intelectualul" român ori evreu. "Intelectualul" între ghilimele este lepra, este pacostea omenirii oropsite.

Acestuia, îi sare țandăra din senin. El nu acceptă viața decît sub aspectul ei dulceag. El e succeptibil ca o mîță belită, e veșnic pornit pe hartă si se crede uns de Dumnezeu ca să dea sentințe. El e sarea vieții. Fără el, omenirea ar pieri.

"Intelectualul" acesta e mai totdeauna gazetar. Și aici, bineînțeles, evreul abundă în toată lumea. Și tot aici, acest evreu, e un om rău, un criminal. El exasperează pe autohton. El propagă și justifică antisemitismul.

Unul dintre cei mai fecunzi și mai citiți dintre romancierii noștri [1] îmi spunea, nu de mult:

- Nu sînt antisemit, dar nu știu cum, la o întorsătură de condei, mi-a scăpat odată o apreciere dezavantajoasă cu privire la evrei. Atît mi-a trebuit! Timp de ani de zile, am fost inexistent pentru întreaga presă evreiască.

Mie nu mi-a "scăpat" niciodată vreun blam la adresa eveilor, si nici nu putea să-mi scape. Dimpotrivă, toate cărțile mele sînt pline de gînduri drepte pentru ei, iar în viața de

1 - Mihail Sadoveanu

CRUCIADA ROMÂNISMULUI

SAPTAMANAL DE ORIENTARE POLITICA SI SPIRITUALA

VOL. I, Nr. 15 — Director: MIHAIL STELESCU — JOI 14 MARTIE 1935

— MONDE — 1 —

LE HAIDOUK DE LA SIGURANZA

PAR HENRI BARBUSSE

Vive l'homme qui n'adhère à rien ! (Panait Istrati)

PANAIT ISTRATI fasciste ?

— MONDE —

JEAN-RICHARD BLOCH

Homère, marchand de cacahuètes

LE LOUP DEVENU MOUTON OU PANAIT ISTRATI FASCISTE

S. LES

Panaït Istrati ou le cadavre vivant

PANAÏT ISTRATI DANS SON NOUVEAU RÔLE

Le cas Panaït Istrati

La lettre (Une réponse)

LES VICTOIRES DU CAPITALISME

MONDE

LA REVUE JUIVE DE GENÈVE

GENÈVE, le 20 Février 1933

Mon cher Panaït,

Tu es terriblement attaqué dans la presse juive. Il paraît que tu es devenu antisémite ...

toate zilele, le-am fost, celor buni, frate de cînd mă știu pe lume. Și cu frăție m-au răsplătit toți evreii oropsiți.

Nu însă lepra "intelectuală". Aceasta n-a înțeles să facă din mine decît un lacheu în slujba ..."umanitarismului" care îi convine ei. În ziua în care am spus că acest "umanitarism" asasinează o muncitorime nevinovată în Rusia, s-a isprăvit cu mine! Am fost îngropat sub o tăcere cît Himalaia.

Din această tăcere, gazetarul evreu și lacheii lui n-au ieșit decît în ziua cînd m-au văzut că m-am atins de evreii comuniști din Chișinău, la care Francis Jourdain s-a dus să ceară lămuriri asupra stării de lucruri din România.

Acum, priviți la pagina întîia a *Cruciadei.* Lăsați la o parte tot ce e imprimat. Sînt, mai toate, tăieturi din ciuperca "independent" comunistă *Monde,* a lingăului comunist sadea Henri Barbusse, căzută la un tiraj de rîs, de cînd pontiful Stalin, nemulțumit de ea, i-a interzis intrarea în Rusia, după ce, pe vremea cînd mă aflam la Moscova, a pus să se scrie în Pravda, (enorma Pravda!), că ... *"tovarășul Barbusse, scriind romanul ISUS, a dat dovadă că e un mic intelectual burghez, care a căzut mai jos decît popa Renan"* (Autorul lui ISUS - carte admirabilă, fie zis în treacăt - deși se afla și el în Rusia, a încasat palma, a tăcut și a continuat să lingă labele lui Stalin). De la întîi februarie, căzîndu-i pe negîndite pleașca cu noua mea "trădare", *Monde* caută să-și refacă virginitatea habotnică, publicînd în fiecare număr răspunsuri cerșite si ușor obținute de la oameni de teapa directorului său.

Bineînțeles, campania asta de dărîmare a "Haiducului Sigurantei", care durează de o lună, pe o întreagă pagină din *Monde,* n-are absolut nici un ecou în presa franceză. Nici un ziar n-a semnalat-o. Si ce e mai curios, nici *Humanité.*

În schimb, *Monde* si-a găsit un bun aliat în presa idiș. Mi-o semnalează doi buni prieteni evrei: Isac Horowitz, de la New-York, si colaboratorul meu la *Familia Perlmutter,* Josue Jéhouda, de la Geneva, după cum se poate vedea din scrisorile lor facsimilate.

Primul, este un Evreu care-și iubește neamul și limba, exact în felul meu: fără practici religioase și fără paradă naționalistă. E un om și un artist în suflet, gazetar de talent.

Al doilea e un habotnic de fațadă. Scriitor distins și cetățean elevețian civilizat, el ține morțiș să-și propovăduiască nu știu ce crez palestinian dublat de vegetarism si homeopatie. Treaba lui, căci nu concepe nici un fel de ură de rasă.

Unul îmi spune, cu o durere care mi-a umplut sufletul de revoltă, că articolul d-lui M.Soctzier, din bucureșteana *Di Woch* - *"În sfîrșit... Panait Istrati!"* - a consternat pe toti evreii de-acolo, cu știrea că am devenit "fascist, antisemit" și că mă "confund cu Garda de Fier".

Celălalt - trimițîndu-mi articolul din *Monde* al d-lui Cohen, pentru care nu mai sînt decît un "cadavru viu" - îmi spune că sînt "teribil de atacat în presa evreiască", fiindcă aș fi devenit un "antisemit turbat".

*

Ce au cu mine, acești domni Soctzier și Cohen? Căci, una din două: ori m-au citit și stiu că la Cruciada nimeni nu e antisemit, ori nu m-au citit, și urlă vînt. Cum știe d-l Cohen de la Geneva că eu sînt "copilul drag al Siguranței"? Si pe ce se sprijină d-l Soctzier de la Bucuresti, cînd pretinde că *Cruciada* e Garda de Fier și că eu sînt "fascist si antisemit?"

Dar poate că acesti domni, ca și toti cei de calibrul lor de-aici și de aiurea, or fi stiind și ei ceva și anume: or fi văzut că *Cruciada* toată și subsemnatul, sîntem anticomuniști.

Ah, asta e altă gîscă, dar ce are a face anticomunismul cu faptul de a fi evreu? Nu cumva evreul - evreul "intelectual" sistem Soctzier-Cohen - este un comunist înnăscut? și un "umanitarist" sistem Sărindar?

Nu cumva toată această susceptibilitate evreo-umanitaristo-democrată se confundă cu apriga dorintă a lui Stalin

de-a întinde fericirea sovietică peste tot pămîntul? Căci, cum se explică faptul acesta nou că e de ajuns să te atingi de un comunist, pentru ca imediat să vezi țipînd un evreu-"intelectual"? Și cum se face că toți acești evrei "intelectuali", ca și toți lingăii naționali în slujba lor, nu rezervă un pic de "umanitate" și celor asasinați fără judecată în "patria proletariatului"? De ce n-au niciodată un cuvînt de reprobare, un protest, un sentiment de revoltă împotriva fascismului roșu, împotriva dictaturii roșii, împotriva antidemocrației și anti-umanitarismului care au îngenunchiat un popor de o sută șaizeci de milioane de suflete?

Ei bine: eu numesc acest fel de a fi evreu o crimă, o politică de asasinare a poporului românesc.

Și - că voi mai fi ori nu voi mai fi mîine alături de *Cruciada* - un lucru am de spus în chip categoric: toți aceia care confundă interesele rasei lor cu interesele comunismului, precum și tagma națională care îi urmează și pregătește astfel terenul invaziei sovietice, sînt dușmanii omenirii. Cu atît mai mult, dușmanii acestei țări.

Acestora le trebuie nu Cruciadă, ci metodă mussolinistă, kemalistă, hitleristă, adică: stîrpire pînă la cel din urmă.

Panait ISTRATI

Mihail STELESCU

FASCISM, HITLERISM, ROMÂNISM [1]

Atitudinea Cruciadei a stîrnit o oarecare nedumerire în rîndurile celor care o urmăresc de mai mult, o parte din prieteni ne opresc în drum să ne întrebe dacă mai sîntem sau nu *"naționaliști"*, altii ne mărturisesc jenați că sîntem *confuzi*, iar altă parte, văzînd că nu mai voim să ne încadrăm nici în tiparele *"dreptei"*, nici în tiparele *"stîngii"*, ne consideră *"de mijloc"*, în sensul burgheziei democratice.

O mică parte, o foarte mică parte, aceea a oamenilor care nu au nevoie la ochi de apărătorile ce se obisnuiesc să se pună la caii nărăvași, pentru a nu se speria dacă văd mai mult de ce au inaintea nasului, numai aceia, foarte putini, au înțeles *orientarea* Cruciadei.

Cruciada nu e o mișcare de masă, nu e o dizidență, nu e o grupare, nici partid. Ea vrea să fie laboratorul în care vrea să se pregătească oamenii și ideile călăuzitoare ale românismului de mîine. Spun ale românismului de mîine, deoarece azi, în politica și orientarea spirituală a vieții noastre ca neam, nu se promovează românismul ci, de unii democrația franceză a marii revoluții; de alții fascismul italian, național-socialismul german, comunismul rusesc și nimic, dar absolut nimic izvorît dintr-o analiză și-un studiu al autohtonului.

Oamenii noștri politici și intelectuali nu se mai obosesc în a gîndi, se mulțumesc în a copia în chipul cel mai grotesc totul, de la democrație pînă la dictatură.

Constituția e o copie. Programele politice, copii fidele după cele din străinătate, moravurile copiază în ce e mai rău și decăzut. Scriitorii copiază și imită pe străini, editorii cer cărți à la "pirigrilli", uniformele mișcării naționaliste, imitație, salutul,

---

1 - **Cruciada Românismului** nr. 16 din 21 martie 1935

imitație, totul, dar absolut totul, imitație meschină și detestabilă.

Oamenii noștri politici și intelectuali dau impresia unor maimuțe care toată ziua beau cafeaua ca Laval, fumează ca Chamberlain [1], privesc ca Mussolini, poartă mustață ca Hitler și fac pe excrocii à la Stawisky [2].

Cînd cască Mussolini la Roma, codreniștii se prosternează la pămînt, iar cînd rîde Hitler la Berlin, d-l Vaida se simte obligat să rîdă si el.

La fel și adunătura noastră de comuniști care simt rece în gură cînd Stalin bea apă la Moscova. -

Toți cu gîndurile, cu sufletele și ochii peste hotare. Mulți înjură și închid aparatele de "radio" cînd aud imnul national, dar ciulesc urechile la *Horst-Vesel* [3], *Giovinezza* [4] sau *Internaționala.*

Neam de robi, nevolnici și murdari, iată ce sînt aceste specimene de oameni, ratați și goi de gînduri; se mulțumesc cu împrumuturi și imitații pentru a-și satisface poftele de "führeri și duci" în miniatură.

Ce doctrină a izvorît oare în mintea lor? Pentru ce idei militează?

Corneliu Codreanu pune să i se traducă discursurile lui Mussolini care-i servesc de program, iar o parte din tineretul cuzist umblă cu "Mein Kampf" la subțioară.

Acolo stau oare formulele salvatoare ale neamului românesc? Nu, de o mie de ori nu. Înapoi la gînditorii noștri și cu privirile ațintite la dramele ce se dezbat pe brazdele acestei țări. De acolo izvoare de doctrină și de program. Care din toți cei citați mai sus au făcut-o?

A! "Cruciada" e lipsită de linie pentru că nu-i sticlesc ochii spre Roma sau Berlin.

---

1 - Arthur Neville Chamberlain (1869-1940) - conservator englez.

2 - Alessandre Stawisky (1883-1934) - om de afaceri italian. Prin "sinuciderea" sa a declanșat un întreg scandal politic.

3 - Imnul nazist.

4 - Imnul fascist.

Corneliu Codreanu spunea acum vreun an că *"soarele răsare de la Roma"*. Ei bine, nu, pentru acest neam, soarele răsare de la București.

Fascismul, are părți bune și părti rele, le constatăm pe amîndouă. Îl admirăm pe Mussolini ca pe un mare creator și salvator al țării sale din ghearele comunismului, dar atît. Din fascism vom reține un lucru, experiența lui.

Ce s-ar putea aplica din fascism la noi?

Cinstea, dreptatea, munca? Dar acestea sînt de cînd lumea, şi n-au izvorît pentru prima oară în mintea Ducelui. Sistemul? Cei care spun că e integral salvator, au fost acolo să vadă, să trăiască, să studieze? Nu vizite protocolare ca însoțitori oficiali. Și admițînd că e salvator pentru Italia, în ce măsură și cît de cîrpit se poate aplica la noi?

Dar hitlerismul? Azi, în afara de o oarecare socializare, poporul german se găsește pe linia mare. Imperialistă, urmărită de veacuri. Hitler a refăcut și a recîștigat emanciparea Germaniei. I-a dat impuls nou de viață și aspirații de revanșă.

Inconstestabil, Hitler e un mare german și mîine poate să ne fie aliat sau dușman, dar atît. Noi avem de învățat si din experiența national-socialistă ceva, dar iarăși sistemul de a conduce un popor industrial și imperialist, nu poate fi copiat pentru noi, un popor agricol şi paşnic.

Și aici, munca, morala, cinstea şi disciplina nu sînt hitleriste. După cum în Italia nu sînt fasciste decît în măsura în care sînt aplicate acolo, ci pot fi foarte bine și românești, dacă se vor aplica aici.

Da, dar unii spun că sîntem fasciști din cauză că am fi pentru dictatură, iar altii hitleriști, deoarece am fi *"antisemiți"*.

Dictatura noastră am lămurit-o în articolul *"Omul trebuie să adere"*, acestora le răspundem iarăși că dictatură e și-n Rusia și nu-i zice fascism. Antisemitismul de la noi... , ei bine, de data aceasta iau apărarea hitlerismului; antisemitismul de la noi compromite pe cel german. Voiți exemple, iată-le:

D-l Goga, antisemit, a fost cooptat zilele acestea într-un

consiliu de administrație alături de "jidani" împreună cu d-l Tilea.

D-l general Zizi Cantacuzino (gardist), e în trustul cimentului alături de "jidani" (și nici trustul zahărului de la *Ripiceni* nu e străin de persoana domniei-sale)

Așa antisemit mi-e rușine să mă numesc și să fiu. De altfel, atitudinea noastră față de evrei am lămurit-o acum două numere.

De aceea, cu toată ciuda Sărindarului și a prietenilor lor, care vor cu orice preț ca noi să fim fasciști sau hitleriști, o declarăm o dată pentru totdeauna: *Nu sîntem.*

MĂNUNCHIUL DE OAMENI STRÎNȘI ÎN JURUL "CRUCIADEI" SE SIMT ÎN STARE SĂ DEA ȚĂRII LOR O DOCTRINĂ ȘI UN PROGRAM DE LUCRU, IZVORÎT DIN NEVOILE ȘI MEDIUL ROMÂNESC, ADAPTAT SUFLETULUI ROMÂNESC ȘI ASPIRAȚIILOR ROMÂNISMULUI.

Fascismul și hitlerismul ne vor servi ca elemente de comparație în studiile noastre, slujindu-ne de experiențele dureroase și abdicările ce le-au făcut fiecare, în evitarea lor la noi.

Dar "Cruciada" va căuta să fie și o școală de înaltă demnitate civică și morală. Ținta noastră nefiind puterea, n-avem nevoie de pleava mediocrității, ci de elemente de creație, oameni cu jarul purității în suflet și cu flacăra adevărului în priviri. *Prietenii care ne-ntind mîna și cărora le-o întindem, nu ne vor putea cumpăra niciodată, prin acest gest de prietenie, tăcerea asupra greșelilor ce le vor comite, atît ei cît și camarazii lor.*

Vrem să avem nebunia de a fi sinceri.

Cruciații ce ni se vor alătura în drum vor trebui să fie torțe care să lumineze calea cu flacăra propriului lor suflet.

Și niciodată abdicare.

Sîntem înfrînții abdicărilor crezurilor în care am năzuit, îi cunoastem prețul: E NIMICIREA.

Chiar această gazetă ce azi trăiește din sacrificiul a doitrei oameni pe care i-am publicat în numărul de Crăciun și din

vînzarea celor 6.000 de exemplare la care am ajuns, mîine, dacă condiția aparitiei ar consta în luarea de bani murdari, OPRIM APARITIA, căci sufletele vor trăi mai departe, curate, cinstite și oricînd demne de a reapare în fața opiniei publice.

Acesta e atitudinea noastră față de fascism și hitlerism și acesta e românismul preconizat de noi.

Naționalismul care azi e pus la licitație în piata publică și în jurul căruia se-mbulzesc toate organizațiile și partidele ca să liciteze mai mult, nu se găsește la noi.

Naționalismul speculant e o ficțiune, românismul e realitatea căruia trebuie să-i slujească tinerimea acestei țări.

În numărul viitor vom defini atitudinea *Cruciadei* față de comunism și democrație.

Mihail STELESCU

Panait ISTRATI
OBIECTIVITATEA PRESEI INDEPENDENT-COMUNISTE [1]

Ca să poată cititorul român, chiar cel comunist, să-și dea seama de ce fel de mijloace murdare, de ce calomnii ordinare se servesc pînă și intelectualii de calitatea unui scriitor ca Henri Barbusse, atunci cînd ura împotriva adversarului le întunecă mintea - publicăm din articolul "Haiducul Sigurantei", facsimilat în numărul trecut, toată partea referitoare la așa-zisa activitate contrarevoluționară a lui Panait Istrati în România*(Cruciada Românismului)* :

"... (Panait Istrati) se reîntoarce în România, unde jurase că nu va mai pune piciorul atîta vreme cît va dăinui același regim - și fu foarte bine primit. În 1929, cu ocazia marii greve miniere de la Lupeni, Panait Istrati luă parte la

1 - **Cruciada Românismului** nr.16 din 21 martie 1935.

ancheta guvernamentală ca trimis al ziarului Lupta. Călătorește cu anchetatorii oficiali ai guvernului și aprobă autoritățile care ordonaseră o salvă de pușcă în mulțimea muncitoare (o duzină de muncitori au fost împușcați cu ocazia acestei salve, iar alte cîteva sute dintre ei au fost arestați și schingiuiți). Și nu numai că Panait Istrati aprobă guvernul, dar scrise chiar că răspunderea ”incidentelor” revenea sindicatului ațîțător al grevei.

Să trecem asupra altor cîteva fapte. Începem cu acesta: în 1932, Panait Istrati ia parte în calitate de ziarist la congresul sindicatelor muncitorești unitare, care erau încă legale pe acea vreme. După congres, el publică atacuri brutale împotriva sindicatelor unitare. A fost chiar unul din primii și cei mai vehemenți preconizatori ai punerii acestor sindicate în ilegalitate și a întemnițării unui mare număr din militanții lor.

Omul nostru denunță prin articole de gazetă pe mulți din vechii săi tovarăși, care trăiau în neregulă în orașul Brăila și jucă, pe față, rolul de provocator. Ca urmare articolelor lui Panait Istrati, siguranța românească procedă la numeroase arestări, pe care le aprobă de altminterea prin indicarea altora în ziarul fascist *Curentul.*

După aproape șase luni, Panait Istrati s-a legat oficial de un grup al Gărzii de Fier, secțiunea armată, pogromistă și teroristă, controlată și subvenționată de guvernul hitlerist. După cum se știe, Garda de Fier este aceea care a pregătit atentatul împotriva președintelui de consiliu Duca. Panait Istrati aparține grupului numit Stelescu și e unul dintre cei trei membri conducători. Ziarul acestui grup care este intitulat CRUCIADA ROMÂNISMULUI, a consacrat mai multe numere lui Panait Istrati, iar acesta a publicat acolo numeroase articole.

Este abia o lună, cînd într-un articol în ziarul fascist ”Universul” (numărul din 19 ianuarie 1935), Panait Istrati se lega să arate că naționalismul antisemit și

ațîtător împotriva mișcării muncitorești slujesc pe drept cuvînt interesele umanității. Panait Istrati proclamă prin urmare că toate aceste mari interese sînt pe de-a-ntregul amenințate de un același pericol: pericolul comunist și revoluționar.

Iată scriitorul, iată omul....

Henri BARBUSSE

NOTĂ: Una din caracteristicile comunismului este că, atunci cînd el nu sfîrșeste prin a dezgusta de moarte pe un intelectual cinstit, sfîrșeste prin a-l tîmpi de moarte.

Cazul din urmă e și al lui Henri Barbusse. Deși bogat, egoist și extrem de atent la drepturile sale de autor, trăind pe picior princiar: vilă feerică cu 15.000 de metri pătrați de teren acoperit de pini, în Esterel, pe Coasta de Azur; altă vilă de vară, la Aumont prin Senlis, precum și un confortabil apartament la Paris, Barbusse este totuși un om cinstit în sensul că nu-și vinde conștiinta pentru bani.

Dar numai în sensul acesta e cinstit. Încolo, la rînd cu cel din urmă trepăduș sovietic, e capabil de toate ignominiile. Nici o lașitate nu-l sperie. Felul său de a servi comunismul se confundă cu cel mai abject servilism căci, în ciuda tuturor afronturilor, vexărilor, umilirilor suferite public la Moscova, el n-a încetat o clipă de a se tîrî la picioarele lui Stalin, și numai și numai ca să se poată considera discursul spiritual al comunismului în Franța.

Priviți la felul cum minte cînd vorbește de pretinsele mele crime în România și judecați singuri ce valoare mai poate avea tot ce afirmă că aș fi făcut în Rusia (în afară de ceea ce e public sau recunosc eu singur)

Barem, în chestia Lupenilor, adevărul se află exact pe antipodul celor afirmate de el; și pentru asta, soluția "Luptei" mă dispensează de orice altă apărare. Din cele opt articole ale mele se poate vedea nu numai că n-am scos vinovați pe

mineri și că am covîrșit de acuzări guvernul, - ceea ce atunci a fost relevat și de "Adevărul" într-un articol de fond intitulat *Unde dai și unde crapă* - dar cu prilejul acelei anchete (personale, nu guvernamentale) eu am mai luat și apărarea comuniștilor la procesul din Timișoara, descriind felul cum au fost maltratați în închisoare și asistînd la dezbaterile procesului, ca trimis al revistei "Europe", fapt care, după propriile declaratii ale acuzaților, a contribuit mult ca să le creeze o atmosferă favorabilă.

Iată o infamie patentă.

A doua e cînd inventează povestea cu participarea mea, în calitate de "corespondent al unui ziar"(sic), la nu știu ce congres al sindicatelor unitare, în 1932.

Or, iată ce-am făcut eu în anul 1932 și *care e public:* în primele luni am fost în turneu de conferinte la Viena, în șase orașe principale ale Germaniei, și la postul de Radio din Hilversen-Olanda de unde, după o scurtă ședere la Paris, m-am întors atît de grav bolnav încît prin aprilie sau mai, deși conduceam pe romancierul olandez A.M. de Jong în vizitele sale prin țară, a trebuit să-l predau d-lui Vasile Stoica, ministrul nostru de la Sofia, ca să-l conducă domnia sa prin Ardeal, iar eu să mă trîntesc pe un pat al sanatoriului de la Filaret. De aici, nu m-am sculat decît doar ca să mă retrag la mănăstirea Neamțu, unde am zăcut fără speranțe pînă în ianuarie 1933, cînd iarăși m-am instalat la Filaret.

Dar lingăul stalinist merge și mai departe. El afirmă că chiar aș fi cerut, prin articole scrise în *Curentul,* scoaterea din legalitate a sindicatelor unitare. De asemenea, tot în mod public aș fi comis unele delațiuni, denunțînd, de la Brăila, ascunzătorile unor comuniști, fosti camarazi ai mei.

Ei bine, dacă mai există un comunist cinstit în țara asta, eu îl invit să dezgroape toate aceste crime publice ale mele de care vorbește nemernicul lor literat de la Paris și să le reproducă în vreo fițuică de șantier parazitar [1].

---

1 - Aluzie la revista bucuresteană de orientare socialistă **Șantier.**

Iar cum din nimic nu se poate face ceva, sper să nu mor pînă ce nu l-oi tîrî pe Henri Barbusse în fața justiției franceze, cerîndu-i de astă dată să dovedească tot ce afirmă că am făcut eu în România.

Căci despre ce-am făcut în Rusia, totul e ușor de dovedit cînd mijloacele de defăimare îi stau la dispoziție.

Panait ISTRATI

Mihail Stelescu

DEMOCRAȚIE, COMUNISM, ROMÂNISM [1]

Atunci cînd se pun în discuție formulele fundamentale ce stau la baza organizării omenirii în state și națiuni, ele nu pot fi concepute decît situate în lumina clară a realităților și a momentului.

A discuta o formulă oarecare ce pretinde îmbunătățirea vieții omului, fără a ține seamă de om și fără a cunoaste realitățile în care el trăiește și se dezvoltă, e o aberație.

Ca să înțelegem și să armonizăm viața de stat, trebuie să cunoaștem și să aprofundăm însăși viața.

Viața omului nu se desfășoară izolat. De la început el s-a născut într-o familie, și-a formt un trib, un clan, și așa mai departe.

Ori, interdependența aceasta izvorîtă din firea asociabilă a omului, impune de la început datorii, nu drepturi. Iar dacă în scurgerea vremii, peste capul mulțimilor asociate s-au ridicat tirani, cei opresați au datoria de a dărîma tiranul - care, se înțelege, speculează în loc să servească, - dar aceste mulțimi nu se pot emancipa din legea naturală a echilibrului cosmic și să ceară dreptul de izolare, de a face ce vrea, de a-și crea legi false,

1 - **Cruciada Românismului** nr.17 din 28 martie 1935

de drepturi totale, ca și tiranul doborît.

Această lege falsă a drepturilor absolute este democrația. Chiar unul din adepții democrației, F. Cambo *) nu se poate reține să nu spuie că: *"Propagandiștii democrați au sărbătorit totdeauna drepturile pe care un regim democrat le dă cetățenilor, dar au vorbit foarte puțin de datorii"*.

Iată de ce trăim azi în mijlocul unei societăți veșnic revoltată, aplecată spre critică, cerînd bătăios, cu placarde voluminoase, drepturi și numai drepturi.

Ce datorii satisface omul din cafenele care îl vezi primul în stradă la manifestații? Ce datorii satisfac gălăgioșii propagandiști democrați? Un singur drept nu-l cer însă acești bătăioși revoluționari, dreptul de a munci, căci acesta, într-un stat organizat este un drept, înțelegîndu-se că fără muncă un individ n-ar putea avea cu ce să trăiască.

Iată ce evită să ceară democrații sau, în orice caz, nu pentru ei.

Dar deoarece pe noi ne interesează soluții salvatoare care se îmbunătățească viața neamului nostru, să cercetăm adevărurile de la noi.

Sîntem o țară de plugari, harnici, rezistenți, cinstiți și înțelepți. Ce vrea acest țăran ca să fie mulțumit?

Pămînt? I s-a dat. Nu de Democrație, ci de un rege mare, ca stimulent și răsplată pentru apărarea țării, aceasta este realitatea.

Vot? Poporul să fie suveran?

Foarte drept și echitabil ca oamenii să-și aleagă singuri conducătorii, și nu prin delegații la colegii.

Dar dacă democrația proclamă dreptul de vot liber, secret, universal, de ce, în clipa cînd poporul sătul de 800 de diurniști incapabili voiește să-și aleagă un singur conducător cu un mănunchi restrîns de oameni de valoare, corifeii democrației spun că aceasta este dictatură?

Și, în definitiv, cine se revoltă că dispare democrația?

***) Citat din** Les Dictateurs **de F.C. pg.61, cap.VI(n.a.)**

Poporul? Nu. Ghiftuiții fondurilor stoarse din birurile poporului. Dar, logic, aceștia n-au cuvînt. Ei sînt interesați direct. Ei pierd situația de aleși ai poporului, beneficiari ai surselor de trai comode.

Si dacă poporul cere comandament unic, nu se poate veni cu motivări de *"inconștiența maselor"*, deoarece atunci cînd aleg democrații sînt socotite destul de conștiente.

Democrația se proclamă cu emfază "guvernarea poporului". Prin cine? Prin Parlament?

Parlamentul e o adunare de delegați care conduc treburile statului după părerile lor, nu ale poporului.

Votantului nu i se cere sfatul cum să fie guvernat, ci votul.

Care din cei ce colindă satele au stat vreodată să convingă masele de realitatea teoriilor lor programatice? Nimeni. S-a promis dar: scăderi de biruri, faceri de șosele, reparări de poduri, conversiuni, s-au exagerat chiar fantezii și minciuni ordinare.

Deci, țăranul a votat deoarece i s-a promis că va trăi mai bine, iar nicidecum că vor fi condusi de o formă democrată sau nu.

Și acum să analizăm întrucît e bună democrația și numai ea poate ferici neamul acesta.

Fala democrației este Parlamentul *"unde fiecare își poate spune cuvîntul"*. Dar nu interesează să ai liberatate să spui cuvîntul, ci cît se realizează din ce spui. Nimic.

Cine sînt parlamentarii nostri actuali? Aleșii poporului? Dacă s-ar aduna odată poporul pe-o cîmpie cu deputații lor, pe toți i-ar sfîrteca. Deputații de azi sînt aleșii jandarmilor și ai furturilor de urne.

Iar practica parlamentară care este? Guvernul propune o lege, majoritatea votează. Opozitia țipă și nici măcar la vot contra nu se prezintă. Mă întreb atunci de ce să mai existe majoritate și opoziție, de ce parlament? Nu e nevoie să se cheltuiască 1.000.000 lei pe zi de pomană. Guvernul n-are decît să aplice legea direct. Control? Mai curînd au rușine și demni-

tate 15 oameni priviți de-o țară întreagă decît 800 de șperțari ce-și cocoloșesc afacerile împreună.

André Tardieu [1] spune de regimul democratic din Franța că eu un: "Regim de dezordine de privilegii și instabilitate, unde toată lumea comandă și nimeni nu e responsabil".

Iată de ce democrația ne repungă.

Ea a făcut din noțiunea sfîntă de libertate - debandadă, din egalitatea naturală - erijarea în conducători a plevei și secăturilor, din frățietate - o crimă.

S-a înlocuit concepția binelui pentru mulțime prin concepția domniei unei mulțimi de secături.

Ca să ne dăm seama ce este democrația, să vedem cine o apără.

În afară de cîțiva bărbați de stat care confundă dorința lor de eliberare de sub călușul cenzurii cu democrația, oficina este presa din Sărindar, stipediată de toate guvernele și cu o datorie de 50 milioane lei la Banca Națională; scribi ai Democrației și "Adevărului", cărora le convine domnia plevei pentru a face afaceri de galoși, etc.

Și toți se gîndesc cu groază că sub un regim mai de mînă forte - în sensul de severitate în paza cinstei - nu vor mai putea manipula nici o afacere.

Democrații au adus toată debandada în care trăim. Unii spun în fața evidenței că așa e, dar că nu s-a aplicat adevărata democrație.

Inexact. Aceleași cauze produc aceleași efecte. O experiență a fost suficientă. Acest neam nu este un "cobai" de verificat tăria serurilor democrate. Acest neam are nevoie de introducerea unei discipline morale, de echilibru spiritual și de o unificare sufletească, curățind zgura.

Acest lucru "Cruciada" nu-l vede realizat decît printr-un comandament unic izvorît din dorința și voința acestui neam.

Un alt regim spre care tind unii democrați evoluați este comunismul.

---

1 - Vezi nota 2 din pag.73.

Către acest nume magic își îndreaptă muncitorul din uzină privirea și gîndul. I se spune că acolo, în Republica Sovietică, muncitorii sînt miniștri, trăiesc ca-n rai.

Raiul sovietic? A început din 1918 și iată 17 ani și sîngele curge șivoaie, deportările în Siberia nu contenesc, teroarea domină.

Mă întreb uimit. Ori rușii sînt proști și trebuie să li se facă binele cu sila, ori... adevărul: comunismul e o crimă continuă.

Din moment ce e nevoie veșnic de sînge pentru a aplica o formulă, însemnează că acea formulă este în contra legilor naturale ale vieții. De altfel, Panait Istrati, omul care și-a făcut odată un vis din comunismul sovietic, și-a țipat oroarea lumii întregi.

Pentru ca muncitorul să nu mai fie o marfă de exploatat și un paria, nu e nevoie nici de comunism al cărui metode falimentare le vom vedea mai jos, nici de sînge.

Într-o națiune unde nimeni nu mai poate mînca furînd, ci numai muncind, într-un stat în care munca va fi insigna nobleței, muncitorul nu va mai fi un izolat persecutat, ci un tot. Scara salariilor pe categorii de muncă repartizată echitabil, cu un minim și un maxim. Asigurarea și pensionarea, înlesnirea muncii și sistematizarea se pot realiza și fără flamura roșie a miilor de vieți asasinate de tiranii sovietici.

De altfel, aceste probleme le vom discuta în viitor pe larg.

Dar ca o identitate obiectivă asupra falimentului sistemului comunist și inutilității violentelor lui, redăm acest extras dintr-o corespondență a lui *Pierre Berland,* trimisă din Rusia și publicată în *"Le Temps"* din 25 Martie 1935.

"Începînd din 1930, jumătate din țăranii Rusiei au fost smulși de la toate obiceiurile străvechi, adunați în organizații colective încă destul de rudimentare, micile exploatări private îmbucătățite și adeseori amestecate unele într-altele făcînd loc la mari domenii ale Statului, și instrumentele de lucru fiind puse în comun.

Ce rămîne în definitiv țăranului ca proprietate?

După statutul din 1930, IZBA (coliba) iar în jurul ei o bucățică de pămînt (grădină sau livadă) a cărei limite nu erau precis fixate, păsările ce le avea și o singură vacă era lăsată kolhoznicilor, individual. Restul era transferat la kolhoz și reprezenta aportul țăranului la ferma colectivă.

Ori, majoritatea țăranilor nu se resemnară la această operație pe care o socoteau o deposedare. Pentru ei revoluția se terminase din 1917-1918, în cursul căror ani ei puseseră mîna pe pămînturile atît de mult dorite ale marilor proprietari, ale Bisericii și pe domeniul imperial.

Pentru bolșevici, ea abia acum începea. Duelul care se angajă e din cele mai pasionante din istoria contemporană. Decît să dea vitele kolhozurilor, țăranul prefera să le omoare și să le consume imediat. Comuniștii prevăzuseră oare această îndîrjire a țăranilor? E puțin probabil. În orice caz, ei fură neputinciosi în a opri efectele.

Pe de altă parte, vitele colectivizate erau rău îngrijite. Țăranii n-au mai avut pentru ele îngrijirile atente ca atunci cînd le considerau proprietatea lor personală.

Rezultatele acestei mișcări de distrugere a proprietății, exprimate de statisticele sovietice, n-au nevoie de nici un comentariu. [...][1]

Guvernul sovietic a văzut greșeala comică și încearcă s-o repare, spune Berland în același articol, făcînd loc din nou vitelor individuale. În republicile Asiei Centrale, cifrele s-au ridicat considerabil, țăranii avînd dreptul să aibă și zece vaci, o sută de oi, etc.

În aceeași măsură a început readucerea kulacilor deportați în Siberia. Se știe că țăranii erau împărțiți în chip artificial în kulaci (țărani chiaburi), seredniaci (țărani mai putin înstăriți), bledniaci (țărani săraci) si batraci (țărani care argătesc.).

Kulacii în fond erau greu de diferențiat, dar cu acest nume se etichetau cei ce se opuneau colectivizării și erau apoi

---

1 - În continuarea paragrafului urma un tabel prezentînd evolutia pe ani a șeptelului în U.R.S.S.

deportați în diferitele regiuni ale U.R.S.S.-ului, iar bunurile lor confiscate. Cu ei s-au exploatat pădurile nordului, s-a săpat Canalul de la Baltica la Marea Albă, au dublat Transsiberianul și au servit ca mînă de lucru gratuită pentru ridicarea coloșilor industriali. Statutul din 1930 spunea că nici un kulac nu putea fi admis în kolhoz. Statutul din 1935 se îndulcește în sensul că acei kulaci care au dovedit credința lor către regim, pot fi admiși."

În încheiere Berland spune:

"Se observă din toate aceste măsuri o tendință mai moderată și mai înțelegătoare decît aceea din anii precedenți, ce începe să predomine în politica agrară a guvernului. Inspirată de necesitățile randamentului, ea se datorește, de asemeni, într-o largă măsură, și considerațiilor de politică externă.

În caz de conflict, trebuie să se conteze în interior pe țărani..."*)

Kremlinul vrea să se împace cu masele țărănești prin concesiuni făcute spiritului lor individualist și să doteze kolhzurile cu unelte agricole care ar dovedi superioritatea marii culturi colective. Astfel se revine la politica de bun simț pe care o preciza LENIN:

Țăranii nu se vor lăsa convinși de cuvinte și vor avea perfectă dreptate. Ar fi greșit să se creadă că citirea decretelor sau a afișelor de propagandă e suficient pentru a-i convinge. Țăranului, care, nu numai la noi, dar în întreaga lume, e un om practic și realist, trebuie să-i furnizezi prin exemple concrete proba că comunismul e superior altor forme. Dacă putem, de mîine, să-i dăm 100.000 de tractoare bune, să-i furnizăm benzină și personal tehnic, țăranul va zice: sînt pentru comunism"

....

... și dacă nu?

Deci, iată cum Stalin însăși, în raportul său, recunoaște regresul și revine asupra deportărilor kulacilor.

***) Iată deci aceeași speculă murdară a colectivității. Se fac favoruri pentru a atrage partizani. Se cumpără oameni flămînzi care pentru o bucată de pîine să-și ofere sîngele pentru triumful mondial al crimei roșii (n.a.)**

Iată ce nu vrea să scrie "Cuvîntul Liber" și părinții ei, "Adevărul" și "Dimineața".

Iată mirajul mincinos spre care sînt atrași muncitorii dornici de mai bine.

"Cruciada" va lovi fără crutare, cu violență chiar, în contra colportorilor comunismului asasin. *Acei ce vor să ucidă o jumătate de lume pentru a abrutiza pe cealaltă, se vor izbi de data aceasta de toată vigoarea repulsivă pentru crimă din ființa noastră.*

Românismul e singurul crez care poate anima viața acestei națiuni.

Soluții pentru fii ei, din sînul ei, cu spiritul ei, pe pămîntul ei.

Pînă și sterilii agitatori politici au simțit direcția adevăratei orientări, dar ei o fac patetic și speculativ pentru a fi veșnic pe afișul Puterii.

"Cruciada", care nu intră în această goană murdară și nici apendicele nimănui nu vrea să fie, își va urma munca ei de laborator. Va căli suflete, va frămînta idei, va așterne gînduri și va cristaliza realități, iar cînd suflul românismului se va resimți în pragul ultimului bordei din această țară, o singură scuturare din cap și ochii vor privi lumina. Dar pînă atunci, muncă, creație, apostolat și calvar.

Mihail STELESCU

Panait ISTRATI

ACȚIUNE ȘI SPIRITUALITATE [1]

Între cele două temperamente opuse ale creatorilor principali ai acestei Cruciade - Stelescu și Talex - se ivesc, la răstimpuri, amicale ciocniri pe chestiuni de tactică. E și natural să fie așa. Iar dacă am o părere de rău este că nu-i văd aducînd discuția ceva mai pe larg în coloanele revistei, în loc s-o limiteze între cele patru ziduri ale unei încăperi pline de fum de țigare și de băieți prea fără experiență, în mijlocul cărora Stelescu fulgeră ca altă dată Ciucurete în rolul lui Jupiter, din *Orfeu în Infern.*

Eu cred că e un bine faptul că acești doi tineri corifei al românismului rațional nu gîndesc totdeauna la fel. Dacă n-ar fi la un car un hăis și un cea, ci s-ar înjunga ambii trăgători numai într-o parte, carul s-ar învîrti în loc ca o oaie capie. El nu-și vede de drumul lui drept, decît datorită acestor două tendințe contrarii, care îi creează echilibrul. Exact cum lucrurile se petrec și în univers.

Și atunci, de ce să ne mirăm că Stelescu e pentru acțiune, iar Talex pentru spiritualitate? Eu sînt pentru amîndouă, *dar fiecare în proporția ei și la timpul ei.* Acesta este singurul lucru care trebuie înțeles și asupra căruia toți trebuie să fim de acord.

Dacă toată cruciada... *Cruciadei* se rezumă într-o vie dorință a fiecăruia *de-a putea fi* folositor națiunii acesteia, apoi se înțelege de la sine că nu poti fi folositor, nici dînd exclusiv iureș Puterii, cum a făcut Garda, cînd totul e imoralitate în jurul tău, nici renunțînd cu totul la crearea acelor factori morali care să-ți îngăduie într-o zi să fii folositor țării. Aici optimismul unora și pesimismul altora, trebuie să cadă de acord în a recunoaste că, pe de o parte, nu poți face

1 - **Cruciada Românismului** nr.17 din 28 martie 1935.

nimic nou cu o lume mereu veche, iar pe de alta, că lumile nu se înnoiesc, nu se leapădă rele, decît sub perpetua frămîntare a spiritualității active, nu pasive. Se știe doar că marea revoluție franceză n-au făcut-o descreierații care au dărîmat o Bastilie neapărată, ci enciclopediștii, care au creat toate condițiile morale necesare acestei dărîmări.

De altfel, problema ameliorării existenței umane, așa cum se pune ea de la război încoace și mai ales de cînd, atît soluțiile de stînga, cît și cele de dreapta au avortat complet, oferă un vast cîmp de experiențe costisitoare și permite fiecăruia să distingă, dacă nu calea cea dreaptă de urmat, dar cel puțin enormele greșeli comise și care trebuiesc evitate. Acest cîmp de experiențe - făcute de reformatorii improvizați și îndurate de mult răbdătoarele noroade - ne arată, pînă la evidență, un fapt, un adevăr, înainte de toate, și anume: *că omenirea nu e încă matură pentru a face să domnească dreptatea în sînul ei și că mentalitatea feudală e încă stăpînă pe spirite atît sus, cît si jos.*

Priviți cu cîtă grabă oamenii au muncit nobilele principii democratice de autoguvernare și cu cîtă ușurintă cer în cor, atît la stînga, cît și la dreapta, stăpîni, stăpîni și iar stăpîni, cărora să li se supuie orbește. Iar stăpînii, chiar atunci cînd sînt mari la suflet - adevărați Monarhi! - sînt gata în orice moment să-și aroge comandamentul unic, uitînd că totul e putregai în jurul lor și că nimic nobil nu se poate realiza fără o colaborare nobilă.

Deci, zadarnice au fost instituțiile care promiteau să garanteze omului dreptatea pe pămînt, zadarnice sînt și sforțările idealiștilor care încercă azi să aplice această dreptate, dărămînd legile seculare și făcînd din persoana lor lege și voință supreme. Toate intențiile mărețe se năruie ca un castel de cărți sub adierea otrăvită a respirației *omului egoist,* adică a omului cel mai numeroș, care de îndată ce nu mai e oprimat, prima lui voință e să oprime la rîndu-i, în dorința-i aprigă de-a se bucura de cît mai întinse bunuri

materiale, în dauna aproapelui său.

Aceasta este tragedia comunismului. Nu învăţătura e rea, ci omul e canalie, el murdăreşte tot ce e curat.

Aşa că e de ajuns să privim la ce se petrece în acest uriaş laborator, ca să ne dăm seama de tot ce e bine, ori nu e bine de făcut.

Acolo, atît preparaţia spirituală cît şi acţiunea cotidiană (politică), au fost conduse de mîini de maeştri şi executate fără nici o piedică de către însăşi autoritatea statului, în condiţii inexistente aiurea şi cu mijloace de care numai o împărăţie atît de imensă putea să dispună. Şi ce vedem? Vedem că, după ce au dăscălit pe om decenii întregi, în ziua cînd i-au oferit o porţiune de Putere, el s-a dovedit, în general, ori incapabil, ori rău voitor. (Înspăimîntătorul exemplu al experienţei făcute timp de cinci ani cu kolhozurile - pe care îl vom expune în curînd sub ochii cititorului - şi din care reiese în mod oficial că, de îndată ce kulacii au fost deposedaţi şi trimişi în Siberia, Rusia şi-a văzut şeptelul redus la jumătate, e suficient ca să ne facă să medităm de două ori înainte de-a ne decide să ne sovietizăm)

Acolo nu mai poate fi vorba, ca la noi, de ţărani înzestraţi cu pămînt, dar fără unelte şi fără pricepere. Cine a văzut un kolhoz, a rămas uimit de generozitatea oficială şi de mijloacele ei. Terenuri mănoase. Unelte moderne. Agronomi puzderie. Rezultat, după cinci ani, ne-o spune Stalin însuşi, în raportul lui, referindu-se la ce e mai important: ruina promptă a acelei bogăţii nationale pe care o reprezintă şeptelul, adică totalitatea vitelor unei ţări. Şi ce face Stalin în faţa acestui dezastru datorat dictaturii lui? Ei bine, Stalin declară pur şi simplu că tactica a fost rea şi că solutia este: *readucerea kulacilor din Siberia şi repunerea lor în posesie.*

Ce a mai rămas atunci din generoasa învăţătură comunistă şi aplicarea ei pe teren?

Au rămas discursurile kolhoziştilor!

Iată asupra cărui neant trebue să ne aplecăm cu toţii,

ori de cîte ori entuziasmul ne face să dăm prea multă crezare, fie speranțelor noastre de mari realizări imediate, printr-o acțiune oarbă de toate zilele, fie chiar acelei tendințe de lungă preparare a spiritelor, de creare a valorilor morale, înainte de-a trece la realizări. Și una și cealaltă au fost executate de comuniști atît cît omenește le-a fost cu putință. Rezultat: plugul de lemn, sapa strîmbă și calul chior au hrănit mai bine Rusia, de cum nu sînt în stare s-o facă azi tractorul modern și iluminismul obtuz.

Unde vreau să ajung?

Aici: să fim modești și măsurați în încrederea pe care o avem în forțele noastre, fie ele spirituale, fie traduse în acte de guvernămînt.

Nu generațiile secolului nostru au să schimbe o mentalitate și niște instincte care durează de milenii și vor mai dura, spre marea tristețe a celor care cred mereu că va veni o zi cînd omul va reuși, în sfîrșit, să sară mai sus decît bordul pălăriei lui.

Panait ISTRATI

CRUCIADA ROMÂNISMULUI

Panait Istrati n'a murit!

Ca un fulger a spintecat noap- ... tămesc dela răsărit la apus. Zece ... prinosul El de admiraţie. Acest [illegible]

8 CRUCIADA ROMÂNISMULUI

Cărţi. Probleme. Idei

Viaţa, moartea şi Panait Istrati

[illegible] omului este ideală. Numai acela [illegible] Şi cine poate muri [illegible] idei pentru [illegible]

Moartea trebuie să surprindă. Rostul ei e să fure. Nu-i se dă nimic de voie.

Faptul că cineva vrea să moară [illegible]

S'a prăbuşit idolul meu!

Am venit de atâtea ori la Bucureşti să-l văd pe Panait Istrati viu, să descopăr în figura lui [illegible] unică a [illegible]: dra- [illegible] pentru oameni. Niciodată n'am îndrăznit însă să urc scă- [illegible] N'aveam curaj [illegible]

[illegible] flacăra mondială a [illegible] Aveam însă în nervi substan- [illegible] pe care el o iubea. Sim- ţeam că pulsează aceeaşi ură şi aceeaşi dragoste. Era acela izvo- rnită dintr'un interior care [illegible] rimă şi apoi se bucură de [illegible] Descoperesem primul [illegible]

Inmormântarea lui Panait Istrati

[illegible]

Inhumarea se va face [illegible] Joi 18 Aprilie a. c., orele 4 p. m. la cimitirul Bellu.

[illegible]

Numărul de Paşti al gazetei noastre apare Joi 25 a. c. şi va fi închinat memoriei lui Panait Istrati.

mai 1935

Acest articol a fost scris de Panait Istrati în limba franceză, pentru a informa străinătatea despre poziția sa politică în țară. Din cauza îmbolnăvirii și morții scriitorului, el nu a mai fost trimis nici unui ziar occidental. Margareta Istrati l-a acordat Cruciadei, **care l-a publicat atît în franceză, cît și în română. Traducerea aparține lui Alexandru Talex.**

Panait ISTRATI

ÎNTRE COMUNISM ȘI FASCISM [1]

Testament politic al unui martor al timpului nostru

Acela pe care compatrioții lui Voltaire își fac o plăcere în a-l numi "francezul de mijloc", nu bănuie poate, întotdeauna rolul din ce în ce mai îndrăzneț de "procuror al umanității", pe care un alt francez se încăpățînează să-l joace, de preferință în țările noastre balcanice. Acest francez, nu este "de mijloc". Ci este "amicul U.R.S.S."-ului, peste tot unde acest U.R.S.S. nu și-a purtat încă tăvălugul său asupritor.

România este în această situație, însă numai pentru timpul care ne desparte de "viitoarea ultimă" dată, apoi totul se va sfîrși, cu tot sprijinul marilor ei aliați. Dar, pentru un moment, ea are fericirea de-a nu se număra printre Republicile Uniunii Sovietice. Și accentuez, că este o fericire asta, pentru că eu sînt un Stan pățitul.

Alții, la noi, știu mai puțin ca mine sau deloc. Nu vorbesc de țăranul român, mai ales cel din Basarabia, care de șaptesprezece ani privește cum - iarna pe ghiață, vara în înot, - cetele de fugari sovietici își lasă, sub grindina plumbilor "proletarieni", trei sferturi din numărul lor.

Nu. Țăranul român, cu toată trista sa robie de totdeauna, nu este el acela care suspină după regimul de peste Nistru.

Sînt mai degrabă oarecare intelectuali de dubioasă celebritate, toti hrăniți la ieslea burgheziei. Și cum le este teamă să-și spună, pe față, comuniști, găsesc că-i mai șiret să se numească "antifasciști". În această calitate, ei reușesc, în scurt timp, să facă propagandă sovietică, adică: să agite clasele exploatate ale națiunii, azvîrlindu-le în gura neiertătoare a mitralierelor, cum s-a și întîmplat anul trecut

1 - **Cruciada Romînismului** nr.25 din 30 mai 1935

cu nenorociții muncitori de la atelierele Grivița. Toată lumea știe că în asemenea momente tragice, numai turma moare. Păstorul... "antifascist" dispare, într-un fel sau altul, astfel că totul s-a petrecut numai cu cei trei șefi, ridicati din învălmășeala sîngeroasă a atelierelor de la calea ferată; sînt aproape două luni, de cînd la Craiova, în plină zi au fost răpiți de sub puternică escortă; au rămas pentru totdeauna dispăruți într-o călătorie, cu siguranță, mai plăcută decît aceea a generalului Kutriepov.[1] Cît privește muncitorii răsculați, ei rămîn să ispășească prin pedepse neomenești rebeliunea necugetată.

Aceasta este întreaga operă sovietică în lume. Istoria va cere odată socoteală "patriei proletariatului".

Ca să se convingă de *visul* de soartă crudă, pe care, de curînd, burghezia noastră a rezervat-o unuia dintre acești "antifasciști", salahor al acestei opere sovietice din lume, vechiul meu prieten Francis Jourdain a primit să joace rolul de "procuror al umanității" pe malurile Dunării noastre. Această vizită i-a adus o "scrisoare deschisă" din parte-mi, apărută în ziarul românesc de dreapta *"Curentul"*. Jourdain mi-a răspuns prin *"Monde"*, numărul de la întîi februarie, care reproduce, cu surle și fanfare, scrisoarea mea, prefațînd înclinarea mea "către fascism" și numărîndu-mă din nou printre "victoriile capitalismului".

Desigur, așa cum n-a fost nimic adevărat pînă acum, nu este nici de astă dată. Fasciștii și capitaliștii mă cunosc mai puțin decît prietenii mei de ieri, dar ei au cinstea - pe care comuniștii o ignoră - ca să recunoscă pe tăcute că ura mea împotriva comunismului, veche de cînd lumea, nu este un simplu flirt și nu va fi niciodată "o haină întoarsă pe dos", așa cum spune finul și spiritualul burghez Francis Jourdain, între paranteze, trăgînd cu ochiul spre galeria sovietică.

Sărman Voltaire... Ești atît de subred....

---

1 - Vezi nota 1 pag.84.

*

Scriu aceste rînduri, fără să mă asigur mai întîi dacă vreun ziar parizian va binevoi să le dea ospitalitate. De altfel, vorbesc ca din fundul unei fîntîni. Dar, trebuie să vorbesc. N-o fac pentru a mă apăra. Nici nu poate fi vorba de o apărare, aceluia care și-o ține dinaintea unui tribunal de rea credință.

Mai mult, nu o fac cu intenția de a-mi propaga convingerile. Știu bine că merg contra vîntului.

Dar mai este și o altă frumusete decît aceea de a-ți recunoaște falimentul vieții și de a-l spune unei lumi surde. E ceea ce fac în opera mea. (O operă care va rămîne neterminată, ceea ce mă întristează nespus). E ceea ce fac în articolele mele, atunci cînd am ocazia.

Strig fără încetare credința mea absurdă. Asta îmi dă puteri ca să-mi suport viața de bolnav, după ce m-a ajutat să înving provizoriu moartea. Și țin, ca să se știe, că strigătele mele sînt dezinteresate. Opera mea, reacționară, în toate sensurile, nu mă mai hrănește. Pentru articolele mele, reacționare la fel ca și opera, nu primesc nici un ban. Trăiesc mai degrabă din pomana altora. O pomană care nu-mi cere nici schimbare de idei, nici menajamente și nici tăcere. Așa cum face ultimul cerșetor.

V-aș ruga să credeți că după douăzeci și opt de ani de muncă manuală și încă vreo alți zece de muncă intelectuală, merit această pomană, confirmînd totodată și tradiția. Răsfoiți-mi cărțile, priviți-le dedicatiile: am avut întotdeauna nevoie de cineva.

Dar cine nu are? Este mai demn oare să latri pentru ciolan? Sau "să împrumuți" sume mari, fără a le înapoia vreodată? Sau să te naști bogat? Sau să te însori cu zestre mare? - E asta mai demn? Este asta o independență?

Oh! da: destinele noastre sînt totdeauna drepte! Nu există libertate pe Pămînt. Nu există decît posibilitatea sau imposibilitatea exprimării sălbatice a gîndurilor tale curate. Și aceasta este tot ce e mai de preț pe pămînt.

*

Nu scriu, deci, aceste rînduri, ca să polemizez cu comuniștii. Nu am ochii ațintiți către absolut nici o galerie. Dar, în sfîrșit, mă silesc din toate puterile, de la 1929, să fac o mare plăcere galeriei sovietice, recunoscîndu-i că sînt: un "vîndut", un "inspector al Siguranței", un "trădător" și acum, prin gura lui Francis Jourdain, un "patriot", un "antisemit" și un "fascist".

Dar "vîndut" nu pot să fiu, pentru că întreaga mea viață probează că am preferat întotdeauna milostenia aproapelui în locul ciolanului, ea fiind, dintre toate scăderile inerente existenței, singura care nu-ți cere să abdici de la ideile sau sentimentele tale. "Inspector politienesc" n-aş fi putut fi, nu pentru că acest meșteșug nu s-ar putea practica într-un fel destul de onorabil (Probă "Ghepeu" sufletul comunismului), ci pentru că sînt inapt din două motive: din cauza incapacității mele și a bolii, care m-a țintuit în pat. Cît privește "trădarea" mea, n-am trădat decît dogma comunistă, de care Jourdain recunoaște că mi-am rîs întotdeauna. Comunismul meu era dreptatea și libertatea conștiinței, adică exact ceea ce Sovietele au extirpat la ele acasă și vor să extirpeze oriunde aceste două biete valori spirituale mai rezistă încă terorii roșii.

Fiindcă - și aici vreau să fac o mare plăcere galeriei sovietice - *astăzi este istoricește stabilit că dacă umanitatea suferă din cauza fascismului, asta o datorează în primul rînd teroarei roșii. Ba mai mult, atîta timp cît această teroare nu va fi înăbușită prin metode italiene, oriunde va voi să se impună, afară de Rusia, omenirea are toate șansele să nu-și găsească niciodată soluții științifice și cinstite pentru vindecarea marilor sale rele.*

Dar umanitatea e singură stăpînă pe pielea ei. Și dacă comuniștii o ispitesc - "pajalouiste"!

Îmi mai rămîne sfidarea lui Francis Jourdain: "patriot", "antisemit", "fascist".

Ei bine! dacă ați avut nenorocirea de-a fi patagon - așa cum e oricine, afară de comunist - și să spui că Patagonia există, că o iubesti și vrei s-o aperi de comunism, devii imediat "patriot", "antisemit", "fascist". Dar, pentru Dumnezeu, de ce? Tu nu te simti nimic din toate acestea, nu ești decît un biet patagon! Și pentru ce un patagon să nu valoreze cît un comunist?

Să vorbim acum despre Patagonia mea.

România antebelică avea o sută treizeci de mii de kilometri pătrati și șapte miloane de locuitori, aproape toți țărani și români, vorbind o singură limbă, lipsită de orice dialect. Mai avea încă vreo trei sute de mii de evrei, unii bogați, cea mai mare parte nevoiași. Și cum se și cuvine, aveam micul nostru antisemitism universitar, - patagonul avînd totdeauna nevoie să se scarpine undeva, iar evreul pretîndu-se de minune.

Astăzi, România se întinde pe aproape trei sute de mii de km. pătrați [1] și numără peste optsprezece milioane de locuitori. A ajuns, în sfîrsit, România Mare, pentru care au suspinat generații de intelectuali născuți sub "dominație străină". Transilvania, Basarabia, Bucovina, provincii imense, care au dublat vechiul teritoriu, iată-le căzute în poala Patriei-Mume.

Dar în acel moment, buna și bătrîna Mamă a observat că acum, aproape un sfert din locuitorii care îi populează noua casă este recrutat dintr-o "neghină", care i-a fost impusă prin tratate și care se cheamă: națiuni minoritare, socotite la patru milioane de suflete, dintre care jumătate sînt evrei. Aceasta a displăcut puternic naționaliștilor noștri, care și-au adus aminte de vorba cinică a lui Ion Brătianu: "Vrem Transilvania, fără transilvăneni". Trebuie să credem, că a vrut-o chiar cu transilvăneni, pentru că el este acela care a dus țara în război, alături de aliați.

---

1 - Anul 1935.

Dar asta n-are așa importanță... Realitatea este următoarea: după șaisprezece ani de viețuire comună cu minoritățile, toate straturile sociale românești s-au unit, ca să proclame "pericolul străin" și mai ales "pericolul evreiesc". Se spune că trei sferturi din industrie și comert, și prin urmare majoritatea slujbelor, mari sau mici, pe care le au aceste două ramuri de activitate - sînt acaparate de minoritar. Evreul, care astăzi asaltează și funcțiunile publice, stăpînește presa, voind chiar dominarea însăși a guvernului. Mai sînt acuzați, evreii, că sub masca democrației, lucrează la sovietizarea țării.

Pe de altă parte, corupția, cumulul, sinecura, nepotismul, jaful cel mare cu banul public, se practică pe o scară încă nemaipomenită, chiar la noi, care sîntem obisnuiți cu astea de secole, ca o moștenire rămasă de la turcii și grecii care ni le-au infiltrat. Dacă am adăuga, la toate aceste nenorociri, ravagiile crizei, se poate usor înțelege pentru ce România, care suferă, nu se mai poate ridica împotriva aceleia care se bucură de favorurile unui regim, pretins constituțional și democratic, ale cărui mijloace de guvernămînt sînt: starea de asediu, cenzura și teroarea electorală, practicate de toate partidele care au guvernat după război.

România care suferă... Din toate categoriile sociale, trebuie să recunoaștem că acela care este îngropat în cea mai neagră mizerie este șomerul cu diplomă. Un singur exemplu, destul de suficient: la recentul examen de capacitate, patru mii de candidați și-au disputat cele șaizeci de locuri vacante în întreg învățămîntul. Astfel, s-au văzut licențiati în drept îmbulzindu-se pentru locuri în poliție, retribuite în provincie cu două mii de lei, și titrați în farmacie căutîndu-și angajamente de servitori.

Ăsta este fascismul nostru, asta este manifestația din stradă.

Desigur, la toate aceste rele comunistul oferă leacul

său universal: comunismul, soluțiile regimului care înflămînzește, ucide.

Dar Patagonul poate răspunde - Și dacă îmi place să fiu fascist și să vă mut fălcile, ție și tuturor acelor "democrați" profitori care vă simpatizează?...

Eu întreb: prin ce aberație, intelectualii, "amici ai U.R.S.S." și "procurori ai umanității", au ajuns să creadă și să vrea să convingă lumea, că dintre cele două violențe, fascistă și comunistă, singură ultima are dreptul de a se manifesta pe întreg pămîntul?....

Am spus-o în ziua "trădării" mele, și de atunci, ori de cîte ori am avut ocazia, că omul învins nu mai are de ales între cele două terori și că nu trebuie să adere la nimic. Ori, nobilii scriitori francezi, prietenii mei de ieri și apărătorii feroci ai independenței spiritului, au răspuns printr-o aderare în masă la teroarea roșie stalinistă.

Ei bine! neîmpăcata istorie și umbrele anualelor victime de pe urma comunismului, pentru care ei n-au nici o milă - vor judeca pe toți acesti intelectuali, oricine ar fi ei.

Cît privește pretinsa mea activitate fascistă în România, ea este de natură publică și am definit-o printr-o serie de articole, apărute toate de curînd, în gazeta "CRUCIADA ROMÂNISMULUI".

Aflîndu-mă grav bolnav și reprobînd toate organizațiile care, oricare ar fi ele, nu folosesc decît organizatorilor, am făcut cunoscut că nu pot acorda *ajutorul meu moral, decît acestei mișcări nationaliste, lipsită de orice violentă, xenofobie și antisemitism.* Am mai spus, iarăși, că în ochii mei, cuvintele "stînga" și "dreapta", "dictatură" și "democrație", n-au nici un sens.

Dar vreau să adaug acum ceea ce urmează - și aici voi face o ultimă bucurie galeriei sovietice - *deoarece intelectuali francezi puri au aderat la teroarea comunistă, pe care vor s-o impună lumii, eu recunosc compatrioților mei dreptul de a adera și ei, la teroarea fascistă, și declar că dintre aceste*

două terori, ultima este mai puțin inumană și singura care nu angajează cu nimic responsabilitatea clasei muncitoare, fiindcă fascismul nu pretinde să guverneze "prin popor" și nici "în numele proletariatului", așa cum o face comunismul.

Panait ISTRATI

P.S. - De asemenea, trebuie să dezmint și o calomnie nerușinată. Revista *Monde,* vorbind în editorialul său despre un incident care s-a petrecut pe vremea călătoriei mele în România, în 1929, scrie:

"Se știe că a făcut parte dintr-o comisie de anchetă guvernamentală, pe vremea unor împușcări la Lupeni, de pe urma cărora au fost victime nouă muncitori și că această comisie, în unanimitate, a aprobat pe de-a-ntregul autoritățile."

Ori, adevărul cunoscut de toată lumea, este altul. Iată-l:

Ancheta mea la Lupeni (unde au fost împuscați nu nouă, ci treizeci de mineri și o sută răniți) a fost personală. Profesorul Romulus Cioflec, membrul în partidul la putere, m-a întovărăsit cu scopul de a verifica autenticitatea spuselor mele.

Rezultatul: La întoarcerea în București, profesorul Cioflec a demisionat din partid, cu scandal în presă, deoarece se convinsese ca și mine de vinovătia guvernului. În afară de asta, am publicat șapte articole în ziarul "Lupta", de pe urma cărora am fost huiduit de studențime și imediat expulzat din țară.

Dar, minciuna și calomnia sînt armele de preferință ale comunistului, chiar cînd acest comunist este însuși directorul revistei *Monde.*

P.I.

addenda

Mihail STELESCU
SFATURI PENTRU TINERII CARE FAC POLITICĂ [1]

Nu-ți închiria nimănui umerii pentru a se înălța pe ei, căci la prima ocazie, cînd își va închipui că nu mai este mult pînă sus, *te va da deoparte ca pe-o măsea rea.* Aceasta ca sus să poată zice: Am ajuns singur.

Pentru unii șefi politici, colaboratorii lor sînt ca niște cai de poștă, care de la o etapă la alta sînt mînați pînă rămîn zdrobiți și apoi schimbați cu altii. Sacrificiul și numărul sacrificaților nu contează, numai șeful să meargă repede.

Te miri ades de ce unii văd răul și nu reactionează, gîndesc într-un fel și vorbesc altfel. O fac din două motive: pentru a nu-și pierde locul căpătat și din lașitate.

Dacă ești membru în vreo grupare politică, la cea mai mică greșeală vei fi pedepsit. Si să nu te revolți cînd vei vedea că, desi "șeful" greșește mai mult ca tine, totuși nu e pedepsit, ci, din contra, i se preamărește greșeala ca o trăsătură de geniu. Ce să-i faci, așa e "șeful", și cînd greșește face bine.

Cînd te îmbie cineva să te înscrii într-o formație politică, întreabă-l de credințele lui, de program, dar nu te-nscrie pînă nu-l cunoști ca om, să vezi ce spune, ce crede, ce face, și dacă face, o face sincer sau este un simplu joc de teatru. Și fii foarte atent, căci unii sînt așa de buni actori!

1 - Această rubrică a apărut în numerele 1,2,3,4,5,7,10,14,28,31 ale **Cruciadei Românismului.** În cele ce urmează caracterele asterisc vor separa articolele apărute în numere diferite.

Dacă cumva ai ceva calități mai mult ca șeful, să nu le arăți, căci ești pierdut, ci, din contra, s-o faci pe prostul și va fi bine de tine. Dacă el nu are talent oratoric, tu să te faci c-abia poți îngîna două cuvinte, dacă nu-i place să citească și vine să te viziteze, tu să-ți ascunzi biblioteca în pod și asa mai departe, numai și numai astfel vei fi cu adevărat prețuit.

Nu te-ncrede în bunătatea exprimată prin zîmbet și cuvinte tremurătoare, nu te înduioșa în fața unor atitudini de martiri care pot fi studiate întîi în fața oglinzii. Doar sînt atîția oameni care cu șiretlicuri și cruzime au omorît pe alții, și totuși, îți zîmbesc cu nevinovăția unei fete mari.

*

Vrei să faci politică? Fii atent, prietene, mîine, cînd vei deveni indeziderabil, vei fi calomniat ca bețiv, dacă ai imprudenta să fii cîteodată vesel la o petrecere; vei fi taxat de stricat dacă te-ai uitat întîmplător la vreo femeie și, cine stie, chiar de hoț, dacă-i fi uitat vreodată să dai socoteală la doi lei. Dar ia uită-te bine la cei ce te acuză și-i vei vedea cu nasul roșu de băutură, stricați adevărati și bînd și mîncînd deși n-au nici o slujbă și nici rude să-i ajute. Dar ascultă, tinere, cu toate că vei vedea aceasta, să fii și mai prudent și să nu sufli o vorbă, căci dacă sufli un cuvînt, ți-o spun deschis: ești un trădător și meriți împușcat.

De ai prieteni pe care în viață îi ridici, îi ajuți, îi apropii - ca să n-ai deziluzii, nu crede nici o clipă în recunoștința și pretenia lor.

Cînd vei cădea vor plînge... de bucurie că au putut să-ți ia locul.

De stai de vorbă cu un om politic și-ți promite ceva, n-o lua de capital și n-o anunța nimănui, căci a doua zi ți se poate spune, de cel cu care ai stat de vorbă, că nici nu te cunoaște. Aceasta se numește *"morală politicianistă"*.

Cînd vei rămîne în extaz în fața a cine știe ce lucrare de om politic, eu te sfătuiesc să *cercetezi* mai bine și te asigur că vei găsi ideile aparținînd altora; totul a fost scris de un al doilea, corectat de un al treilea și iscălit de el.

Nu-ți vine a crede? Îti pot da exemple: cînd cei ce au avut puterea au interzis cărți scoase de unii, ca nefiind bune, pentru a scoate a doua zi altele, transcrise aproape după cele dintîi.

Dar fii mărinimos, dacă ai de unde gîndi; ce strică dacă odată faci și tu un dar. "Dar din dar se face omul."

Vrei să intri într-o organizație militarizată? La început e bine, căci disciplina e necesară și folositoare, dar dacă după un timp celor care dau ordine li se suie fumurile la cap, iar oamenii din subordinele lor sînt "obligați" să-i asculte "orbește", să nu te mire cînd vei primi "ordin" să-ți calci cuvîntul de "onoare" - da, din ordin. Ce? Nu e scuzabil? - cînd vei primi "ordin" să calci regulile politeții, ce are a face că te crede lumea mitocan, disciplinat să fii; asta e totul; să nu te mire cînd vei primi ordin să-ți faci harachiri (se zice sepuku), știi, așa, de dragul lui... Tutankamon.

Ce să-i faci, așa e ordinul, se execută.

Dar ordinul conștiinței, săraca... cine l-o fi executînd, căci s-ar limpezi multe atunci și-ar cădea pe jos măștile fanfaroane.

Dar nu prea cred, prietene, să-l poți găsi în politică.

Știu, tinere, că intrînd într-o organizație și auzind anumite lucruri, ca să-ți arăți felul, vei fi tăcut ca un mormînt. Dar nu-ți vei ajunge scopul și pentru asta nu fii deziluzionat. Vei

vedea "membre și membri care vor trăda" tot ce au știut, de voie sau de nevoie, alții care vor și inventa, iar deși tu vei tăcea molcom, pînă la urmă, știi cine va fi trădătorul? Tu, nenorocit credul în cinstea omenească.

Iar ceilalți vor primi onoruri și te vor privi de sus.

Ia seama, tinere, vei fi ispitit să te-nrolezi în organizații care spun: "noi nu facem politică", "jos partidele". Dar întreabă-i pe șefi ce sînt și ce fac atunci. Îți vor răspunde, desigur: "Noi sîntem salvarea neamului". Dar cum se salvează neamul? îi vei întreba, în ce să cred eu? Știi ce îți va răspunde? "Ascultă: Să crezi în barba mea." va spune șeful. Îți dai, deci, bine seama ce se întîmplă cu credința, cînd șeful se rade sau își rupe barba!

*

Ai să rămîi plin de amiratie, prietene, în fața perorațiilor de naționalism, de rasism, de etnicitate și românism exagerat ale șefului tău politic. Și te vei întreba cu drept cuvînt: Cît de mult trebuie să vorbească în acest om sîngele străbunilor și glasul pămîntului!

Dar nu rămîne dezgustat, prietene, cînd, făcînd cercetări asupra originii șefului, vei găsi că sîngele din partea mamei e german și din partea tatii îndoielnic. Doar știi zicătoarea: Tata rus, mama rus, numai Ivan Moldovean.

Îți vor izvorî lacrimi în ochi și vei fi curpins de înduioșare pentru șeful tău politic cînd îl vei vedea aducînd onoruri membrilor devotați ce au murit pentru el. Vei zice: ce om recunoscător! Dar nu uita, prietene, să te întrebi, de ce oare atîtea onoruri morților, iar celor vii, care au făcut totuși sacrificii mari, nimic.

E simplu. Cei vii reprezintă un pericol și o concurență, mai ales dacă au calități prin care pot supralicita pe șef. Pe cînd morții, săracii... poți să-i ridici oricît, nu mai prezintă nici un pericol.

Morții sau cei îngropați de vii. Cunoașteți, doar, versul lui Eminescu: ”Nu-nvie morții...”. Cine știe, dacă ar învia... poate că n-ar mai face politică.

Dacă ești membru într-o organizație, să nu te superi, prietene, de ți se va pune sula-n coastă să plătesti cotizația. Și mai ales, (vai de mine!) să nu cumva să te întrebi: ”dar șeful de ce nu plătește?” sau (Doamne fereste) să pui întrebarea criminală: ”Din ce trăiește?” Bine, dar cotizațiile de ce sînt? Dar fiindcă am luat-o pe calea zicătoarelor, știi cum zice românul: ”Boii ară, caii mănîncă”.

Dragă prietene, nu mă pot opri să nu te pun în gardă și față de fățărniciile de credință și de morală ale celor ce te îmbie sub baldachimul organizației lor.

Cînd îți vei vedea șeful prosternat la picioarele unei icoane sau împărtășindu-se cu sîngele Mîntuitorului, te sfătuiesc, nu te uita prea atent. Vei putea descoperi în îngenuncheare teatru, iar în lingurița cuminecăturii și sîngele victimelor lui, ar fi păcat să se năruie iluziile în sufletul tău tînăr și entuziast.

Iarăși, dragă prietene, vei rămîne îmbujorat de emoția ce ți-ar da-o, de pildă, gestul șefului tău care ar cununa într-o Duminică vreo 4-5 perechi de concubini, dacă nu ai ști însă că sub această firmă de morală afișată se ascunde o imoralitate personală. Ti-ai putea, de pildă, surprinde șeful - desi căsătorit - cu o prințesă basarabeană în vreun hotel, să-i zicem: *Excelsior*. Sau... dar ce să mai vorbim. Fii atent, tinere, și ia aminte... teoria e una, practica - cea obișnuită, și mai știi zicătoarea, la pomul lăudat...

*

Primul gînd care te frămîntă, dragă prietene, atunci cînd intri într-un partid sau organizație, e să vezi ce concepții politice

animă pe partizanii și conducătorii săi. Dar tu fii tare, prietene, cînd vei asista la discuții searbede, cînd vei vedea lipsă de vederi și de credință și că, în materie de păreri, cele aprobate și executate de tot organismul politic sînt... părerile șefului. Nu le împărtășești, pleacă cît mai e devreme, tinere, căci ori acum ori mai tîrziu... n-ai ce pierde.

Iacă-te lustruit pe bocanci, aranjat cu hainele, hrana pe trei zile și, hai la drum, la propagandă. Ce să spui țăranului? Vei începe să asculți întîi. Nu fugi, tinere, nu! rămîi pe loc și ascultă pînă la urmă, ca să-ți cunoști tovarășii cu care ai plecat la drum. Îi vei vedea mințind, ducînd lumea cu povești, alții cu promisiuni, alții cu bani, cu băutură și apoi, frecîndu-și mîinile, te va întreba "nu-i așa c-am fost teribil?" Să nu dea dracu' să spui că nu. Mai ales dacă cel ce te întreabă e șeful. Ehei! cariera politică nu se face așa, cu una cu două.

Ești băiat sărac, prietene? fii atent atunci, dacă nu vrei să rămîi așa. Ai să intri, să zicem, într-o organizație antisemită, revoluționară; așa, pe la început, ți se va spune: *Nici un ac de la jidani, nici un ban de la dușmani!* Cu vremea, cînd șeful va vedea că merge, vei auzi formula: "scopul scuză mijloacele", "banul n-are miros". Vor veni la tine oameni și-ți vor spune: "tinere, fă propagandă înainte, că te întrețin eu, îmi dă bani... de pildă Malaxa". Să nu cumva să refuzi.. Vrei să mori, apoi, de foame? Dacă ai să pleci trîntind ușile, vei muri ca un cîine pe maidan pe credințele tale, în timp ce cei rămași se vor aranja, vor mînca și vor ajunge ministri... Vezi, tinere, ai două căi: ori rozi la os, ori rămîi oase.

Dragă prietene, în numărul viitor voi sta de vorbă și cu tinerii care nu fac politică. Dar pînă cînd ne vom vedea iarăși noi, aceștia ce facem politică, îți scriu aici niște sfaturi ale unuia din cei mai mari oameni politici și războinic ai Europei: Napoleon I.: "Tinere... fii energic, fără a fi fanatic, aibi principii fără

a fi demagog, fii sever fără a fi crud".

Ce zici? Sînt unii mititei, imitatori de Napoleoni, care zic pe dos. De ce? Ca să poată orbi tineretul și să se ridice prin minciună și demagogie.

Dar, dacă e vorba de sfat, ascultă-l pe cel mai bătrîn încă odată, căci nu știi ca să ții minte: "fii energic, fără a fi fanatic, aibi principii fără a fi demagog, fii sever fără a fi crud".

*

Vin să te caut, prietene, în bibliotecă. Aplecat peste vreo carte, cauți adevărul. Te frămînți cu setea în suflet și dorinta în ochi, iar către seară pleoapele tale picură lacrimile neputinței și stomacul tău țipă a foame.

N-ai!

Și peste drum de tine benchetuiesc un grup de tineri serbînd o victorie electorală.

Văd în ochii tăi invidie și, cu ură, asvîrli cartea.

Nu, prietene drag. Apleacă-te și sărută prietenul aruncat. Cere-i iertare și redeschide paginile. Mori acolo cu ea, dar nu trece strada să te vinzi.

Tu, aici, mort, esti o ființă, ei, cei de dincolo, sînt o marfă.

Tu scrii, prietene. Seara, cînd ai tăi s-au culcat, tu, aplecat peste hîrtie, o înnegresti de gînduri. Și mor acolo în saltar. Te doare!

Iar a doua zi îți vei vedea un coleg înscris în vreun partid cum culege aplauze la o tribună și te vei gîndi să-l imiți pe Demostene, să țipi la tărmul mării, ca să înveți să vorbești să culegi și tu aplauze.

Nu, prietene. Aplauzele trec ca tunetele unei furtuni, numai apa ce s-așterne în fluvii rămîne și curge ani în șir.

Ai luat ziarul în mînă și admiri miniștrii ce tronează pe două coloane în mijlocul unei legi ce au elaborat-o. Și știu că te

gîndești: "Iată un om care a creat ceva bun pentru țara lui. Am să fac și eu politică."

Dar te-ai întrebat, oare ce interese apără prin acea lege, mai mult decît satisface cerințele!? Rămîi acolo, tinere, unde ești; a fi ministru azi înseamnă a fi întîi slugă. Ai suflet de slugă?

Parcă te văd într-o adunare, la o mică petrecere, în compania a diferiți tineri printre care și vreun șef de cabinet.

Tu, cu toată știința ta, cu toată cultura ta, vei sta într-un colț, timid, privind cu încîntare la tînărul șef de cabinet, care înconjurat de o pleiadă de fete frumoase, se-agită, povestește, spune, spune, spune și nu mai termină. Nu-l invidia, și nu dori să fii în pielea lui, la fel ca și cum ai fi într-o pajiște și ai privi un purcel rîmînd. Ai vrea să fii în șoricul lui?

*

La mulți ani, prietene! Ne întîlnim iar la acest capăt de an, tu cu speranțe, eu cu aceste gînduri hașurate pe marginea unei experiențe. Vorbim aici, între noi, sincer și simțit, și ce bine ar fi de-ai ține cît de puțin seama de aceste sfaturi și ai reuși să observi în jurul tău cu ochiul critic pe toți cei ce te înconjoară și te cheamă la ei.

Dragă prietene, fii entuziast, fii aprins și dărîmă tot în calea ta, dar numai pentru credințele tale și idealul tău, ele nu te vor trăda niciodată, cel mult tu să le lași în drum. Pentru oameni nu fii așa. Oricît de mari ar fi ei sau oricît de puternici. Niciodată nu se vor apropia de tine și nu te vor chema la ei decît mînați de o curiozitate sau de vreun interes. Puțin le vor păsa de ai o scînteie în tine, ei îți vor ceda să fii sclavul făcliei lor. Dar tu să nu fii, căci atunci cînd facla lor se va stinge pe cine vei mai sluji? Un hoit?

Apropie-te de oamenii care ard în tainicul lor lăuntric

același opaiț al credințelor tale, numai atunci nu te vei abate din cale, chiar de candela lui se va stinge, aceeași luminită va continua să ardă în tine și-o vei servi pe ea.

Dar cum să te învăț, prietene, să vezi ce arde în sufletul omului!

Și pentru mine e așa de greu... Dar, totuși, e o metodă.

Nu te aprinde repede, stai, așteaptă, observă, mergi lîngă el, dar cercetează și nu se poate ca adevărul să nu se ivească.

De-am ști să nu fim adeseori atît de entuziaști, am șterge din viață clipele de dezamăgire.

Fii, prietene, nebun de avîntat pentru o credință, dar fii prudent, cît mai prudent pentru un om.

În lupta care o duci are să se întîmple poate să fii închis. Nu-ți lua aere de erou și nu astepta de la cei afară ajutor și glorificare.

Dacă tu ai vrut să fii închis, așa ca să te fălești și să-ți faci o fală, fii atent, ești un om de nimic.

Iar dacă suferi pentru alții, resemnează-te. Cei pentru care ai fost închis te vor uita sau te vor ajuta, așa, din cînd în cînd; ei, afară, au treburile lor, tu ești bun doar în clipa cînd reprezinți o monedă bună de cheltuit, dar din moment ce ai fost imobilizat, ei își vor îndrepta atenția spre alții. Ca să te convingi, privește în ochii celor ce au trecut prin celule și caută de a le surprinde durerea. Dar n-are a face, luptă înainte, dacă nu lupți pentru vreun om, căci răsplata suferinței tale va veni. Iar dacă lupți pentru un om, ascultă de pe acum sfatul: renunță înainte de a renunța el la tine.

*

Credeți că este necesar să fii un om mare ca să devii ministru?

E suficient să fii amestecat în evenimente mari și să ai noroc.

Mulți oameni politici și sefi de partide consultă și cercetează ghicitoarele.

Pentru acești oameni, reușita politică e în funcție de noroc, nu de capacitatea lor.

În ce credeți că rezidă suveranitatea poporului?

Într-o permanentă abdicare.

Poporul suveran nu domnește decît atunci cînd statul are nevoie de bani.

Demagogii spun că vor să instruiască poporul. Dacă poporul ar fi instruit, i-ar lua cu pietre.

Din momentul în care începe să iubească banul, revoluționarul trece într-un partid de ordine. Numai sărăcia existentă sau voită întreține atitudinea dîrză și virtuțile războinice.

Numai gloria mîngîie scalvia. De aceea orice dictator, dacă vrea să se mențină, trebuie să devină un soldat fericit.

Poporul nu începe să cugete la greșelile stăpînilor săi decît cînd suferă.

Să ne ferim de umanitariști. Doctorul Guillotin a inventat mașina de tăiat capete numai din bunătate si milă.

Nu te bucura de succesul ce l-ai putea avea în întruniri publice. Nu însemnează nimic. Cei mai zgomotoși aplaudatori votează contra celui ce au aplaudat. Învățați-vă să faceți deosebire între inima și capul lor, între creierul și nervii lor.

Dacă nu vrei să menajezi pe nimeni nu vei putea fi prezident de consiliu decît în timp de război.

Nu există un singur ministru care să nu fi visat să fie dictator pentru o săptămînă, sau cel puțin pentru un minut...

*

Au trecut atîtea numere și nu ne-am mai vorbit, iubiți prieteni.

Unii din voi mi-ați scris și m-ați rugat să mai stăm de vorbă, altii v-ați supărat și poate pe drept cuvînt, căci v-am lovit în păcatele voastre, care păcate - O! mai ales ele! - sînt așa de ispititoare cîte odată! Dar, iubiți prieteni, - vouă celor din urmă - nu vă port pică, deoarece și eu mă supăram odată, cînd mi se spunea că greșesc. Azi, cînd au trecut peste capul meu atîtea deziluzii și cînd mi-am dat seama că *a greși* nu e mare vină, ci a *persista* în greșeală e rău, rămîn prietenul vostru, al tuturora.

Deoarece aceste rînduri sînt pentru tineri, și cum tinerii sînt și trebuie să fie naționaliști, sau, cum spuneam noi, aceștia de la "Cruciada": *ostași ai românismului*, vom sfătui putin asupra acestui *românism.*

A milita pentru românism nu înseamnă a face gălăgie, a sparge geamurile străinilor sau a-i lua la bătaie. Aceste arme sînt bune pentru cei care, în neputința lor de a crea ceva, se răzbună pe cei care crează - în interesul neamului lor desigur - cu armele violenței.

Iubiți prieteni, dacă militați pentru românism, pregătiți-vă să-i înlocuiți pe străini prin valori reale, prin muncă, iar atunci cînd vom fi cu toții pregătiți, gata de înfăptuire, *violența cuceririi locurilor noastre* va fi justificată.

Lozinca "tineretul la carte" e justă, dar dacă nici atunci cînd un tineret satisfăcînd această lozincă nu-și poate valorifica munca, violența lui nu mai poate fi calificată de huliganism, *ci o simplă cucerire de poziții din mîinile adversarului care se încăpățînează a rezista pe un teren ce nu-i aparține.*

Iubiți prieteni. Un mare pericol pîndește azi revendicările românismului.

În fața conștiinței acestui neam ce se trezeste zi de zi la realitate, forțele masoneriei și antiromânești sau simplele calcule politice ale unora dornici de a fi guvernanți pe viată, se ridică furînd lozincile tineretului pentru a le compromite și a le anula eficacitatea.

Nu vă lăsati prinși de un entuziasm ieftin și trecător. *"Calul bătrîn nu mai merge în buiestru"*, spune o zicătoare românească.

În lupta noastră pentru suprematia elementului românesc, fiți astfel de luptători încît chiar adversarii din tranșeele adverse să vă respecte.

Scuturile românismului trebuie să fie invulnerabile.

Iar victoria, dacă vom avea-o și va trebui s-o avem, chiar dușmanii nostri vor trebui să recunoască că am meritat-o.

Voi, prieteni care militați de ani de zile pentru apărarea spirituală a acestei sfinte patrii, nu dușmăniți pe colegii voștri de generație ce rîvnesc la o dreptate socială universală.

Apropiați-vă de ei, înfrățiți-vă cu ei, aceeași mizerie vă încercuiește pe toți. De la muncitorul din fabrică pînă la intelectualul de pe catedra Universității, aceeași dorință de dreptate, de reînnoire, de viață nouă vă animă.

Renunțați, voi, la excesele voastre, comandate de ambițioși ce vor să-și facă din umerii vostri trambuline și deschideți ochii prietenilor voștri asupra ambițioșilor lor.

Iar voi, aceștia de la "stînga", nu vedeți minciuna de pe buzele "tovarășilor conducători"?

Întrucît e de vină *"iubirea de patrie"* de nedreptățile sociale?

Întrucît e de vină *"credința în Dumnezeu"* de mizeria ce o îndurați? Patrioții și preoții pot fi și sînt, din păcate, în mare

majoritate, demagogi și lipsiți de simtul datoriei, dar Patria și credința nu sînt întru nimic de vină de minciuna slujitorilor ei.

*

Iubite prietene, ne întîlnim la colț de viață să ne căutăm sufletele, să ne ridicăm spiritul, să ne îndrumăm unii pe alții pentru a fi demni mîine să ne conducem țara.

O țară, prietene, nu se conduce de cel ce vrea să *devină ministru,* ci de către cel ce simte o chemare și muncește să fie capabil să-și însușească personal toate grijile unei națiuni. Cîți dintre aceștia avem azi? Dacă n-avem, hai să fim noi.

Dacă vei găsi un sprijin din partea unui om politic, nu te aștepta că-l face dezinteresat. Chiar dacă ți-o jură.

Îți dă sprijinul lui pentru a-i servi scopurile și actiunilor lui. În clipa în care vei face altfel decît intențiile sale, îți va imputa și îți va retrage sprijinul. De aceea, prietene, nu-ți da niciodată sufletul pentru un sprijin, căci în politică cuvîntul "sprijin" înseamnă "a cumpăra".

Nu te vinde, prietene, cu riscul de a nu mai fi sprijinit.

În lupta ta politică observi greutăți atît timp cît ești cinstit.

Alături, vezi pe alții ajungînd cu mijloace nepermise.

Rămîi la nevoi. Scopul tău nu trebuie să fie *să ajungi.* Scopul tău e *mai binele țării* .

Privește în jur la cei ce din nimic s-au ridicat și și-au salvat țara peste capul multor atotputernici. Vezi bine, prietene, că rezistența în cinste și tărie de caracter au succes absolut. Fă la fel.

În jurul tău, cu toată lupta cinstită pe care o duci, auzi bîrfe și calomnii. Bucură-te atîta timp cît conștiința ta n-are a-ți reproșa nimic.

Românul spune *că-n pomul cu roade aruncă toți.*

Iubite prietene, e bine să fii curajos, dar curajul cel mai mare este acela să știi să refuzi. În clipa cînd banii sau situațiile aduse pe tipsie nu te vor mai ispiti, în clipa în care vei avea curajul refuzului, deși acasă te așteaptă mizeria neagră, abia atunci ești cel mai bogat și cel mai tare om. Fii așa, prietene cruciat.

Cînd un dușman face o faptă frumoasă, treci peste animozități și recunoaște-o. Vei fi un caracter. Cînd un prieten va face o faptă urîtă, treci peste sentimente, denunță-l. Vei fi un mare caracter.

Dar cînd un prieten greșește și vei căuta să-l îndrepți, vei fi mai mult, vei fi un formator de caractere. Fii așa, prietene cruciat.

*

Iubiții mei prieteni, iată, au trecut atîtea luni de zile de cînd stăm de vorbă - deși fără să ne cunoaștem - și v-am tot dat sfaturi peste sfaturi în ce privește politica.

Azi voi lăsa locul în a da sfaturi unuia dintre *șefii* despre care vorbeam nu de mult.

Noi, la această rubrică a sfaturilor, v-aduceți aminte că vă îndemnam *să observați, să vă convingeți, să nu credeți orbește într-un om, ci numai într-o credință.* Acum să vedem și apoi să comentăm ce spune amicul nostru Codreanu.

Cităm din Gazeta "Brațul de Fier" - la așa braț de fier, credem că redactor trebuie să fie "Cap de lemn" - din Focșani, organ al partidului *"Totul pentru noi, nimic pentru țară".*

Gazeta datează din 1 Iulie 1935 și iată ce citim la pagina 2-a:

"Sfaturi, îndemnuri, porunci".

Iată ce spune Corneliu Codreanu (căci de el sînt făcute "poruncile", le avem în original) la sfatul No. 1:

"1. Nu crede în nici un fel de informații, de vești, de păreri, despre mișcarea din care faci parte, citite din orice foaie ar fi, chiar dacă pare a fi naționalistă, sau șoptite la ureche de agenți sau chiar de oameni de treabă.

Luptătorul conștient nu crede decît în ordinul și-n cuvîntul Șefului său.

Dacă acest cuvînt nu vine înseamnă că nimic nu este schimbat și că trebuie să-și meargă în liniște drumul său înainte."

Ei bine, iubiți prieteni, niciodată n-aș fi crezut că cele spuse de noi aici, la această rubrică, pot găsi o astfel de confirmare.

Deci, pentru Corneliu Codreanu, un tînăr din Gardă trebuie să fie orbit, vîndut, îndopat numai de șef. Auziti, *luptătorul conștient nu crede decît în cuvîntul șefului său.* Dar dacă șeful e un șnapan, de unde o poate afla "luptătorul conștient"? Ori, poate *șefi șnapani nu există?*

Iată cum se apără "Șefii" de acuzațiile ce li se aduc, cu interzicerea gîndirii pe garnizoană; poate fi mai ușor, *nu gîndești, nu auzi, nu vorbești,* aprobi doar ce spune șeful și ajungi departe.

Hei! prieteni, iată sfaturile practice unde stau, la *Brațul de Fier.* Dar iată, ce mai spune:

"Păzește-te ca de-o mare nenorocire de omul străin care te îndeamnă să faci ceva. El are un interes și voieste sau să-și facă interesul prin tine sau să te compromită în fața camarazilor tăi de luptă.

Acționează numai din ordin."

Dar eu l-aș întreba pe amicul Codreanu: *el n-are nici un interes în a da astfel de ordine?*

De ce se teme că legionarul din gruparea lui ar putea auzi ceva sau s-ar putea lumina cu ceva? CÎND EȘTI CURAT NU-ȚI ESTE TEAMĂ DE NIMIC, N-AI CE ASCUNDE.

Nu prin ordin de a nu citi, a nu asculta și a nu vorbi se

dovedeşte cinstea cuiva, ci, din contră, ACESTE ORDINE ÎNTĂRESC ÎN CHIP IREFUTABIL VINOVĂŢIA.

Iată, iubiţi prieteni, că de data aceasta v-am dat citate din marele pontif al cinstei (sic!) şi al adevărului (sic, sic!). Cercetaţi-le, aprofundaţi-le, şi dacă simţiţi în voi suflete de servi şi minţi de imbecili, înjugaţi-vă la *ordinele unor astfel de şefi.*

DIN SCRISOAREA UNUI MUNCITOR [1]

Prin aceste rînduri, mă adresez tovarăşului Panait Istrati şi fratelui Mihai Stelescu, pentru că mă interesează discuţia ce-o duc...

Pentru că sînt un biet muncitor, dezamăgit de viaţă, de politică, de cele două tabere adverse: dreapta şi stînga, care deopotrivă s-au dovedit neputincioase în amelioarea vieţii omului.

Vă mărturisesc că eu, unul, (şi ca mine sînt, cred, toţi muncitorii), nu mai ştiu încotro să mă orientez, în cine să mă încred... Am ajuns ca în povestea măgarului, deopotrivă de flămînd şi însetat, care stătea în dubiu şi nu ştia cu ce să înceapă.

Ei, bine! eu vă întreb pe dumneavostră. Într-o ţară aşa de bogată, ce trebuie să facă şi ce hotărîre să ia muncitorul român ca să-şi creeze o soartă mai bună? În cine să mai creadă?

Căi politice au fost destule pînă acum. Toate însă au eşuat, de la acei entuziaşti, care sub flamura roşie reuşiseră să strîngă rîndurile celor flămînzi şi oropsiţi, - pentru ca ei, iniţiatorii, să-şi facă situaţii şi burtă. (Un exemplu: Cine nu ştie de Cristescu, înflăcăratul şi neastîmpăratul plăpumar, care cu o nespusă trufie îşi afisa penibilii ciucuri roşii în jurul gîtului. Astăzi un burghez negustor şi proprietarul unei confortabile vile pe strada 14 Martie. Ciucurii îi mai poartă!) Aceasta a fost primul hap înghiţit de muncitorimea română.

1 - **Cruciada Românismului** nr.10 din 7 februarie 1935.

Al doilea a fost partidul național țărănesc, ocrotitorul din oficiu al țăranilor și muncitorilor, cînd nu era proces muncitoresc care să nu fie apărat de ei, atîta timp cît au fost în opoziție. Ajunși la putere, muncitorii și-au găsit moartea, cînd și-au revendicat doleanțele... Atunci, cei mai bătrîni dintre noi, cu rănile încă sîngerînde, au început să-și rumege greșelile și încrederea atît de scump înșelată de lichelele ajunse sus; iar cei mai tineri, încă entuziaști, nu s-au dat bătuți. Ci s-au agățat cu nădejde de zăbrelele de fier, pe care le întindea cu multă candoare Zelea Codreanu. ... Ceea ce s-a făcut pînă acum, cu gardul de fier, a trezit pe mulți, și rușinați, s-au reîntors îngroziți...

Iată realitatea tristă și mizerabilă, care a adus pe muncitorul român în bezna neîncrederii și haosul desnădejdii... ce e de făcut?!

Aurel MIHĂILESCU
Legător de cărți

Panait ISTRATI

ÎNTÎMPINARE [1]

Articolul *"Pe marginea scrisorii unui muncitor"* era scris și predat redacției, cînd mi-a sosit numărul trecut al Cruciadei, în care am citit, pe ultima pagină, un articol (cu titlul pe trei coloane și cu fotografia domnului Mussolini) intitulat: DIN FRESCA ISTORICĂ A FASCISMULUI și semnat Tudor Ionescu.

Nu stiu cine este d-l Tudor Ionescu, dar știu perfect ce este fascismul, și știu să vă declar că publicarea sus-zisului articol în coloanele *Cruciadei* are toată indignata mea dezaprobare. E nici mai mult, nici mai putin, decît o înșelare a bunei mele credințe și o rupere a pactului pe care l-am făcut împreună, cînd s-a acceptat coloaborarea mea dezinteresată, cu condițiunea absolută ca Cruciada să se mențină la o egală distanță de fascism, de comunism și de antisemitism huligănesc.

Or, în articolul sus-numit se face apologia cea mai plată a fascismului ca metodă de guvernămînt, în vreme ce în fruntea aceluiași număr, Mihail Stelescu, arzînd ultimii idoli adorați ieri, (așa cum am făcut eu însumi), spune că linia noastră nu e "NICI DREAPTA, NICI STÎNGA", ci *acel românism pe care noi îl voim nobil, uman, creator de valori morale și integru împărtitor de dreptate.*

Să se remarce că eu nu dezaprob gestul națiunii italiene de a se fi apărat de comunism și opunîndu-i fascismul, cum nu dezaprob hitlerismul de a fi frînt gîtul aceleiași hidre. Ceva și mai mult. Dacă la noi guvernele ar îngădui într-o zi comuniștilor să devie stăpînii străzii, așa cum se petrece în Franta, m-aș declara gata să susțin orice acțiune violentă care să gîtuie teroarea roșie.

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.13 din 28 februarie 1935.

Dar de aici, pînă a lăsa să se creadă că nenorocita de pîine amară pe care o mănîncă noroadele în Italia, în Rusia și în Germania, nu va mai putea fi mîncată de-a lungul veacurilor, decît cu binecuvîntarea uleiului de ricină, a G.P.U.-ului sau a rasismului - nu, nu, nu!

Teroarea poate fi o efemeră metodă de luptă, dar ea nu poate fi o metodă de guvernămînt, ea nu rezolvă nici un fel de criză economică. Ea este o boală și deci noi nu putem face apologia nici unei boli.

Iată de ce declar că dacă asemenea apologii (de ce nu și cea a comunismului?) vor mai găsi în viitor adăpost în coloanele Cruciadei, colaborarea mea va înceta în chip automat.

Panait ISTRATI

RĂSPUNSUL REDACTIEI

Panait Istrati! Recunoaștem perfecta d-tale dreptate, principială, în ceea ce privește articolul incriminat. Cu diferența că în acel articol nu se laudă "untul de ricină", ci se descriu cronologic pașii fascismului. Din fascism s-a comentat numai violența luptei în vederea biruinței ideii, neînțelegîndu-se prin aceasta că o acceptăm ca armă de guvernămînt și că aderăm la fascism.

Nu!

Atitudinea CRUCIADEI este aceea fixată de directorul ei în articolul : *Nici dreapta, nici stînga.* SI ACEASTĂ ATITUDINE NU VA PUTEA FI CĂLCATĂ, DE AZI ÎNAINTE, DE NIMENI, ÎN ACȚIUNILE ȘI COLOANELE *CRUCIADEI.* Înțelegem să ne păstrăm această frumusețe spirituală și în faptele care ne vor întări cuvintele și vor legitima oricînd rostul existenței noastre.

În ceea ce privește remarca făcută de dvs. referitoare la "condițiunea absolută" a unui pact impus, în schimbul colaborării, permiteți-ne să o arătăm ca INEXISTENTĂ.

Colaborarea dvs. la CRUCIADA s-a făcut pe temeiul PREEXISTĂRII acelei "condițiuni absolute" în gîndul, în scrisul și atitudinea noastră. De altfel, aceste lucruri le-ați spus public chiar dvs. în primul articol apărut la noi.

Atitudinea de "nici dreapta, nici stînga", era încă de atunci în noi ca un germen fermentativ. Au trebuit douăsprezece numere ca plămădirea ei să ne aducă linia convingerilor de azi. Care se identifică și aseamănă cu însăși cele ce dezbateți alături de noi, alături de aceeași luptă în victoria unei VEȘNIC PURE IDEI.

Acestea lămurite, sîntem fericiți de fraza simbolică pe care-am desprins-o din *Întîmpinarea* dvs., și care formează AXA NOASTRĂ COMUNĂ de acțiune: ACEL ROMÂNISM, PE CARE NOI (într-adevăr noi), ÎL VOIM NOBIL, UMAN, CREATOR DE VALORI MORALE ȘI INTEGRU ÎMPĂRȚITOR DE DREPTATE.

CRUCIADA

Panait Istrati

O SCRISOARE CU TÎLC [1]

Iată traducerea (scrisorii - n.r.):

UNIUNEA CREȘTINĂ A TINERETULUI
La Chaux-de-Fonds
Beau-Site, 9 III 1935

Dragă prietene,

În momentul acesta, un strigăt de mare îngrijorare scapă din toată ființa mea, zdrobită, sfîșiată de tot ce am aflat.

Presa anunță că te-ai asociat, în România, cu un grup antisemit, dumneata care ne-ai dat "Familia Perlmutter" în colaborare cu Jehouda, dumneata, care ai fost dușmanul declarat al antisemitismului român, dumneata, "omul care nu aderă la nimic", pentru ca să poată fi și mai bine slujitorul Frumosului.

Sînt sfîrsit și nu pot să cred că această știre este adevărată. Sînt nimicit. Nu-i așa că nu-i adevărat, dragul meu prieten? Nu-i așa că n-ai abandonat pe acei cărora le-ai făcut o promisiune formală prin opera dumitale, promisiunea de-a servi totdeauna, de-a apăra totdeauna Frumosul, adică Adevărul, Dreptatea și de-a iubi "pe toți oamenii de inimă"? Sînt în Elveția franceză duzini și duzini de tineri, pe care ți i-am adus dumitale, ca să-i pun în contact cu opera dumitale, ca să le vorbești și să le spui că o singură viață merită trăită, aceea care este în slujba integrală a Adevărului. Or, antisemitismul nu e un factor al adevărului, ci, dimpotrivă, un factor al minciunii. Și dumneata să fi aderat la o mișcare antisemită? Nu e cu putință ca dumneata să fi trădat idealul dumitale, idealul *nostru* de slujitor al Frumosului.

Repet, am fost cu desăvîrșire zdrobit de această știre neașteptată, și asta cu atît mai mult cu cît luna aceasta am trei conferințe de ținut, în cercuri de tineri, asupra operei dumitale

1 - **Cruciada Românismului** nr.16 din 21 martie 1935.

și asupra "omului care nu aderă la nimic".

Nu poți să mă lași în starea asta de asta de descurajare morală, eu care sînt una din operele dumitale și te rog să-mi spui adevărul repede, repede, repede. Îmi datorezi un răspuns, dragă prietene.

Al d-tale devotat și nenoricit,

Charles CHAUTEMS

Charles Chautems nu e un "jidan". Este secretarul *Uniunii Creștine a Tineretului* din Elvetia romandă. Si - nu-i asa? - e cel putin bizar să vezi o *Uniune creștină,* fie ea și catolică și chiar elvetiană, luînd atît de aprig apărarea evreilor.

Ce are de zis astalaltă uniune creștină, de la noi, unde sper că nu toți aderenții sînt ciomăgași, ci se va mai fi găsind și cîte un intelectual adevărat?

Supun spre meditare tineretului român și creștin acest document, care nu e unic. Mai am și altele din Belgia și Olanda. Accentul sincer al strigătului de durere pe care-l lasă să-i scape, într-o scrisoare intimă, secretarul unei mari asociații creștine, la vestea că aș fi devenit antisemit, trădează prăpastia dintre felul de a concepe creștinismul la noi și felul de a-l concepe în Elveția.

Știu. Mi se va replica: Oh, în Elveția! Le este ușor elvețienilor creștini să fie antisemiti!

Perfect. Recunosc că la noi e foarte greu să nu fi antisemit. Vorba e: în condiții sociale identice cu cele din Elveția, s-ar putea ca și creștinismul nostru să nu mai fie antisemit *de profesie?*

Atît aș vrea știu. Fiindcă rostul meu la *Cruciadă* acesta este: *să se încerce, cinstit, a se inaugura și în țara noastră metode de lupte sociale lipsite de acea ură de rasă care nu rezolvă nimic, nici chiar atunci cînd toți străinii și evreii ar părăsi țara pînă la unul.*

Bineînțeles, aceste metode civilizate nu sînt posibile

fără bunăvoința și a celeilalte părți, a evreilor, și nu eu am să cer cruciaților să se poarte la infinit ca niște îngeri, dacă evreii vor continua la infinit să fie ceea ce NU SÎNT evreii din Elveția, adică: niște feroci corupători de conștiințe românești născute putrede, niște aliați ai tuturor demagogiilor constituționale, niste democrați care, pentru blidul lor de linte sau pentru vițelul de aur, au închis ochii și au renunțat la orice luptă de apărare disperată a drepturilor cele mai sfinte ale cetățeanului, pînă ce am ajuns, sub semnul acestei democrații, să devenim o țară guvernată dictatorial.

Iar astăzi, cînd metode de guvernămînt pur staliniste sînt pe cale să flămînzească națiunea pînă la o arunca în gura mitralierelor, unde este revolta? Unde este indignarea faimoasei prese democratice? Cum vom ajunge să rupem stăvilarele acestei tiranii "constituționale", care lovește cu taxe prohibitive pe orice nevoiaș *care vrea să mănînce pîine, să consume zahăr, să ardă petrol,* cînd presa evreo-democrată tace chitic și discută ce se petrece la Venizelos,[1] la Hitler sau în partidul țărănist, în loc să scrie zilnic pe șapte coloane că pîinea, zahărul, petrolul, lemnul, haina, cuiele, nu mai pot suporta infamia trusturilor iudeo-naționale, fără să riscăm un nou 1907?

În loc de astfel de companii, presa iudeo-democrată tace și profită, speculînd mîrșăvia și lașitatea națională a partidelor noastre democratice.

Cine va trebui să dea lupta sfîntă de întoarcere la normal? Cine?

Tineretul național flămînzit va trebui s-o dea, cine altul?!

Ei bine, eu îi cer acestui tineret să dea lupta, întînzînd o mînă frățească minoritarului și evreului mînuitor de opinie publică și care se zic oameni drepți.

Iar dacă minoritarul, evreul, vor scuipa pe mîna întinsă, atunci...

1 - Eleuthirios Venizelos(1864-1936) - om politic cretan, ajuns de multe ori prim ministru

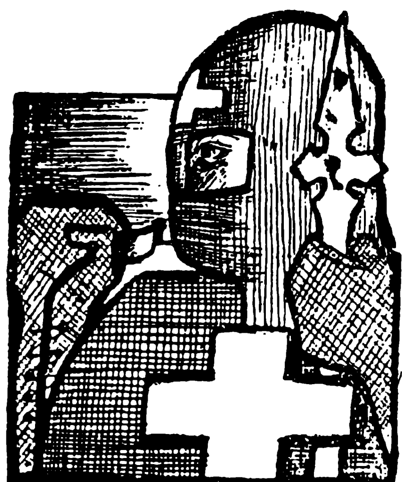
Atunci eu îl voi absolvi pe acest tineret și mă voi retrage din nou sub cortul meu.

Căci sînt prea bătrîn ca să mai pot crede azi în ce n-am crezut nici cînd aveam 20 de ani.

Și, după cum se poate vedea din scrisoarea unui om pe care nu-l cunosc personal, nobila și absurda mea credință umanitaristă de totdeauna am pus-o într-o operă care otrăvește pe cititor și îi dă dreptul să-mi ceară socoteală de faptele mele.

Eu pot să fiu un aprig anticomunist, fiindcă știu de ce. Nu pot să fiu însă un antisemit, fiindcă nu știu de ce.

Panait ISTRATI

în loc de postfață

Alexandru TALEX

ABULIA TINERETULUI [1]

Despre feluritele probleme, care frămîntă sau nu tineretul românesc, s-au scris sumedenie de articole. Şi fie că se discută spiritualitatea sau reaua stare materială a acestui tineret, concluzia a fost o disperată şi retorică lamentare, care ameninţa că *«dacă tineretul va fi lăsat în păragina de-acum, va muri, spre dezonoarea unei ţări întregi... etc... etc...»*

Realităţile sociale au rămas totuşi neschimbate cu toată acea avalanşă de scuze şi discutii. Viaţa de fiece zi şi-a înfundat în mocirlă toate virtuţile, munca pentru existenţă a devenit o *luptă* hămesită, dură şi nemiloasă, iar tineretul, din lipsă de consistenţă şi chemare istorică, s-a integrat grăbit unui prezent vicios.

Din cînd în cînd un suflet singuratic îşi mai sfarmă visurile şi revolta, aruncînd cu cioburi în ochii şi picioarele contemporanilor.

S-ar părea că trăim vremuri de Sodomă. Psihologii favorabile creşterii spiritului revolutionar, distructiv şi că mai asteptăm doar scînteia ca să răsturnăm paharul umilinţelor şi al jecmănelilor.

Asta teoretic.

Real, însă, tensiunea socială sub care ne tîrîm viaţa, în loc să trezească în om dorul după libertate, soare şi dreptate cu orice preţ, dimpotrivă, creşte în sufletul tuturor viclenia, trădarea şi dorul după o viaţă cît mai lipsită de efort şi răspundere. Civilizaţia, sub dublul ei aspect - tehnic şi cultural, - în loc să fie o recompensă şi o usurare a muncii, stă zălogită la cheremul cîtorva deştepţi fără scrupule, categorisindu-se o armă în plus pentru robirea celor mulţi.

---

1 - **Cruciada Românismului** nr.60 din8 februarie 1936

Iată, desigur înseilat, un contur al vieții de azi. Într-o parte, cei răi și puternici, asuprind și asasinînd sufletul celor mai slabi și fără noroc. De alta, un bloc zdrențuit și imens de oameni neurastenizați de necazuri și îndobitociți de muncă. Ar mai rămînea să evocăm și *locul* tinerilor pentru ca această frescă a *umanității* să fie completă.

Tinerii sînt ancorați în apele puturoase ale politicianismului, uitîndu-și pentru un codru de pîine mai albă sau pustiu de confort toată misiunea istorică la care sînt predestinați.

O țară, oricît de mult și-ar păcătoși sănătatea prezentă, nu poate pieri, pentru că imensele rezerve, de muncă și puritate, ale generațiilor tinere sînt zălog de îndreptare.

Țara noastră s-ar părea că nu poate avea acest privilegiu. Tineretul nostru, departe de a fi o rezervă și o garanție de mai bine, a zilei de mîine, este o cangrenă care pestilențiază și mai mult duhoarea socială.

De la Unire încoace, am asistat la hilariantul fenomen de căpătuire al generației care astăzi e în pîine. Atacuri de presă, demascări și mituiri de conștiințe, scandal imens și copios întreținut, pentru ca finalul să ne consacre «valoare socială precumpănitoare» încă o lichea tînără...

Aș putea să prelungesc această descripție pe orice tărîm vreți: în stiință, în artă, în economie, în politică, în biserică... Mi-e scîrbă s-o mai fac, întîi pentru că sînt și eu tînăr, și-mi plesnește obrazul de atîta nesimțire colectivă. Și apoi, puterea slovei astăzi e numai în sferele fără hotar ale închipuirii...

Rîndurile de față își au totusi un rost. Un optimism. Mai cred încă într-o solidarizare a ceea ce a mai rămas bun în tineretul de azi. Mai sper că viziunea unei *cruciade* tinerești, decisă să moară de foame pe baricadele culturii și ridicării acestui neam, e aproape de închegare.

Răul, desigur, este sus! În toți cei care nesocotesc un drept de viață, exasperîndu-l cu exemple de existențe putrede de oportunisme sau compromisuri. Dar, partea cea mai mare a decăderii o avem noi, tinerii. Din lene și epicureism, am trădat

idealurile revoluționare ale cărții și pentru a ne pune la adăpost de orice intemperie am aderat la: *șomerie, politică, parazitism, funcționarism* și cîte alte momeli ale pisicherilor de la cîrmă.

E adevărat, că nu e durere mai mare decît înlăturarea tacită și fără motiv de la o luptă intelectuală, pentru care ai agonizat pregătindu-te. Un tineret cu adevărat intelectual și revoluționar, chiar dacă nu s-ar putea realiza material, are datoria de a *muri pe baricadele culturii,* muncind și neirosindu-și timpul cu văicăreli nedemne. Atît timp cît o generație nu se va hotărî să moară curată și de foame, pe șantierul nedesțelenit al socialului românesc, *pînă atunci* nu vom fi salvați.

Scriam mai sus că tineretul trebuie să fie revoluționar. Acest cuvînt nu înseamnă huligănie, debandadă și crimă, cum pare să se consacre la noi. A fi revolutionar înseamnă să-ți ai mintea decongestionată de toate prejudecățile, iar sufletul generos. Spiritul revoluționar anulează prin noutatea și trăinicia constructivismului din actele sale.

Într-o revistă tinerească din străinătate, d-l A. Drweski, analizînd forma de afirmare actuală a tineretului, conclude că: «Fiecare generatie e datoare să aducă, cel putin, o interpretare nouă. Să înlocuiască măcar o nonvaloare sau să anuleze o monstruozitate. Altfel, rostul ei este neîmplinit. Iar contribuția la progresul omenirii, nulă. A fi revolutionar reprezintă un drept al tinerilor. Mai mult chiar, *o datorie.*»

Și, revenind pe pămînt românesc, mă întreb: Cu ce se vor apăra tinerii de azi, dinaintea istoriei? Cînd știut este că străinii ne-au luat-o înainte, la noi acasă, cotropindu-ne cu cultura și bibliotecile, scoțînd minuni de acolo de unde nu deslușim tragedia noastră ca neam și indivizi.

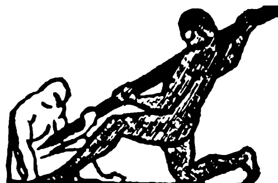
Tineretul românesc e dator să-și facă numărătoarea constiincioșilor, să-și lepede apatia și abulia, pentru ca împreună, front sub steagul istoric al reconstrucției, să declanșăm ofensivele.

Pe aproape trei sute de km² se desfășoară drama unică a unui popor îngenunchiat, înfometat și înselat. Tineretul de azi

criminal dacă va îmbătrîni cu armele cruciș.

Cruciada, pentru că este o imensă și generoasă năzuință de dezrobire și refacere a românilor, moral și social, dă semnalul strîngerii de rînduri, solidarizîdu-se cu acele idei și precursori, care au contribuit pînă acum la progresul și temeinicia noastră.

Alexandru TALEX

Cititorul interesat de "dezbaterile critice" se poate raporta la bibliografia următoare:

1. TALEX Alexandru - *Panait Istrati - un vizionar social* (prefață la volumul *Cruciada mea sau a noastră*, București, 1936)
2. CĂPĂTANĂ Ion - Prefață la *Cruciada mea sau a noastră* , 1941 (reprodusă în *Cahiers Panaït Istrati*, Valence, nr. 6, 1989)
3. OPREA Alexandru - *Panaït Istrati, un chevalier errant moderne* (p. 288-294, ed. Eminescu, București, 1973)
4. SEIDMANN, David - *L'existence juive dans l'oeuvre de Panaït Istrati* (p.53-67), Paris, 1984)
5. TALEX, Alexandru - Interviu luat de Roger Dadoun, (*Cahiers Panaït Istrati*, nr. 6, Valence, 1985)
6. GOLFETTO, Christian - *Panaït Istrati et la Croisade du Roumanisme* (*Cahiers Panait Istrati* nr.6, Valence, 1989)
7. HORMIERE, Jean - *Vue du port* (op. cit.)
8. JUTRIN, Monique - *50 ans plus tard* (op.cit.)
9. SEIDMANN, David - *Et encore Panaït Istrati et l'antisemitisme* (op. cit.)
10. STIELHER, Heinrich - *Panait Istrati* (p.316-351), Büchergilde GUTENBERG, Frankfurt/Maïn, 1990)
11. GEBLESCO, Sanda - *Mise au point* (*Cahiers Panaït Istrati*, nr.8, Valence, 1991)
12. IORGULESCU, Mircea - *Panait Istrati și Cruciada Românismului* (*România Literară* nr.45, 7 nov.1991)

CUPRINS

FEBRUARIE 1935

MARTIE 1935

Tehnoredactare computerizatã - Delta Press
str. Moţilor 18, 3400, Cluj

Tiparul executat la tipografia "Viata Crestinã"
str. Moţilor 22, 3400, Cluj
coli de tipar: 7 format 54x84

Bun de tipar: 15 aprilie 1992